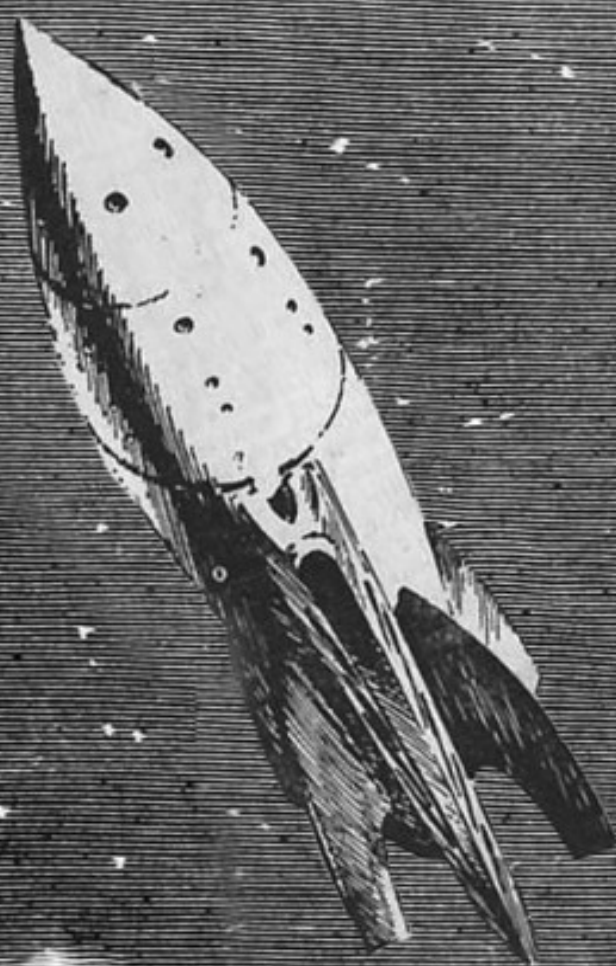

REAKTOR

VEEBRUAR 2021

NR 113

NOORTEKIRJANDUSE ÜHING ANNAB ARU
VANUS JA VANANEMINE ULMES
JUTUD JA ARVUSTUSED, NAGU IKKA!

Peatoimetaja veerg 02/21 (Triin Loide)

Aknast välja vaadates tundub, et uus Reaktor saabub koos kevadega. Linnud laulavad, lumikellukesed õitsevad, päike paistab ... Et jälle alustan ilmaga? Aga mille muuga? See kena kevadine ilm seal akna taga on üks väheseid toredaid asju praegu. Lisaks muidugi uue Reaktori ilmumisele.

Eneselegi üllatuseks avastasin, et lugemist sellekuises Reaktoris isegi jagub, sest tuleb mõnda, et stressist ja väsimusest pole ka meie toimetus pääsenud. Lugemist ja uurimist on täitsa omajagu.

[Kalveri õnnesoovid](#) läksid seekord Shinya Tsukamotole. "Närviline võib küll tunduda sõnana, mis filmi või antud juhul stiili kirjeldamisel pelutavalt mõjub, aga olgu siis siinkohal öeldud, et kui te nii kergelt ehmute, siis Shinya filmidel on varuks veel tublisti šokeerivamaid kaadreid," kirjutab Kalver. "Mis on ka loogiline, kui natuke mõtlema hakata, sest kui sul peas ikka ainult kiisupojad lõngakeradega mängivad, siis ei ole see pind, millelt looma hakata."

Ka arvustusi laekus, näiteks luges Elar Haljas ["Raevu päevad 2"](#) läbi ning arvas sellest ühteist. "Kokkuvõtteks võib öelda, et erinevalt eelmisest „Raevu päevade” kogumikust on minu arvates antud tekstides juba tunduvalt rohkem sisu ning häid elamusi: tervelt pooled lugudest suutsid mind piisavalt kõigutada ja loole kaasa elama panna," märkis Haljas. See tundub ... Julgustavana?

Mulle endale sattus ette Max Brooksi uus raamat ["Devolution"](#). See on selline ... Brooksilik raamat. Kes teab, see teab. Raamjutustus, *mockumentary* stiil ... Muidugi mitte nii hea kui "World War Z", aga kui kord lahti võtsin, siis enne käest ei pannud, kui olin läbi lugenud. Kuna millegipärast käivad kõik kirjastajad Brooksist kauge kaarega mööda, siis tuleb seda muidugi inglise keeles lugeda, aga Eesti ulmesõbrad on sellega vast harjunud, et keeled peavad suus olema, muidu kaugele ei sõua ega jõua.

Hea meel on sellest, et Jüri Kallas jõudis valmis omapoolse arvustusega Marek Tihhonovi ["Maailmalõpu päevikust"](#). Tähelepanelik lugeja ehk mäletab, et mul endal oli plaanis seda arvustada, aga minu arvustus, mis räige hilinemisega valmis, jõudis hoopiski aga [Sakalasse](#).

Ja igasugust muud lugemist on ka, Sylvia Estconi-ettekande püüdsime ära tõlkida, on jutte ja üle hulga aja isegi paar tõlkejuttu, aga seekord tõmban tõesti otsad kiiresti kokku, sest ma ei tunne, et mul oleks midagi tarka öelda ning eks lugeja saab ise ka sisukorrast sirvida. Pigem tuletaks lugejatele meelde, et [kirjastus Fantaasia jutuvõistlusele](#) on veel võimalik oma töid saata. Tähtaeg on 31. märts, nii et kes veel pole ennast sellele lainele häälestanud, siis paras aeg sõrmi naksutada, mingi hea taustamuusika endale panna ning nobedasti kirjutama asuda. Kuna jutuvõistlust hindab žürii ning žüriid on alati päästmatult subjektiivne nähtus, siis ei maksa ennast tulevikus ka sellest heidutada lasta kui teie lugu kogumikku ega auhinnalisele kohale ei jõua. Mõnikord jäävad valikust täiesti head lood välja ning need jõuavad siis Reaktoris, kui nõus olete (luba küsimata ei avalda me midagi) ning kandideerivad seejärel juba Reaktori enda kogumikku, mida me enam-vähem regulaarselt iga aasta välja anname.

Samuti tahaks loota, et ulmekirjanduse fännid on mõistlikud, teaduspõhise maailmavaate esindajad ning püsivad nüüd järgmised paar kuud pisut rohkem kodus, kuniks olukord viirusega stabiliseerub. Ehk siis tahaks loota, et lisaks sellele, et on kõvasti vaba aega ja energiat Evale juttude saatmiseks, on kõvasti vaba aega ja energiat ka selleks, et oma lugemisnimekirju vähendada ja ära vaadata kõik need filmid, mida enne ei jaksanud. Arvustused aga saatke muidugi seejärel nobedasti meile. Kui isegi mina jaksasin arvustuse valmis kirjutada oma talveunes, siis jaksate teie ka. Vabandused puuduvad!

Olge terved või vähemalt mitte väga haiged!

Triin & toimetus

Kaanepildi pani kokku Jana Raidma.

Palju õnne, Shinya Tsukamoto (Kalver Tamm)

Shinya Tsukamoto on jaapani lavastaja ja vahel ka näitleja, kelle sünnipäev on 1. jaanuaril 1960. Näitlejana on tema tuntuim roll ehk Martin Scorsese filmis „Silence“ (2016), ekstreemkino sõpradele võib ta nägu olla tuttav Takashi Miike „Ichi the Killerist“ (2001). Kõige esimese seosena on aga Shinya mees, kes lavastas Tetsuod. „Tetsuo: The Iron Man“ (1989), selle sisuline remake Sam Raimi eeskujul „Tetsuo 2: Body Hammer“ (1992) ja „Tetsuo: The Bullet Man“ (2010).

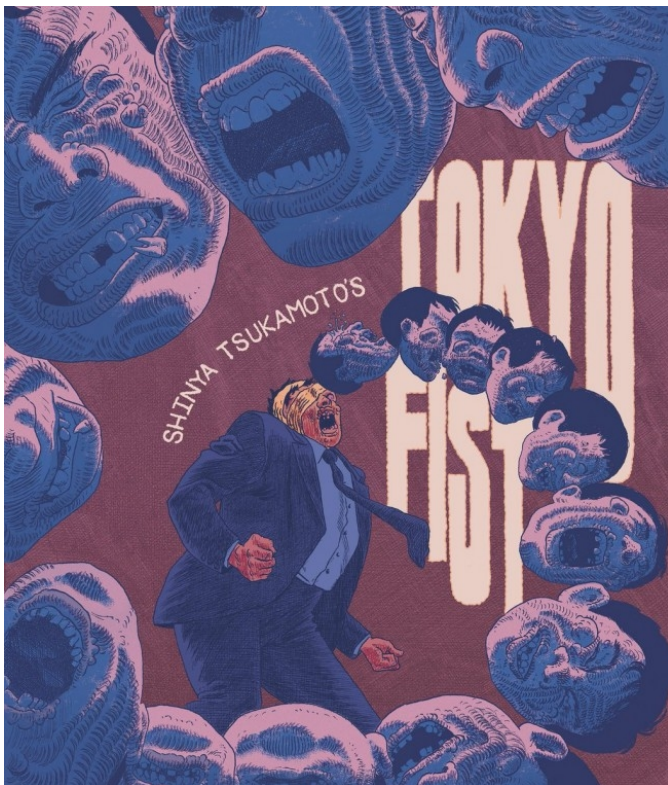

Shinya olevat olnud 14-aastane, kui isa talle Super-8 kaamera kinkis. Nii et alustas ta, nagu paljudki teised, lühifilmide tegemisega. Neist katsetustest hetkel esiletõstmist väärivad „The Phantom of Regular Size“ (1986) ja „The Adventure of Denchu Kozo“ (1987), mille eest teenitud kiitus innustas Shinyat proovima oma ideede täispika filmi vormi valamist.

Esimest „Tetsuot“ loetakse (koos „Akiraga“ (1988)) jaapani küberpunk filmide defineerijaks. Tsukamoto ise ütleb, et „Akira“ on vanem vend ja „Tetsuo“ noorem veli. Üks olevat väljapeetud ja intelligentne, teine jõhker ja rafineerimata. Akira osas ma ise võibolla päris selliseid väljendeid ei kasutaks, aga mina ei ole ka Shinya Tsukamoto.

Kes aga arvab, et Shinya eesmärgiks oligi küberpunkti žanrina määratleda, siis teadlikult sellist kavatsust tal ei olnud. Väidab ta ise, et alles poole filmimise pealt oli keegi sõber tulnud juurde ja teadustanud, et selline žanr üldse olemas on ja tol hetkel veel nimeta film sinna žanrisse passib. Vähe sellest:kui Tetsuod kõrvale jätta, siis rohkem küberpunkti Shinya teinud ei olegi. Mis lubab mul keskenduda teistele põhjustele, miks Shinya lavastajatööd on esiletõstmist väärt.

Kuigi tema filmides on korduvaid teemasid ja motive, siis ta pigem ei ole žanriliselt defineeritav. Ses mõttes, et ei saa öelda, et valdav osa tema filmidest liigituks mingisse kindlasse ühte žanri. Shinya tundub tegevat filme, millega püüab visualiseerida oma peas möllavaid ideid, vastuolusid, hirme või ihasid. See püüdlus iseenesest pole muidugi veel põhjus, miks mehe tegemisi oluliseks pidada. Oluliseks pean ma seda, et ta ei jää nende tungide visualiseerimistega poole peale pidama.

Mida aeg edasi, seda lihtsamaks muutus mul Shinya filmide jälgimine. Osalt kindlasti mehe stiiliga harjumine, teisalt on hilisemates filmides läbiv lugu selgemini esiletõusev, nii et on millelegi keskenduda. On mingi pidepunkt. Sest nii sisuliselt kui visuaalselt on tegemist vägagi närviliste filmidega. Olgu siis visuaalse poole pealt Tetsuos kasutatud stop-motion kihutamine mööda tänavaid „Bullet Ballet“ (1998) alguses sipelgapesana kihava linna vaated, või „Kotoko“ (2011) ruumi laiali lagunemine mõne näitena. Loomulikult ka „Tokyo Fist“ (1995) ja tema poksistseenid.

Närviline võib küll tunduda sõnana, mis filmi või antud juhul stiili kirjeldamisel pelutavalt mõjub, aga olgu siis siinkohal öeldud, et kui te nii kergelt ehmute, siis Shinya filmidel on varuks veel tublisti šokeerivamaid kaadreid.

Mis on ka loogiline, kui natuke mõtlema hakata, sest kui sul peas ikka ainult kiisupojad lõngakeradega mängivad, siis ei ole see pind, millelt looma hakata. Loomine ükskõik mis vormis on ikkagi segadusest tingitud vajadus korra järele. Mingem või päris algusesse loomismüüdi juurde tagasi.

Segadus on pahatihti hirm seletamatu või arusaamatu osas. Hirmuga võitlemiseks tuleb ta nimetada. Vedada ta valguse kätte, anda talle nimi ja kuju. Tetsuo peategelane on salaryman, keda tema jaoks nähtamatu, tundmatu nukujuht masinaks muundada soovib. Mõte, mis arvatavalt nii mõnegi kontoriroti peas ebameeldivalt vastu kajab. Selline perspektiiv teeb vihaseks. Võibolla ajab raevugi?

Seda puhast raevu visualiseeritakse ka „Tokyo Fistis“ ja samuti „Bullet Balletis“. Mõlemas filmis on peategelane paigutatud stressisituatsiooni, kus loomulik reaktsioon on tahe kätte maksta, peksta puruks, lõhkuda tükkideks, tulistada pilbasteks. Mulle on tehtud haiget, ma tahan kellelegi vastu haiget teha. Tavapäraselt rakenduvad siin sisemised pidurid. Tsukamoto filmides lastakse aga tegelastel vabalt piduriteta möllata. Ja pekstaksegi naise üle löönud mees poksiringis pudruks. Rahvas hõiskab, kuni märkab, mis hinnaga see võit peategelase jaoks tuli.

Aga egas siis inimesel ainult destruktiivsed tungid ei ole. On ka tung kuhugi kuuluda. Olla osa mingist karjast. Alustuseks kasvõi kaheliikmelisest karjast. Aga kui sa oled kehastunud halb pool ja pead „Gemini“ (1999) näitel oma koha eest karjas võitlema kehastunud hea poolega. Või kui „A Snake of June“ (2002) näitel sa ei saa arugi, et teie kaheliikmeline kari on lagunemas ja on keegi kõrvalseisja, kes tardumusest üles peab raputama. Panema su esmalt iseendale tunnistama, et iha ja igatsus ei ole kadunud kuskile. Ja see teadmine võib välgust tabada.

Ning sama ootamatult võib juhtuda, et sa ei tea enam sedagi, kes sa ise oled. Korter su ümber on lagunenu ja räämas, lõputu vihm ladistab akna taga ja iseendas selgusele jõudmiseks pead sa esmalt lahkama kaotatu. „Vital“ (2004) on muuhulgas ka üks neist mitmest Tsukamoto filmist, mis mul David Cronenbergiga seostub. Pigem ei ole tegemist teadliku kopeerimise või viitamisega, Shinya ise on teema

kommenteerimiseks öelnud, et Cronenbergi ja David Lynchi ja Akira Kurosawa filmid on teda oluliselt mõjutanud ja need mõjutused tulevad ta filmides alateadlikult välja.

On muidugi kena, kui alateadvusest tulevad sellised positiivsed mõjutused esile, „Kotoko“ (2011) puhul tulevad alateadvusest esile pildid ja emotsioonid, mis teevad peategelase jaoks igapäevasegi toimetuleku katsumuseks omaette. Minu isiklik lemmik neist vaadatud filmidest. Võibolla sel põhjusel, et siin on kõik Tsukamotole iseloomulikud elemendid koos. On see hüplev kaamerapilt, mis visualiseerib, kuidas mõte ise peas kuju võtab. On pildis taluvuspiiride proovile panemist. Ja sealsamas on see piiride testimine põhjendatud, sest need tunded, mis selliselt manifesteeruvad, on sedavõrd tugevad. Usk, lootus, armastus. Ja valu. Ja vihm, mis selle valu lõpuks maha peseb.

Kindlasti ei pretendeeri need minu tõlgendused absoluutsele tõe. Need on lihtsalt seosed ja mõtted, mis mul Shinya filme vaadates tekkisid. Keegi teine võib neid filme vaadates leida hoopis teisi seoseid ja mõelda hoopis teisi mõtteid. Hea film ei võta sind käekõrvale lubadusega, et on ainult üks tõde ja filmi lõpuks on see sul teada. Hea film näitab sulle suuna kätte ja saadab su otsima. Sõnastama. Muide, jaapani keeles on üle viiekümne sõna tähistamaks [vihma](#).

Päeva materjal Wikipedias, jaanuaris 2021 (Taivo Rist)

[KUU TEHNIKA](#): Sõjaväe Erirelvade Projekt (1. jaanuar)

1. jaanuaril 1947 kujundati Manhattani Projekt ümber Aatomirelvade Komisjoniks ja sellega anti USA tuumarelvastus sõjaväe kontrolli alt tsiviilkontrolli alla. Samal päeval alustas tegevust Sõjaväe Erirelvade Projekt, mis ühendas need tuumarelvadega seotud tegevused, mis veel sõjaväe alla jäid: hooldus, ladustamine, järelevalve, turvalisus ja kasutamine. Projekti esimene ülem oli Manhattani Projekti juht kindralmajor Leslie Groves. Projekt kestis 12 aastat. Selle jooksul läksid tuumarelvad masstootmisesse, nad muutusid väiksemaks ja kergemaks, nende säilitamine, hooldamine ja kokkupanek muutusid lihtsamaks. Tuumaarsenal kasvas kümnete tuhandete pommide ja kümnete tuhandete megatonnideni. 6. mail 1959 kujundati projekt ümber Kaitseväe Tuumatoetuse Agentuuriks pärast seda, kui NSV Liit oli oma Sputniku programmiga näidanud oma kosmoseprogrammi üleolekut USA omast.

Tänapäeval kannab see nime Sõjaväe Ohuvähendamise Agentuur.

[KUU ULMEAJAKIRI](#): „Elustumine“ (3. jaanuar)

Ameerika õuduskoomiks „Elustumine“ alustas 2012. aastal ja ilmus 2017. aastani, kokku 47 numbrit. Ilmunud on kordustrükke, sealhulgas kõvakaanelisi. Sisust: Wisconsinis osariigis Wausaus (see on päriselt olemas, ligi 40 tuhat elanikku) toimub veider fenomen: kõik 1. jaanuaril surnud inimesed, keda esialgu tuvastatakse 23, ärkavad 2. jaanuaril ellu. Valitsus piirab linna ümber. Elustunud osutuvad surematuteks ja paranevad kõigist haavadest.

Tugevate negatiivsete emotsioonide korral köhivad nad verd ja muutuvad vägivaldseks. Järgmiste nädalate jooksul mõrvavad nad mitu inimest. Valitsus kohandab kiiresti ühe hoone vanglaks, kuhu kõik elustunud tuuakse. Usuhullud ostavad Wausaust elustunute ja teiste hiljuti surnute kehaosi ja liha, et neid süüa – surematuks nad sellest ei saa, aga bisnis on vägev. Inimesed püüavad piiramisrõngast mitte ainult välja murda, vaid ka sinna sisse murda, lootes surematuks saada. Valitsus konfiskeerib ja hukkab kõik kohalikud kariloomad, mispeale kohalik paranoik organiseerib valitsusevastase vastupanurühmituse. Metsas ringlevad valged koledad vaimud. Selgub, et elustunuid on rohkem kui esialgu tundus, aga nad teesklevad tavalisi inimesi. Selgub ka, et elustunud polegi lõplikult surematud.

[KUU VÄLJASURNUD ELUKAS](#): siiamosaurus (10. jaanuar)

Siiamosaurus on spinosauruste perekond, kes elas varakriidis 129–113 miljonit aastat tagasi Tais ja keda tuntakse ainult hambafossiilide järgi. Hambaid oli aga palju ja et need ikka suhu ära mahuksid, pidid siiamosaurusel olema vägevad lõuad. Keha pikkust on aga hammaste põhjal raske hinnata, pakutud on 5–10 meetrit, kõrguseks 1½–2 meetrit, massiks veerand kuni 1 tonni. Hambad on koonilised ja kuni 7 cm pikad. Ilmselt lihasööja, jooksis kahel jalal. Lugege ise sellest, missuguste loomadega ta koos elas ja miks teadlased jõudsid järeldusele, et ta pidi olema põhiliselt kalatoiduline. Ta on kõige varasem teadaolev spinosaurus, ülejäänud spinosaurused võivad temast põlvneda.

KUU JUMAL: Ariel (2. jaanuar)

Shakespeare'i näidend „Torm“ on Eestis üsna tundmatu. Tegu on aga ulmenäidendiga. Maag Prospero kontrollib Arieli-nimelist haldjat, kes täidab tema soove ning toimib tema silmade ja kõrvadena, sealjuures saab ainult Prospero teda näha. Ariel täidab kõik soovid rohkem kui eeskujulikult, sealhulgas nurjab atentaadikatse ja viib kokku armastajapaari. Prospero annab Arielile tasuks vabaduse. Shakespeare kasutas alles hiljuti leiutatud ideed: haldjas ei allu jumalale ega kuradile, vaid lihtsalt targale ja võimekale inimesele. Täiesti uuenduslikuna andis Shakespeare haldjale vaba tahte ja omad soovid, millest peamine oli saada vabaks. Shakespeare kujutas Arieli meessoolisena, aga üsna algusest peale kuni 1930-ndateni mängisid teda üksnes naised, tänapäeval nii naised kui mehed. Shakespeare kirjutas näidendisse üksikasjalikult sisse, kuidas Arieli lendamist lavastama peaks, ja seda sel 1838. aasta pildil näetegi. Arieli mängib 20-aastane Priscilla Horton, kes oli juba kuulus näitleja. Wikipedia nimetabki Arieli tema tipprohiks.

Nagu kõik Shakespeare'i näendid, on „Tormgi“ ulmet tohutult mõjutanud, näiteks pärineb näidendist fraas „hea uus ilm“.

KUU LOODUSEPILT: Dalloli vulkaan (8. jaanuar)

Dalloli hüdrotermaalsüsteem asub Põhja-Etiopias ja ega Maa peal põrgule sarnasemat paika ole. Maa sisemuses võib ju olla. Ma olen sellest paar pilti siia rubriiki pannud ka, aga nüüd siis maastikupilt laiema plaanina. Dalloli alang jääb merepinnast kuni 48 m allapoole ja seal on maakera kõige madalamal asuvad vulkaanid. Punane meri asub lähedal, aga ujutas selle ala viimati üle 30 tuhat aastat tagasi.

2005. aasta jaanuaris tekkis sinna pärast maavärinat 60×40 m suurune Gaet'ale järv, mille soolsus on 43% (mitte promilli!) ja mis on maailma kõige soolasem looduslik veekogu. Selle temperatuur on põhiliselt 50–55 °C, paras põrgukatel. Dalloli vulkaan tekkis pärast 1926. aasta maavärinat ja selle suhteline kõrgus on 60 m. Muidugi see purskab, ehkki mitte igal aastal. Ereda kollase ja oranži värvuse annavad

väävel ja raud. Pikapeale raud oksüdeerub ja muutub pruuniks, nii et pruunid alad on vanemad ja astumiseks ohutumad.

ESIMENE VANAFILM: „Loie Fuller" (15. jaanuar)

Serpentiinitantsu arendas 1880-ndatel seelikutantsust välja ameeriklanna Loie Fuller (1862–1928) vastukaaluks akadeemilisele balletile – samal ajal arenes seelikutantsust ka kankaan, ehkki areng toimus teises suunas. Loie Fuller püüdis serpentiinitantsu edutult patenteerida, aga tantsu ikkagi patenteerida ei saa. Vaadake enda harimise huvides seda 1½ minuti pikkust 1901. aasta Prantsuse filmi, mille tootis Pathé kompanii. Ühtlasi on tegu ühega maailma esimestest vampiirifilmidest: esimestes kaadrites moondub mingi lendav nahkhiir naiseks, kes kohe tantsima kukub. Võite ka mõtiskleda, miks kankaan on püsinud tänapäevani ja serpentiinitants mitte.

KUU LOEND: filmi „Tasujad: lõppmäng" auhindade loend (18. jaanuar)

„Lõppmäng" on 2019. aasta Ameerika superkangelasefilm, mille tootis Walt Disney. Kunagi oli Disney tuntud selle poolest, et tema filmides ei saada surma, aga need ajad on ammu möödas, Tasujatest hukub märkimisväärne osa. Film nimetati 108 auhinna kandidaadiks, millest võitis 37. Oscarile ja BAFTA auhinnale kandideeris see visuaalefektide kategoorias, ei võitnud. Helitaust kandideeris Grammys, stsenaarium Hugole. Teismeliste valiku auhinnale tuli 4 kategoorias 9 nominatsiooni, Laste valiku auhinnale 4 kategoorias 11 nominatsiooni. Kõige edukamalt läks Saturnidega: 14 nominatsiooni 12 kategoorias, millest võideti 6. Artikkel filmist oli ingliskeelse Vikipeedia 2019. aastal enim loetud artikkel (teine oli surmad 2019. aastal, kolmas sarimõrvar Ted Bundy, neljas Freddy Mercury ja viies Tšernobõli katastroof). Film tõi sisse ligi 3 miljardit dollarit, mis on kõigi aegade rekord (filmi eelarve oli 356 miljonit).

PÄEVA MATERJAL COMMONSIS

KUU GEOLOOGIAVIDEO: globaalse temperatuuri muutus alates 1850. aastast (3. jaanuar, 29 sekundit)

TEINE VANAFILM: puulehti sööv kits (4. jaanuar, 1 sekund)

Filmi esitatakse kaadrite abil, aga missugusel kujul kaadreid säilitatakse, see pole määratud. Nii et miks ei võiks kaadrid olla karikale graveeritud? Siin ongi. Karikas ise pärineb III aastatuhande teisest poolest enne meie aega, nii et üle 4000 aasta vana ja sellisena võib see olla inimkonna esimene animatsioon. Kaadreid on 5, need digiteeriti ja monteeriti üksteise järele ning saadi sekundipikkune joonisfilm. Mida on võimalik öelda 5 kaadriga? Ära sa märgi, ma olen näinud viletsama sisuga filme. Avastati see Shahr-e Sukhteh' asulakoha väljakaevamistelt – see asub Iraanis Afganistani piiri lähedal. Omal ajal (üle 4000 aasta tagasi) oli see üks maailma suurimaid linnu, asulakoht hõlmab 151 hektarit. Lisaks esimesele animatsioonile avastati sealt esimene kunstlik silmamuna (vist bituumenist) ja seda kandis oma silmakoopas hiiglasvuu, 182 cm pikkune naine. Leiti ka esimene triktrakilaud, täringud, köömneseemned ning pealuu, millele oli tehtud ajuoperatsioon. 2014 kanti see asulakoht UNESCO maailmapärandi nimistusse.

KOLMAS VANAFILM: „Moodne Tuhkatriinu" (6. jaanuar, 14 minutit)

14 minuti pikkune 1910. aasta ameerika tummfilm, nime poolest moodne, sisult mitte. Vaat 1998. aasta *Ever After* Drew Barrymore'iga peaosas ja Anjelica Hustoniga võõrasemana on moodne! Klassikalistest lugudest on mulle eluajaks meelde jäänud 1979. aasta Sojuzmultfilmi versioon. „Moodsa Tuhkatriinu" moodsus seisneb selles, et tegelased kannavad 1910. aasta rõivaid, mis meenutavad rohkem Perrault' aega kui tänapäeva, ja sõidavad 1910. aasta automobiilidega, mis meenutavad rohkem Perrault' aja tõldu kui tänapäeva autosid. Tantsitakse 1910. aasta tantse, mis jäävad mulle ilma muusikata sama võõraks kui Prantsuse

õukonnatantsud. Nähtavasti taheti lihtsalt odavalt läbi saada, mitte investeerida mineviku stiili. Täheldasin, et tantsupaar võib koosneda ka kahest naisest. Võõrasema on liikumispuudega, mis tänapäeval tekitab kaastunnet, mitte ärritust. Kasuõde näeb oma soengu ja riietusega välja nii vana, et mul oli raskusi otsustamisega, kumb on võõrasema ja kumb kasuõde. Tuhkatriinut mängib 21-aastane Mary Fuller, kes teeb ainsana talutava näitlejatöö. Ulme puudub. Järgmisel kuul saate näha tõelist moodsat tuhkatriinulugu.

[KUU PALEONTOLOOGIAVIDEO](#): Kuidas moodustuvad fossiilid? (10. jaanuar, 3 minutit)

[KUU ASTRONOOMIAVIDEO](#): Swift-Tuttle'i komeedi orbiit (12. jaanuar, 42 sekundit)

Swift–Tuttle'i komeedi avastasid sõltumatult ameeriklased Lewis Swift 16. juulil 1862 ja Horace Tuttle 19. juulil 1862. Tagantjärele on leitud, et seda jälgisid juba vanad hiinlased. Selle komeedi tiirlemisperiood korreleerub Jupiteriga: iga Swift-Tuttle'i tiiru kohta teeb Jupiter 11 tiiru. Swift-Tuttle'i komeedist pärineb perseiidide meteorivool, mis on maakera kõige tuntum ja kõige paremini nähtav meteorivool. Komeedituuma läbimõõt on 26 km, nii et kokkupõrge Maaga hävitaks inimkonna. Ta on kindlalt kõige suurem taevakeha, mille orbiit lõikub Maa orbiidiga, ja ainus inimkonnale ohtlik taevakeha. Loodetavasti uurisite seda eelmise lähenemise ajal 1992 binokliga, sest siis ta palja silmaga nähtav polnud. Küll aga on ta palja silmaga nähtav järgmise lähenemise ajal 2126 ja ega ta meile suurt lähemale tulegi. Pöörake tähelepanu asjaolule, et komeedi tiirud ei ole identsed ja seetõttu tiirlemisperiood kõigub 128 ja 136 aasta vahel, seda nimetatakse libratsiooniks ehk loperdamiseks, mis Swift-Tuttle'i komeedil on eriliselt suur.

[KUU ZOOLOOGIAFILM](#): paarituvad lõvid (27. jaanuar, 1 minut)

Aasia lõvil on lakk hõredam, aga sabatutt suurem kui Aafrika lõvil, ja kõhul on nahavolt. Minevikus elasid Aasia lõvid Indiast kuni Araabia, Palestiina, Mesopotaamia ja Taga-Kaukaasiani, kuid inimesed hävitasid neid, nagu suutsid, ja Aasia lõvi sattus väljasuremisohu. Suuremas osas levilast suri ta välja XIX sajandil, kui mitte varem, säilides üksnes Lääne-Indias Giri rahvuspargis. Neid pole järele jäänud palju: alla tuhande. Nende arv on siiski viimastel aastatel suurenenud ja põhjust näete selles videos. Püüdke mõelda, mida lõvid arvaksid, kui keegi neid tähtsa toimingu juures segaks, ja mida filmija sealjuures tundis. Tiigrid on viimase kahe sajandiga tapnud 400 tuhat inimest, aga inimsööjad lõvid on haruldased ja viimase saja aasta jooksul on teada kõigest üksikuid juhtumeid, mil Aasia lõvi on inimest rünnanud.

Artikkel. Vanus ja vananemine ulmes (Sylvia S. Wrigley)

Kui mind kutsuti kirjutama Star Treki kohta osana oma uurimusest "Vanus ja vananemine ulmes," olin ma õhinal nõus.

See oli võimalus vaadata korraga uuesti läbi terve „Star Trek” ja nimetada seda töö tegemiseks.

Kui tähtaeg saabus, oli mul vaadatud 193 episoodi ja seitse filmi ning mul oli olemas 50 detailset analüüsi episoodidest, mis puudutasid vanust ja vananemisega seotud probleeme.

Mul ei tulnud kaua otsida: tegelikult leidsin esimese asjassepuutuva jupi juba esimesel päeval.

The Cage filmiti sissejuhatava pilootepisoodina, aga see lükati telekanali poolt tagasi kui „liiga palju mõtlemist nõudev“.

Selles episoodis leidsid Kapten Pike ja meeskond üles 18 aastat tagasi kadunud SS Columbia ellujäänud liikmed. Nood ellujäänud on „karvased vanamehed“; seltskonna pealikku mängib 81-aastane näitleja ning ülejäänud liikmed on ka kõik kuuekümnendates. Midagi taolist pole „Star Trekis” kunagi nähtud. Kõik ellujäänud olid pääsemisest evelil, aga mitte endi pärast, vaid 18-aastase imeilusa Vina pärast, kes oli sündinud just enne õnnetust.

Lõpuks selgub, et see kõik oli vaid illusioon, mõeldud hoidmaks Kapten Pike'i planeedil ning paljunema nende nais-isendiga.

Kui Vina keeldub koos Kapten Pike'iga planeedilt lahkumast, eemaldavad talosialased illusiooni ning Vina muutub järjest vanemaks, kuni me näeme tema tõelist välimust: vana, šokeerivalt väändunud ning inetu.

Kõik nõustuvad, et Vina ei saaks ju ometi ilma illusioonita edasi elada ja Pike jätabki ta sinna jätkama oma üksildast eksistentsi ainsa inimesena, aga ...vähemasti on ta noor ja ilus.

See pilootosa muudeti hiljem ümber *The Menagerie*'iks, mis ilmus esimeses hooajas, kus Spock kui algsest piloot-osast alates ainus püsiv tegelaskuju, riskeerib oma karjääriga, et toimetada invaliidistunud Kapten Pike tagasi Talos lvele.

Pike taasühineb 18-aastase Vinaga ja nad põgenevad ära, et paljuneda Talosia loomaaia tarbeks, ning kõik on õnnelikud.

Loo moraal on selles, et pagenduses virtuaalelu elamine on parem kui ratastoolielu Tähelaevastikus, kus ilmselgelt mitte keegi ei tunne morsekoodi. Pike'i suhtlus maailmaga on piiratud ühe piiksuga tähistamiseks „jahi“ ja kahega tähistamiseks „eid“.

Siinne sõnum ei ole just kuigi suurepärane – elu ei ole elamist väärt, kui sa oled vana, väeti või kaotanud liikumisvõime.

Star Treki maailmas Enterprise'i meeskond on muutunud.

Spock on saanud Number Ühe asemel kapteniabiks. Kogenud kapten Pike on välja vahetatud James J. Kirki vastu, kes on Tähelaevastiku noorim ohvitser. Keskealine Doktor Boyce kaotab kakskümmend aastat ning temast saab 39-aastane Dr McCoy. Siin leiab aset ilmne noorenemine, aga ka suur stiilimuutus: meeskonna naisliikmed riietatakse

miniseelikutesse.

Ma olen nõus vaidlema selle üle, kas miniseelikud on seksistlikud või objektiseerivad VÕI selle üle kas need on feministlik naiselikkuse tagasinõudmine,AGA üks asi on kindel: need ei ole disainitud meie vanaemadele kandmiseks.

Miniseeliku määramine vormirõivaks kannab endas lubadust: Tähelaevastikus ei saa kunagi olema vanu naisi.

Lennufirmade stjuardessid on inspireerinud „Star Treki” kostüümidisainerit.

Lennufirmad esitlevad oma salongipersonali kui glamurseid, vallalisi ja eelkõige noori inimesi. Seda on lihtne saavutada, võttes ainult vastu selliseid kandidaate, kes on alla 26-aastased neiud ning eeldades, et neiud lahkuvad teenistusest kui nad abielluvad – või vähemasti enne kui nad vanaks saavad.

Kui midagi sellist ei juhtunud, lisasid palju lennufirmad oma töölepingutesse sunnitud pensionile jäämise naistele 32. eluaastast.

Kas „Star Treki” miniseelikud tähistasid ära kasutamist või seksuaalset vabanemist, miniseeliku tegemine Tähelaevastiku vormi kohustuslikuks elemendiks oli väga kindlalt vanuseline diskrimineerimine, eriti just sel ajal, kui USA lennufirmasid kritiseeriti oma salongipersonali palkamispoliitika pärast.

Algupärane „Star Trek” pöördub tagasi vaatenurga juurde, kus naiste noorust hinnatakse üle kõige, kasutades kõrget vanust ähvardusena naiste vastu, keda näidatakse reageerivat paanikaga nägemustele valgetest juustest ning kortsudest.

Raevunud supervõimetega nooruk põhjustamas kiiret vananemist kriiskavale naissoost meeskonnaliikmele „Charlie X-s”.

Episoodis *And The Children Shall Lead* karjub Uhura õudusest, kui ta näeb nägemust, kus tal on kortsus nahk ning põõsaskulmud, kirjeldades seda kui enese surma nägemist.

„DS9-s” karistab vananematu Q Vashi enda hülgamise eest, kattes viimase mädapaisetega ning muutes ta vanaks: hallid juuksed, vanadusest kortsus käed ning võimetu püstigi seista.

Kuigi äkilist või kiiret vananemist on näidatud kokku kuueteistkümnepisoodis, kasutatakse seda vihahoos ainult naiste vastu, kuni „Voyagerini,” kus Kloun muudab Harry Kimi vanaks meheks selle eest, et viimane vaid mõtles põgenemisele.

Kuigi vananemist kasutatakse Star Trekis meeste vastu üsna harva, kardavad ka nood vanaks jäämist, seda näidatakse äkilise hallide juuste ning kortsude ilmumisega.

Episoodis *The Deadly Years* kohtub meeskond härra ja proua Johnsoniga, kes väidavad enese olevat 29- ja 27-aastased, kuid keda mängivad 80. aastates näitlejad.

Meeskond hakkab vananema – kiirusega 30 aastat päevas – ja kuigi peaaegu nad kõik on kahekümnendates ja kolmekümnendates eluaastates, hakkavad neil ilmuma sümptomid – kuulmise halvenemine, arenenud artriit, nõdrameelsus – juba tunni aja jooksul.

Spock hoiatab, et vaid mõne päeva jooksul muutuvad nad põhimõtteliselt juurviljadeks.

Härra ja proua Roberts surevad pea otsekohe. Surma põhjus: kõrge vanus.

Leitnant Arlene Galway on küll noorim meeskonnaliige, kuid sureb esimesena, kukkudes kokku Kirki käte vahele, osa „Star Treki” mõttekujundist: Vanad Inimesed Surevad.

See võib kõlada napakalt, kuid paistab, et see on sama laialt levinud kui Punase Särgi Sündroom: kui sa osaled Star Treki episoodis, sa oled vana ja sa ei kuulu peategelaste hulka,

siis sa oled tõenäoliselt enne osa lõppu surnud.

Vahepeal on Kirk jõudnud 60. eluaastatesse. Ta on kõva kuulmisega, võimetu ärkvel püsima, ei suuda meeles pidada asju, mida talle just äsja öeldi, ning meeskond otsustab ta lõpuks juhtimisvõimetuks kuulutada. Seda kõike vaid sellepärast, et ta on kuuekümnendates.

Ma ei tea, kuidas teiega on, aga mina tunnen paljusid kuuekümnendates, seitsmekümnendates ja isegi kaheksakümnendates mehi, kes saavad eluga suurepäraselt hakkama.

Ma koostas inimekirja eestlastest, kes on üle kuuekümnendate ning on täiesti teovõimelised ning ei jää poole lause peal magama.

Nad kõik tunduvad omadega ideaalselt hakkama saavat.

Seda kõike heidetakse tihti kõrvale kui „kõigest Hollywoodi“ või kui ajastu märki. Tõepoolest on Hollywoodil omad probleemid, aga see ei ole nii lihtne.

Ameerika parimates telesaadetes osales tol ajal palju üle 60. aasta vanuseid näitlejaid, kaasa arvatud sarjades *Granny in The Beverly Hillbillies*, *Endora in Bewitched*, *Doc in Gunsmoke*. Ed Sullivan oli tol ajal 65 ja mitte keegi ei paistnud arvavat, et ta on liiga vana omaenda saate jaoks.

Pealegi promos Roddenberry, et „Star Trek“ on *Wagon Train* tähtede suunas.

Wagon Train oli populaarne vesterni-telesari hilistel viiekümnendatel ja varastel kuuekümnendatel.

Sari näitas seltskonda tegelasi, kes reisisid ringi läbi Ameerika. Nagu ka „Star Trek“ rääkis iga episood ühe iseseisva loo peaosaliste kohta ning kaasates ühe või kaks külalisosalist.

Sari meelitas külalisesinejateks mitmeid väga suuri kuulsusi nagu näiteks Joan Crawford, Lou Costello, Bette Davis, Ronald Reagan, Shelly Winters, Charles Bronson ja isegi (kuigi tema ei olnud sel ajal veel kuulus) Leonard Nimoy.

War Bond mängis peaosas karavanijuhti. Erinevalt noorest Kapten Kirkist oli Major Adams viiekümnendate eluaastate keskel, kogenud ja võimukas tegelaskuju, kes toetas Läände rändavaid pioneere. Ka tema põhimehed on vanemad: skaut oli 34 ja kokk 54. Kui karavanijuht 4. hooajal asendati, võttis tema rolli üle üks teine 50. aastates näitleja.

Vahepeal jätkas „Star Trek“, justnagu elu lõpeks 40-aastaseks saades. Õud vanaks jäämise ees ilmub *The Motion Picture* staas 1979. aastal.

See oli esimene kord, kui frantsiis pidi hakkama tegelema vananevate näitlejatega; viimasest *The Original Series* episoodist oli möödunud kümme aastat. Shatner oli saanud neljakümne kaheksaseks; siiski otsustati, et Star Treki maailmas oli möödunud ainult mõni aasta ja Kirk oli endiselt noorem kui 40.

Fändomi kõlakate järgi oli Shatner praktiliselt näljadieedil ja kandis oma üheosalise vormirõiva all korsetti.

Keskealiste näitlejate näokortsude varjamiseks kasutati erilist valgustust ja kaameratrikke.

Arvustused olid salvavad, kirjeldades meeskonda kui „vanamehi v-kaelustega särkides“ ja „veidrat seltskonda torisevaid keskealisi mehi, kes nääklevad kontoripoliitika üle“, samal ajal kui Kirki tehti maha kui „põlastusväärset vana idiooti“. Need arvustused peegeldasid pigem vanusevahet näitlejate ja tegelaste vahel, mitte audientsi keeldumist aktsepteerida üle 35-aastasi meeskonnaliikmeid, rääkimata Kapten Deckeri mahategemisest, kes oli sama vana kui Kirk, kui ta kapteniks sai.

See ei olnud üldse suurepärane.

Star Trek: The Motion Picture täitis ühte väga tähtsat eesmärki: see tõestas, kui näljas oli vaatajaskond veel rohkema „Star Treki” järele. Ja mitte kunagi pärast seda ei ole vananevatel Star Treki näitlejatel lastud kujutada palju nooremaid tegelasi.

Ajaks, kui *The Wrath of Khan* 1982. aastal välja tuli, oli Shatner saanud 51. Film algabki sellega, et Kirk tähistab oma sünnipäeva. Viiekümne kaheksa aastane McCoy kingib Kirkile paari vanamoelisi prille, et aidata viimase vananevaid silmi.

Ma peaks ära märkima, et Tähelaevastikus mindi pensionile 75-aastaselt, kuigi paistab, et mitte keegi põhitiimis ei vea nii kõrge eani välja.

Khan Noonien Singh, keda mängib Ricardo Montalban, on tehniliselt võttes sadu aastaid vana, ta läks külmaunne, kui ta põgenes Maalt aastal 1996, olles üle kolmekümne aasta vana. Ricardo Montalban oli *Space Seed*'is neljakümne seitsmene ning kuuekümne kahene, kui *Wrath of Khan* välja tuli.

Wrath of Khan koos oma üleviiekümneaastaste filmitähtedega on juba parem katsetus tegeleda vananemisega: McCoy hoiatab Kirki, et too oma meeskonna tagasi saaks, enne kui ta päriselt vanaks jääb.

Wrath of Khan tõstis esile sellise märulifilmi kontseptsiooni, kus näitlejaskond koosnes üle 50-aastastest. Promolõigis jauras intervjuueerija filmi üle, öeldes: „Star Trek 2 teeb üle kolmekümne viiese olemise auväärseks.“

„Aga mitte kuigi palju üle,“ vastas Shatner. „Ja mitte just väga auväärseks.“

Oli julge tegu avaldada märulifilm, milles esinesid vanemad näitlejad: sel samal aastal sai vanim ulmefilmide peategelane, Harrison Ford, neljakümneseks. Ja „Star Trek” läks lõpuni välja, süžeeaga, mis viis 62-aastase Ricardo Montalbani vastamisi Chekoviga, irve näol ning rind paljastatud, võtmas kontrolli tagasi Relianti üle.

Wrath of Khan on maamärk küpseks saamise jadas, kus filmi meeskond ja Hollywood on sunnitud tunnistama, et kolmekümne viiene olemine mitte ainult ei ole lugupeetav, vaid et märulit annab teha ka üle viiekümnesena. Filmis *The Undiscovered Country* lõpetab Kirk virisemise selle üle, et tal on igav ja et ta soovib tagasi oma hiilgeaegu ning kurdab hoopis selle üle, et tal palutakse jälle esile astuda: „Me oleme teinud oma osa kuninga ja kodumaa eest.“

Sarnaselt näeme me *Final Frontier*'s, kui vale oli Urura nägemus vanaks jäämisest. Ta juuksed on küll hallid, aga ta käitumine on endiselt enesekindel ja seksikas. Ta vormiriiet ei ole küll enam liibuv, aga ta on endiselt valmis oma keha näitama erootilises tantsus.

Olenemata sellest, kas te arvate, et stseen on objektiseeriv või seksuaalse vabanemisega seotud, üks asi on kindel: Nichelle Nichols paneb täiesti naelapea pihta.

Nende filmidega samal ajal avaldati ka *The Next Generation*. Pilootosas *Encounter at Farpoint* leiame me Dr McCoy vananeva admiralina, kes tuuakse pardale, et ta uuriks Enterprise'i meditsiinivõimekust. Ta on 137-aastane ja töötab endiselt JA ta ei näe päevagi vanem välja kui siis, kui teda esimest korda *The Deadly Years*'is näidati.

The Next Generation südamel on Jean-Luc Picard, kes on kirjutatud olema viiekümne üheksane ja keda kirjeldatakse kui „veel kogenum tähelaeva kapten kui need, keda me eelnevalt oleme näinud“. Kuigi teda ülistati vanema tegelaskuju toomise eest seeriasse, oli Patrick Stewart *The Next Generation* tootmissemineku ajal vaid neljakümne seitsmene.

Me kohtume ka noore tegelasega, 15-aastase Wesley Crusher'iga, kes näitab, et meeskond võib nüüd ka oma pered missioonile kaasa võtta.

„Kirjaniku/Filmirežissööri Käsiraamat” aastast 1987. aastal määras, et tähelaevas oli üle tuhande elaniku, märkides, et „Tähelaevastik on alustanud meeskonna julgustamist jagama kosmoseavastuste seiklusi ka oma peredega“ sest „inimesed vajavad inimesi füüsilise ja vaimse tervise jaoks.“ Tundub, et see kehtib ainult laste kohta.

Enterprise'i päevahoid on piisavalt stabiilne asutus, et hoida Worfi kaheaastast, aga kuskil ei paista olema vastavat vanurite hoolekande teenust. K'mpec on ilmselgelt vana, aga jällegi – ta on surnud enne, kui osa läbi saab.

Võiks ju arvata, et kui pensionile mineku vanus on 75 ja teenistuses on 137-aastane admiral, siis võib-olla on ikkagi võimalik, et vähemalt keegi Enterprise'i pardal, kas meeskonna või perede hulgast, võiks olla üle-kuuekümnene, aga mitte kedagi sellist ei ole nähtaval.

Selline puudumine saab veelgi rohkem märgatavaks neljandas hooajas *Deep Space Nine*. See leiab aset kosmosejaamas, mitte tähelaevas, Deep Space Nine mahutab seitse tuhat inimest ning pakub poode, vaba aja veetmise võimalusi ning kasiinot. Bajoranidel on inimestega sarnane eluiga ning vananemise tundemärgid, ometi on haruldane näha jaama elanike hulgas krimpsus nagu või isegi halli juuksekahlu.

Siin ei ole küsimus protokollis, jaama komandör Benjamin Sisko kutsub korduvalt oma vananevat isa enda juurde jaama. Sisko muide on kolmekümne seitsmene, peaaegu sama noor kui Kirk. Välispidiselt näitab tegelaste tuumik palju suuremat vanuse varieerumist, Jake Sisko on neljateistkümnene ja Dax on üle kolmesaja aasta vana. Siiski, sümbioot elutseb Jadzia 28-aastases kehas, seega nagu Vina puhul, esitatakse kõrget vanust esitatakse noore ja imeilusa naise kaudu. Vanim näitleja selles pundis on Rene Auberjois, kes oli 52-aastane, kui sari algas, aga tema näojooned on minema pühitud, et esitada noort kujumuutjat, kelle katsed kehastada inimesi teevad ta näo siledaks kui beebil. Peaosade näitlejate keskmine vanus on 36.

Deep Space 9 kiituseks tuleb öelda, et seal astuvad korduvalt üles tegelased, kes on silmnähtavalt vanemad ja kes ei saa kohemaid surma: loomulikult Sisko isa, aga ka Cardassian Enabran Tain, Klingonite Kang, Kor ja Koloth, Ferengi Grand Nagus Zek, Ishka ning aegajalt näidatavad Bajoranid.

Kui Dr Julian Bashir saab hooaja alguses kolmekümneoseks, on Cardassian Elim Garak hämmeldunud tema vastusest. „Ma ei olnud teadlik, et inimesed arvavad, et vanaks jäämine on negatiivne kogemus. Cardassial peetakse auväärset vanust võimu ja väärikus märgiks.“ Dr Bashir saab peagi oma õppetunni, kui ta vananeb kiirelt sajani ja seejärel taastatakse kolmekümneoseks, millega ta on nüüd täiesti rahul.

Järgmises „Star Treki” seriaalis, „Voyager'is,” on juba küpsema vanusega meeskond, kapten Kathryn Janeway ja Chakotay juba oma neljakümnendates. Tuvok on 107, mis on vaevu kesk-iga *vulcani* jaoks, teda mängib 39-aastane näitleja. Doktor on hologramm, aga teda esindab palju küpsem nägu, 42-aastane näitleja Robert Picardo. Selline vanem seltskond mängib hästi kokku pealt-kahekümneaastaste meeskonnakaaslastega nagu B'Ellana Torres, Tom Paris, Harry Kim ja hiljem Seven of Nine'iga.

Jällegi esitletakse kõrget vanust pilootosas, seekord iidse Nacene rassi esindaja poolt, kes ilmub vana Ameerika mehe näol, teda mängib 83-aastane Basil Langton.

Nacene on huvitav, sest tavaliselt ilmutavad iidsed tulnukad end noortena: Balok ilmus *TheC orbomite Maneuveri* osas väikese lapsena, Metronite teismeline esindaja osas *Arena* väitis end

olevat 1500 Maa aastat vana. Soolavampiir *The Man Trapi* osas ilmus esialgu kõigile peale Kirki noore naisena. Marayna Voyager'il on noor naine, keda 22-aastane Harry Kim peab atraktiivseks episoodis *Alter Ego*.

Q ja Guinan *TheNextGeneration*'is ilmuvad mõlemad noore täiskasvanuna, kuigi nad on sajandeid elanud. Ja *Innocence's* ilmub 96-aastane suremas olev naine väikese lapsena. *Star Trek: Insurrectionis* avastatakse, et noor naine Anij on tegelikult üle 30 aasta vana. Tegelikult on enne *Caretaker*'it kõige vanemaks tulnukrassi esindaja ilmutuseks *Star Trek: Insurrection*'i laps Trelane, ta on peaaegu keskealine.

Seevastu Hooldaja Voyageri piloot-osas ja *Original Star Trekis*, mees, keda tuntigi kui hooldajat, olid mõlemad vanurid. Samuti surid nad mõlemad vanadusse peale seda, kui olid üles astunud ühesainsas osas.

Vähemasti need osad näitasid vanu mehi. Paljudel juhtudel, kaasa arvatud *Insurrectionis*, saadi täiesti ilma nendeta hakkama.

Paradiis on asustatud ainult noorte inimeste poolt, soovitatavalt blondide juustega. Me näeme seda *The Naked Time*'ija *The Naked Now*' metsikus pidutsemises, kus kõik meeskonna liikmed on järsku alla kolmekümne ning veidi närviliselt käsitletakse Picardi olemist ainete mõju all. Me näeme seda pilkuköitvas blondijuukselises Edos *Justice's* ning Gamma Trianguli Sixi eatutes asukates osas *The Apple*. See kehtib enamikule Banea rahvastikule osas *Ex Post Facto*, ühe märkimisväärse erandiga mõrvatud mehe näol, näidates järjekordselt, et Vanad Inimesed Surevad. Kõlvatuse festivalid *Return of the Archonsis* konkreetselt välistavad vanad mehed, selgitamata jäänud põhjustel pole seal ka mitte ühtegi vana naist.

Et liikuda edasi „Star Trekis”, peame me liikuma tagurpidi *Enterprise*'i juurde, mis leiab aset sada aastat enne, kui Kirk ja meeskond laeva juhtima asuvad.

Enterprise toob esile järjekordse grupi noori näitlejaid, kes moodustavad inimmeeskonna koos pikaerialiste tulnukatega, kes esindavad meeskonna kogenumaid liikmeid: T'Pol on kuuekümne kolmene, Vulcani standardite järgi alles noor, ja teda mängib kahekümne kuue aastane Jolene Blalock. Phlox väidetakse olevat viiekümne kahene, aga jällegi, Denobulanide eluiga on samuti kõrge, kuigi näitleja on 41-aastasena meeskonna vanim. Üle viiekümnesed esinevad kõrvalseisjatena: Admiral Forrest, Soval ja Arik Soong. *Enterprise* toetub „nädala tulnuka“ formaadile vähem, näidates üles paremat arusaamist kolonialistlikust mõtteviisist kui varasemad sarjad.

Teisest küljest, kui kohatakse nende laeva 116-aastast koopiat osas *E-squared*, on tähelepanuväärne, et Lorienti *Enterprise* on kolm inimpõlve vanem ja ikkagi on juhikohad täidetud noortega. Inimmeeskond on ammuilma surnud, laeval ei ole mitte ühtegi 137-aastast. Vaid T'Pol on elus, *vulcanite* eluiga on teadaolevalt üle 200.

Võrdluseks, Soval näeb välja keskealine, kuigi ta on üle 120 ja Sarek ei hakanud vana välja nägema enne, kui ta oli üle 200, ning sedagi seletati tema Bendi sündroomiga.

Ja siiski kirjeldatakse 180-aastast T'Poli käsikirjas kui krimpsus valgejuukselist meest kortsuliste kätega, kelle nägu on kaetud maksalaikudega, kuigi ta maks asetseb hoopis muus kohas. Ei anta mingit selgitust sellele, miks ta näeb välja kui vanamoor, peale selle, et mehed muutuvad ajapikku väärkamaks ja naised muutuvad lihtsalt inetuks. Samuti ei olnud pakutud mingit selgitust sellele, miks ei asunud mitte kedagi teisest põlvkonnast juhtpositsioonil.

Võib-olla kui *Enterprise*'i meeskond oleks otsinud üles põlvkonnalaeva mõne vanema liikme, oleks neile pakutud saja aasta jagu kogemusi, mida Lorienti *Enterprise* oli oma retkel kogunud.

Sellele vaatamata paistab, et aja jooksul on vananemine „Star Trekis” muutunud rohkem vastuvõetavaks ...ja see teeb pika hüppe edasi edasistes järgedes.

Discovery tutvustab meile karastunud ja maailma asjades kogenud Kapten Philippa Georgiou'd, keda mängib 55-aastane Michelle Yeoh, kui kogenud ja kompetentset kaptenit, endiselt oma parimates aastates. Paraku meeskonna vanima liikmena langeb ka tema ohvriks „Vanad Inimesed Surevad”-troobile, saades tapetud enne, kui pilootosa lõpule jõuab. Kelpialast Sarut mängib 57-aastane näitleja, aga ta on Kelpialase kohta noor ja üldsegi on seda vanust keeruline hinnata kõige selle meigi ning CGI efektide alt. Siiski, järgmine kapten, Gabriel Lorca, on samuti viiekümnendates ja üleüldse tundub, et seriaali fookus on 20+ tegelastelt minema nihkunud – Paul Stamets, Hugh Culber ja Christopher Pike olid kõik neljakümnendate keskel oma esimeste osade ajal seriaalis.

Tagasivaated ja edasivaated ning peegeluniversumi probleemid muudavad tegelaste vanuse jälgimise keeruliseks, kuigi asja helgem külg on, et me saame rohkem Georgiou'd nautida. Veel tähtsam, *Discovery* annab meile tõendust, et Täheleavastiku liikmed, kes on neljakümnesed ja viiekümnesed, ei ole lihtsalt õnnetud kosmose-eluks sobimatud kontorirobid, vaid nende panus on vajalik ja tähtis.

Tänu oma hooajapõhisele ülesehitusele suudab *Discovery* kõrvale pöigelda enamikust varasemate seriaalide vanuselise diskrimineerimise probleemidest, sel on keskne lugu terve hooaja vältel, mitte terve trobikond sotsiaalseid muresid uue tulnuk-liigi või planeedi kohramisest igal nädalal. Keskendudes ühele loolõimele rändaval kosmoselaeval, pole neil üleüldse vajadust vananemisele mõelda.

Sel aastal nägi ilmavalgust seitsmes „Star Treki” seriaal: *Picard*. Jean-Luc Picard on oma üheksakümnendates eluaastates, teda mängib 79-aastane Patrick Stewart. Picardil on ka eriline ning päris nimega neuroloogiline tõbi, tekitades talle ohu vaimseks taandarenguks, mitte kasutades käegalöömise saatel jagatud selgitust, et kõik muutuvad ju kõrge vanuse saabudes juurviljadeks.

Vana olemist kasutatakse solvanguna, kui Admiral Clancy (ise ka mitte enam kevadine linnuke) süüdistab Picardit kinni hoidmises „kunagise suurkuju haledatest pettekujutelmadest“, kuid siin on see sihitud solvang koos häiriva tõenoodiga, mitte enam udune väljend suvalises vanuses inimeste pihta.

Enesestmõistetavalt olin ma vaimustuses sellisest asjade käigust ulmeseriaalis – isegi märuliseriaalis – kus peaosas on 79-aastane mees mängimas üle 90-aastast tegelast.

Ma tean küll, et see on suuresti tingitud asjaolust, et „Star Treki” frantsiis on olnud käimas üle 50 aasta, aga tosina üle viiekümne aastase staarnäitleja nägemine tegutsemas koos kakskümmend-midagi vanustega, mitte nende jätmine tahaplaanile, on tõepoolest ilus. Eriti veel seetõttu, et sari avaldati ajal, kui ma veel töötasin selle projekti kallal. See peab olema üks kõige positiivsematest kõrge vanuse tele-esitustest ulmes.

Mind pani ainult õige pisut nõrdima, et esimese hooaja lõpus, VABANDUST, SPOILER, Picard suri ära ja äratati taas ellu. Loo mõttes oli see huvitav lahendus, kuidas ta võitles androidide õiguste eest ja sai lõpuks ise üheks.

Aga mis tähtsust sel siis on? See kõik on niikuinii fantaasia, miks me peaksime üldse hoolima?

Ja see on nii mitte ainult „Star Trekis”. 2000 ekraniseeringu analüüs leidis, et üle kuuekümmne viiete meeste kogu räägitud sõnade arv moodustas vaid 5% dialoogist ning see kukkus sama vanusegrupi naiste puhul 3 protsendile.

Uuringud aga näitavad, et positiivne esitamine on tähtis, sest sel on otsene mõju sellele, kuidas me suhtume vanadesse inimestesse ning iseenda vananemisse. Ühes Ühendkuningriigi uuringus leiti, et veerand küsitletutest leidis, et on normaalne, kui vanemad inimesed on õnnetud ja masenduses. Kolmandik nõustus, et üksik olemine on lihtsalt asi, mis juhtub, kui inimene vananeb. 40% uskus, et dementsuse eest ei ole mingit pääsu, kui sa jääd vanaks.

Seesama uuring leidis, et vanemaealiste uuringus osalenute seast oli neil, kel oli positiivne suhtumine kõrgesse easse, väiksem võimalus mäluhäireteks ja nad elasid keskmiselt 7 aastat kauem. Seega informeeritud nägemus vananemisest ei ole mitte ainult vanade inimeste jaoks, vaid ka aitab meid endid, kui me vanemaks jääme!

Et paremini mõista salakavalat vanurite esitamist, võrrelge Kapten Kirk'i *The Deadly Years*'is, hajameelse ja loiuna oma kuuekümnendates eluaastates, William Shatneri kehastuses, sündinud 1931, pea sajand tagasi.

William Shatner sõidab siamaani jalgrattaga, ujub, ratsutab (võitis maailmameistrivõistlused 2018. aastal) ja peab end loovuse tipus olevaks. Enne viirusepuhangut osales ta „Star Treki” üritustel kõikjal maailmas ja oli ka minemas Saksamaa konverentsile, kus ma plaanisin rääkida selsamal teemal. Käesoleval aastal ta lõpetas bluusialbumi ja alustas *podcasti*, arutamaks krüptoraha ning bloikiahelachain tehnoloogiat.

Läbi viimase viiekümne aasta tundub, et „Star Trek” on leppinud sellega, et vanaks saamine ei ole üldse nii paha.

Välja arvatud Picard, ma arvan. Mulle väga meeldis see seeria, aga kõige viimane osa siiski mitte. Seesama vana sõnum kajas seal siiski läbi, olgugi pisut muudetuna:

Vanad Inimesed Surevad, aga kui me teeme sinust Androidi, siis sa saad meiega liituda järgmises seriaalis...

Virtuaalvestlus Noortekirjanduse ühingu asutajatega (Laura Loolaid)

2020. aasta lõpunädalatel koorus väikese aktiivse seltskonna kirjanduslikust pealehakkamisest uus organisatsioon. Nagu kuulutab vastse ühingu esimene [pressiteade](#), “mõistsid viis noortekirjanduse arengust huvitatut, et noorteraamatud saavad Eestis teenimatult vähe tähelepanu.” Ühise mure lahendamiseks ja ühise huvi toetamiseks otsustatigi luua Eesti Noortekirjanduse Ühing.

Reaktori toimetuse hakkas ninaga õhku vedama selle peale, et ühingu asutajate ning aktiivtuumiku hulgas paistis silma kahtlaselt palju ulmelembeseid inimesi. Nõnda siis panin kirja mõned suunavad küsimused ja palusin noorel ühingul mõtteid jagada. Vastasid [ühingu juhatuse liikmed](#) Lille Roomets, [Tuuli Tolmov](#), Ene Sepp (McLaughlin), [Mirjam Kaun](#) ja Heli Künnapas; teabevahetust aitas korraldada [Katrín Topkin](#).

Laura: Unustan hetkeks asjaolu, et enamus teist on ammugi uudiskirjanduse, intervjuude, arvustuste ja kaastööde kaudu Reaktoris sattunud, ja küsin naiivselt: aga mis on noortekirjanduse ühingul üldse ulmega pistmist?

Lille: Ma olen küll Reaktori lugejatele tundmatu kuju, kuid vähemalt noortekirjanduse austajatele veidi tuttavam. ENÜ on kokkupuutepunktiks kõikide žanride jaoks, seni kuni protagonistide vanus on vahemikus 13-18 eluaastat. Loodan, et meie ühing suudab luua erinevate autorite koostöö ja kogemuste vahetamise käigus sellise sünergia, et sellest võidab ka Eesti ulmekirjandus ning tuleb juurde palju uusi huvitavaid noortele mõeldud ulmekaid. Tänu sellele kasvaks juurde uusi ulmekate austajaid.

Tuuli: Minu meelest on noortekirjanduse hulgas üsna palju ulmet (põhiliselt küll fantaasiat), eriti just tõlkekirjandust vaadates. Tahaks loota, et noortekirjanduse ühing aitab ka meie kodumaistel autoritel rohkem silma paista.

Ene: Nagu igal teisel žanril, on ka ulmel noorte hulgas oma austajad ja lugejad, kelle lugemishuvi ENÜ saab toetada. Või siis ka uudishimu tekitada. Paljudel juhtudel ei pruugi noor üldse teada, mis ulme alla kuulub või mis see on ning võib kindlat žanrit ka eelarvamuse tõttu vältida. Ja nagu Tuuli ütles, ENÜ saab aidata ka kodumaistel ulme autoritel rohkem silma paista.

Mirjam: Ma arvan, et ei ole valdkonda, mida ulme kasvõi õrnalt oma sõrmega ei riivaks. Ta on meie eludes, meie mõtetes ja samamoodi noortekirjanduses. Noorte lugejate seas on suurt ports selliseid, kes just ainult ja ainult ulmet tahavadki lugeda, ükskõik kas on nad saanud inspiratsiooni düstoopilistest “Näljamängudest” või hoopis armastusfantaasiast “Videvik”, nõuavad nad aga muudkui juurde ja juurde.

Heli: uskusin aastaid, et ei kirjaniku ega lugejana ulme juurde mul asja pole. Siis aga sain kätte “Näljamängud” ning “Lahkulööja” ja sealt alates on vist iga teine mu loetud noortekas ulme. Tegelikult räägitakse ju ulmelistes raamatutes suht samadest teemadest, millest me realistlikes räägime. Lihtsalt väljamõeldud lisadega ... mis mõnigi kord mõne aja pärast ongi meie reaalsus (nii nagu näiteks seni ulmelisena tundunud “lukustatud linnad”). Seega tegelebki noortekirjanduse ühing kogu noortekirjandusega, selle seas kindlasti ka ulmega.

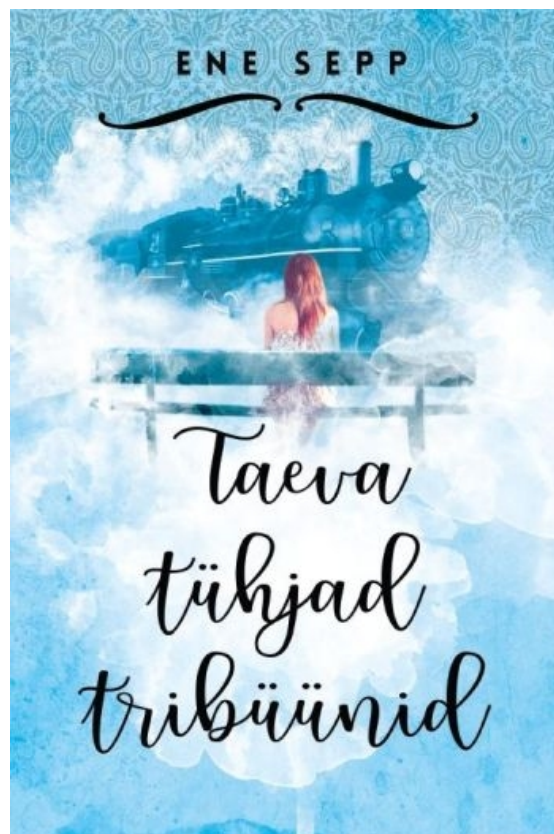

Laura: Uued algatused sünnivad tihtilugu sellest, et kuskil on midagi puudu või pitsitab või kriibib. Mis oli sinu jaoks see tegur, mis ajendas ühingu looma?

Lille: Mõte tekkis täiesti kogemata lõõpimise käigus, kui Enega järjekordselt tundsiime, et noortekirjanik olemine oleks kui poolele tee kinni jäänud olemine. Et see oleks kui esimene aste selle poole, et “päris” kirjanikuks saada. Me ei arva, et noortekirjanik kuidagi vähem oma raamatuga tööd teeks, kui need, kes kirjutavad keskeakriiside ajal elu mõtte otsimisest ja jõuavad pea alati olukorraga leppimise lahenduseni välja. Teismeea kriisid on palju põnevamad, nad on enamasti inimeste jaoks esimesed suuremad kriisid elus, kus sinu valikutest on nii palju asju sõltuv. Kogu see noore inimese iseseisvumise ja enda eest välja astumise protsess on palju huvitavam, sest noorte inimeste jaoks on terve elu veel ees, nende lugude lahendustepakett on palju värvikam, lootusrikkam ja paljutootavam. Seega pärast seda, kui noortekirjanduse ühingu idee esimest korda välja käidud sai, mõistsime, et tegelikult on see meie võimalus midagi ära teha selleks, et noortekirjandus iseseisvuks ning enda eest välja astuks. Noortekirjanik olemine on meie valik, mitte sunnitud olukord.

Tuuli: Noortekirjandusel on teatud maine. Minu jaoks oli noortekirjandus pikka aega midagi, mida ma lugeda ei taha, sest see on nii masendav. Olin siis kusjuures ise veel teismeline ja ilmselt lihtsalt kehvale raamatute otsa sattunud. Aga millegipärast ei arvestanud ma ulme ja fantaasia YA-d sinna hulka. Enamus mu lemmikuid on just noorte peategelastega fantaasiaromaanid. Noortekate seas on tegelikult väga palju sellist mittemasendavat, põnevat ja elulist lugemisvara. Seega ühingu üks eesmärk oleks selliste eelarvamustega tegelemine. Ning nagu Lille mainis, noortekirjanikesse suhtutakse teistmoodi. Noorteromaani kirjutamine oleks justkui harjutusülesanne enne "päris" täiskasvanute raamatu kirjutamist.

Ene: Lille võttis päris hästi kokku, kuidas see kõik alguse sai. Selle üle olen pikalt nalja visanud, kuidas noortekirjandus pole ikkagi see "päris." On mingi selline vahepealne mõttetu jura ja no kas nüüd noortekirjanik võib ennast üldse kirjanikuks kutsuda... Ma olen nii palju näinud, et inimesed teadlikult väldivad noortekirjanduse, ja eriti Eesti noortekirjanduse, lugemist. Ning järjest rohkem näen ka siirast üllatust, kui ikkagi võetakse mõne autori raamat kätte ja avastatakse, et see on täitsa korralik tükk. Miks siis istuda ja oodata, et ehk midagi läheb paremuse poole? Tuleb välja, et meie võimuses on midagi ära teha ja selle eelarvamuse ja suhtumise muutmise nimel ette võtta. Mul on nii hea meel näha, kui palju teisi huvilisi on juba pardale hüpanud - tähendab, et me pole ainsad, kes selles probleemi näevad.

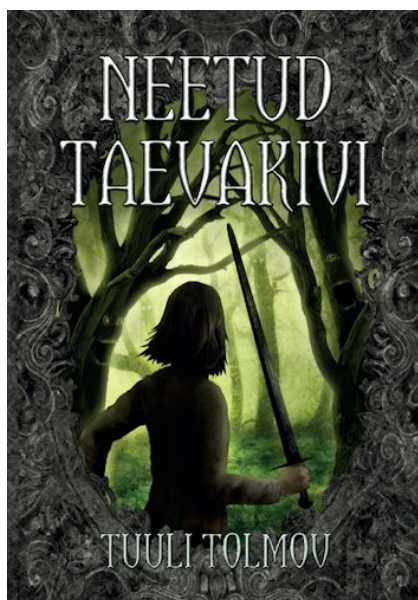

Mirjam: Minu jaoks sai kõik alguse, kui asusin 2016. aasta sügisel tööle Tallinna Keskraamatukokku ja mulle öeldi, et näe sinu ülesanne on siin see noortekirjandus korras hoida. Kuna ma aga olen paras fanatt, siis võtsin eesmärgiks kõik, mis nendel riulitel leidub, ka läbi lugeda (olen endiselt väga kaugel sellest eesmärgist); siis hakkasid silma jääma töö ja ajaga kurvad tendentsid. Kuidas lastekirjandus saab kogu aeg kiita ühelt poolt ja teiselt poolt, preemiaid lendab. Samamoodi on täiskasvanutele suunatud kirjandusega. Aga noortekirjandus... vindub... Teda ei ilmu ja põhjendusega - ei osteta, ei loeta. Soovin, et noortekirjandus ei jääks igalt poolt koguaeg välja (a'la varasemalt Hea Lasteraamat on nüüd löödud kaheks ja on ka Hea Noorteraamat eraldi olemas, lisaks raamatukogu Järje Hoidja on samuti löödud eraldi auhinnaks lastele ja noortele), et ta saaks särada ja inimesed näeksid, kui palju pakkuv see omamoodi žanr on, et noortekirjandus ei ole kvaliteetkirjanduse vastand.

Heli: olin rohkem kui 10 avaldatud raamatu autor, kui püüdsin Eesti Kirjanike Liitu astuda. Ei võetud. Ei sobinud. Tundsin küll hetkeks, et mis siis minu raamatutel viga on, et päris kirjanike hulka ei kuulu, kuigi ostude ja laenutuste poolest on nagu numbrid ju päris ilusad? Kui Ene ja Lille Noortekirjanduse Ühingu mõttest rääkisid, siis teadsin kohe, et ilmselt see ongi ikkagi õigem koht, kuhu kuuluda. Plaan on toetada just noori kirjutajaid, kes ise või keda ümbritsevate inimeste poolt päris kirjanikuks veel ei kutsuta, kuid tegelikult panevad paberile ägedaid lugusid.

Laura: Mida võtad oma erialasest tööst kaasa oma loomingusse ja ühingu tegevusse?

Lille: Mul ei olegi kindlat eriala, kolm korda olen ülikoolis alustanud, ühe korra lõpetanud. Diplomi järgi olen majandusteadlane, kuid reaalses elus olen Hunt Kriimsilm. Ma olen väga erinevates töökohtades töötanud, ainus kriteerium on see olnud, et tööd koju ei peaks võtma, sest muidu ei jääks kirjutamiseks ega muudeks oma asjadeks aega ega mälumahtu. Samas olen kõikidest neist eri firmadest palju õppinud ning kohanud väga erineva ellusuhtumisega inimesi. Kirjanikuna olen väga mõjutatud sellest, mis mind parasjagu huvitab või millise autori stiilist vaimustunud olen. See jõuab ka mu enda lugudesse sisse. Ma pühendan palju aega uurimistöö tegemisele, et võimalikult täpne pilt ette saada asjadest, millest kirjutatan. Sellepärast on ka teiste kirjanikega väga huvitav alati suhelda, et nad on avatud uutele ideedele ja suudavad arutleda abstraktsetel teemadel. Ühingus olen ma enamasti see, kes ideid välja pakub ja annab edasi neid teadmisi, mida aastate jooksul kokku ajanud olen. Minu arust näitab kogemuste ja teadmiste jagamine oma valdkonnast hoolimist, õnneks on teiste ühingu liikmete tugevamateks külgedeks ka asjade käima lükkamine ja täideviimine, mitte ainult minu meele unistamine ja targutamine.

Tuuli: Üldiselt olen üritanud oma tööd ja loomingut lahus hoida, aga olgem ausad, seda väga ei juutu. Ikka mõjutab. Õpetajana töötades olen väga palju erinevaid karaktereid kohanud. Mõndasid olen ka oma tegelastes kasutanud või plaaninud seda teha. Vahetu töö noortega aitab ka mõista, mis on parasjagu nende jaoks oluline, millised teemad on hetkel kuumad, millised on vananenud. Ühingus on tegelikult väga kirju seltskond ja kõik täiendavad üksteist, vajadusel ka maandavad. Paneme rõhku ka koostööle kirjanduse õpetajatega.

Ene: Hariduselt olen sotsiaaltöötaja ja mind on alati paelunud just noortega töötamine. See, ma loodan, on aidanud endal mitte ära unustada, mis tunne oli olla noor. Ja seeläbi ka raamatuid tõepärasemalt kirjutada ning vältida tegelaste targutavaks täiskasvanuks kujunemist. Teine amet on mul suusapatrull ja sellest maailmast ja antud ametini jõudmisest saan kaasa võtta maailma võimalusterohkust. Seda nii isiklike kogemuste najal kui ka kõikide nende inimeste kaudu, kellega olen ühel või teisel ajal tutvunud.

Mirjam: Olugi, et mu ümber seisavad mitmekülgse taustaga kirjanikud, siis sellest valdkonnast jään mina päris kaugele. Olen õppinud huvijuht-loovtegevusõpetajaks, kuid mu igapäevatöö on seotud hoopis raamatukogundusega ja sealt tuleb ka mu suur armastus noortekirjanduse vastu. Ühingu töösse loodan eelkõige panustada läbi põnevate projektide kirjutamise.

Heli: olen Sisekaitseakadeemias õppinud riigiametnikuks, magistrakraadi saanud kristliku kultuuriloo ning kutsetunnistuse karusloomakasvatuse alal. Kõik need valdkonnad on andnud materjali oma raamatuteks. Igapäevaselt aga tegutsengi praegu kirjaniku ja kirjastajana, nii et ühingus tegutsen samadel teemadel, millega igapäevaselt. Aastaid läks aega, et mõista, et kõik mu eelnevad kogemused on olnud vajalikud just selleks, et lõpuks ikkagi kirjutamise juurde jõuaksin.

Laura: Kui saaksid tänasel ulmemaastikul (või kirjandusmaastikul üldse) muuta ühte asja, siis mis see oleks?

Ene: Kirjandusmaastikul laiemalt sooviks muuta seda, et noorteraamatute lugemist ei nähtaks kui mingit häbimärki, et see sobib sulle ainult siis, kui oled ise teatud vanuses noor. Ja kui keegi vanem inimene võtab noorteraamatu kätte, on see alati kerge meelelahutus ja ajatäide. Piiri taha piiludes on trend hoopis teine - noorteraamatuid loevad, austavad ja armastavad igas vanuses lugejad. Selline eelarvamustevaba suhtumine läheks ühe hooga ka ulme kohta. Pole vaja ulmet karta ja kui üks raamat ei meeldinud, siis ulme žanr on ju tegelikult nii suur ja lai, et tasub uuesti proovida.

Mirjam: Nõustun igati Enega! Sealt edasi arendades soovin populariseerida lugemist noorte seas. Et nad näeksid ja märkaksid, kui palju on erinevaid raamatuid, et üks igav raamat põhikooli kohustuslikus kirjanduses ei tähenda, et järelikut pole raamatud üldse tema jaoks. Usun, et iga laps/noor/täiskasvanu on lugeja - on vaid vaja leida talle õige raamat.

Heli: soovin, et kirjandusmaastikul oleks võimalusi rohkematel. Mõtlen hetkel näiteks just toetuste mõttes. Aeg-ajalt jääb mulje, et näiteks Kulka toetuste jaoks pead kuuluma Kirjanike Liitu. Muidu on toetust raske saada. Aga see tähendab juba suunamist, et milliseid teoseid on lihtsam välja anda ning milliste jaoks olukord keerulisem, mis lugejale kallimad, mis odavamad.

Lõpetuseks

Aitäh vastuste eest ja jõudu uuteks tegudeks!

Ühing kutsub enda ridadesse kõiki noortekirjanduse huvilisi, nii nooremaid kui vanemaid. Ühinguga liitumise veebivormi saab täita siin (täisealised): <https://bit.ly/enüliitumine> ja siin (noored): <http://bit.ly/enynoorteklubi>.

Nende lugemistel ja tegemistel saab silma peal hoida [Facebookis](#) ja [Instagramis](#); videovallatuse jagatakse [TikTakis](#).

Tolmunud topeltettur: Mõtlev masin (Jacques Futrelle)

See oli täiesti võimatu. Üle kogu laia maailma Bostonisse järjekordsetele meistrivõistlustele kogunenud kakskümmend viis malemeistrit teatasid üksmeelselt, et see on võimatu, aga üksmeel ükskõik milles on malemeistrite puhul ebatavaline vaimne seisund. Mitte keegi ei mõelnud hetkekski, et see on inimvõimete piires. Mõned vaidlesid selle üle näost õhevil, teised naeratasid kõrgilt ja jäid vait; sellal kui ülejäänud jätsid asja tähelepanuta kui täieliku absurdi.

Arutelu oli üles kütnud silmapaistva teadlase ja loogiku, professor Augustus S. F. X. Van Duseni juhuslik märkus. Ta oli varemgi algatanud oma üksikute remarkidega ägedaid vaidlusi; tegelikult oli ta kord olnud lausa teadustevahelise vaidluse keskmes. Toona oli tema aus ütelus jahmatamapaneva ja ebaortodoksse hüpoteesi kohta põhjistanud kutsumise tuntud ülikooli filosoofia õppetooli täitma. Hiljem oli see ülikool olnud tunnustatud, kui ta nõustus vastu võtma oma õigusteaduse doktori kraadi.

Hulk aastaid olid haridus- ja teadusasutused üle maailma end lõbustanud talle teaduskraadide jagamisega. Tal oli tiitleid, mida ta ei suutnud välja hääldada; kraade Prantsusmaalt, Inglismaalt, Venemaalt, Saksamaalt, Itaaliast, Rootsist ja Hispaaniast. Need olid tunnustused tõsiasjast, et ta oli teaduse eesrindlikuim aju. Tema torssis isiksus oli jätnud sügavaid jälgi poolde tosinasse teadusharru. Lõpuks oli saabunud hetk, mil argument oli pahviks lõõnud ühe ta vestluskaaslasest.

Märkuse, mis oli ajanud kogu malemaailma nii üksmeelselt ja lahkarvamusteta lahinguvalmis, oli professor Van Dusen teinud kolme tähtsa džentelmeni juuresolukul. Üks neist, dr. Charles Elbert oli kirglik maleentusiast.

„Male on ajufunktsioonide häbitu moonutamine,“ kõlas professor Van Duseni deklaratsioon tema tavalisel tõredal toonil. „See on jõu täielik raiskamine, ehkki oluline, kuna see võib olla kõige raskem kõigist teadaolevaist abstraktsetest probleemidest. Loomulikult suudab loogika selle lahendada. Loogika lahendab kõik probleemid, mitte ainult enamiku, vaid kõik. Ja tänu loogika reeglitele suudab ükskõik kes alistada ka teie suurimad maletajad. See on vältimatu, samamoodi nagu kaks pluss kaks võrdub neljaga ja mitte mõnikord, vaid alati. Mina ei tunne malemängu, sest ma ei tegele kasutute asjadega, kuid ma võiks pärast paari tundi pädevat selgitust alistada mehe, kes on malele pühendanud oma elu. Tema mõistus on piiratud; maleloogikaga kärbitud. Minu mõistus mitte; minu loogika kasutab kõige laiemat mõõtkava.“

Doktor Elbert raputas raevukalt oma pead. „See on võimatu,“ teatas ta.

„Mitte miski pole võimatu,“ nähvas teadlane. „Inimmõistus suudab kõike. See on kõik, mis peame tegema tõstmaks end kõrgemale jõhkrast loomisaktist. Taeva päralt säästke meid sellest.“

Agressiivne toon, kompromissitu enesekesksus tõid vere dr. Elberti näkku. Professor Van Dusen mõjus paljudele niimoodi, iseäranis neile, kel klassivahe tõttu olid omad mõtted.

„Kas te teate male eesmärki? Tema lugematuid kombinatsioone?“ päris dr. Elbert.

„Ei,“ kõlas ärritunud vastus. „Ma ei tea malest midagi peale põhieesmärgi, milleks minu arusaamist mööda on liigutada teatud nuppe teatud viisil nii, et vastase kuningas ei pääseks liikuma. Kas see on nii?“

„Jah,“ vastas dr. Elbert aegamisi, „ kuid ma pole kunagi kuulnud seda niiviisi sõnastatavat.“

„Siis, kui see nii on, ma väidan, et tõeline loogik on suuteline alistama maleeksperdi lihtsate mehaaniliste loogikaseaduste alusel. Ma leian mõne tunni tutvumaks nuppude liikumisega ja alistan teid teie veenmiseks.“

Professor Van Dusen pööras taltsutamata dr. Elbertile silma.

„Mitte mind,“ kostis dr Elbert. „Kui te ütlete, et „igaüks“ suudab alistada suurima maletaja. Kas te oleksite nõus kohtuma maailma parima maletajaga pärast seda, kui te „olete mänguga tutvunud“?“

„Kindlasti,“ ütles teadlane. „Ma avastasin hiljuti, et inimeste veenmiseks pean end lolliks tegema. Ma teen seda veel kord.“

See oli küüniline algus malemeistrite seas tärganud arutelule, mis avas tee eriarvamustele nende kõrgeauliste meeste seas, kes polnud julgenud aastaid silmapaistva professor Van Duseni ühegi väite kohta sõna võtta. Lõpuks lepitati kokku, et tšempionaadi lõppedes kohtub professor Van Dusen võitjaga. Selleks osutus Tšaikovski, venelane, kes oli olnud parim pool tosinat aastat.

Pärast seda oodatud lõpptulemust Hillsbury turniiril, veetis tunnustatud ameerika meister hommikupooliku professor Van Duseniga viimase moodsas elupaigas Beacon Hillis. Ta lahkus sealt nukra hämmeldunud olekuga; samal pärastlõunal kohtus professor Van Dusen vene tšempioniga. Ajalehed olid afäärast palju kirjutanud ja sajad neist olid partii tunnistajana kohal.

Kerge üllatuskahin käis professor Van Duseni saabumisel läbi saali. Ta oli kõhetu, kehalt peaaegu lapselik ning tema kõhnad õlad näisid tema tohutu pea raskuse all longu vajunud. Ta kandis number 8 kaabut. Ta kulmud tõusid sirgelt ja kuplilaadselt ning pikad kollased rasked kiharad andsid talle peaaegu groteskse väljanägemise. Ta silmad olid kitsad helesinised pilud paksude ripsmete taga; nägu oli väike, puhtaks raseeritud, pingul ja kaame nagu tudengil. Ta huuled moodustasid täiusliku kriipsu. Ta käed olid märkimisväärsed oma kahvatuses, oma painduvuses ja sihvakate sõrmede pikkuses. Üksainus pilk veenis, et kehaline areng ei olnud teadlase viiekümne aasta pikkuses karjääris kordagi päevakavva mahtunud.

Venelane naeratas, kui ta laua taga istet võttis. Ta tundis, et veidrik heidab tema kulul nalja. Teised meistrid tunglesid lähedal, põnevil ja ootusärevad. Professor Van Dusen alustas lipugambiidiga. Pärast vähimagi kõhtluseta sooritatud viiendat käiku kadus naeratus venelase näolt. Kümnenal käigul muutus meister silmnähtavalt mornimaks. Vene meister maletas nüüd au nimel. Professor Van Duseni neljateistkümnes käik oli kuningavankriga d4-le.

„Tuli,“ teatas ta.

Pärast pikka laua uurimist kaitses venelane kuninga ratsuga. Professor Van Dusen märkis käigu üles, nõjatus toolileenile sõrmed rusikas. Ta silmad lahkusid laualt ja uurisid unistades lage. Umbes kümme minutit polnud ühtki heli, ühtki liigutust, siis:

„Matt viieteistkümne käiguga,“ sõnas ta vaikselt.

Kiire hämmeldusahhetus kajaskas üle saali. Meistrite vilunud silmadele võttis teate kontrollimine mõned minutid aega. Kuid vene tšempion nägi variandi läbi ja naaldus vastu tooli seljatuge natuke kahvatult ja vapustatult. Ta ei olnud hämmingus; ta oli abitult siplemas mõistetamatute nähtuste võrgus. Äkki ta tõusis ja haaras oma alistaja kõhetu käe.

„Te pole kunagi varem malet mänginud?“ küsis ta.

„Mitte kunagi.“

„Mon Dieu! Te pole inimene; te olete aju, masin, „mõtlev masin““

„Lapsemäng,“ kostis teadlane järsult. Tema hääletoonis polnud jälgegi võidurõõmust; see kõlas ikka tavalisel tõredal isetul toonil.

See oli professor Augustus S. F. X. Van Dusen, filosoofiadoktor, õigusteaduste doktor, meditsiiniteaduste doktor jne jne jne. Nii sai ta laias maailmas tuntuks kui Mõtlev Masin. Venelase fraasi liitis teadlasele oma artikli pealkirjas reporter Hutchinson Hatch. See jäigi külge.

Tõlkinud Rauno Pärnits.

Autorist: Jacques Futrelle (1875-1912) oli Ameerika ajakirjanik ja krimikirjanik. On arvatud, et kui ta poleks „Titanicuga“ põhja läinud, oleks temast võinud saada Agatha Christie ja C. K. Chestertoniga võrreldav krimikirjandussuurkuju. Päris mitmes „Titanicu“ hukkumisest rääkivas raamatus on nad nimelised tegelased ning Max Allen Collins kriminullis „Mõrvad Titanicul“ on ta ühes laevahukust pääsenud abikaasaga lausa peategelasteks. Futrelle mõned tekstid liigituvad ka ulmežanrisse. Tema tuntuim tegelane, professor Augustus S. F. X. Van Dusen oli Sherlock Holmesi tüüpi raudse loogika ja vaheda mõtlemisega mees, kes tegutseb pea poolesajast jutust ja vahel puutub kokku ka üleloomulike nähtustega. Siinne tekst rangelt võttes ulme ei ole, aga igaüks, kes kunagi on malet mängima õppinud, nõustub kindlasti, et jutust kasutatud meetod on pesuehtne fantastika.

Raamatuarvustus: jutukogumik „Raevu päevad

2. Sissetung pimedusest” (Elar Haljas)

Aleksandr Batšilo „Maja künkal”

Lugejat hoiti väga hästi infonäljas: loo detaile ja taustalugu söödet ette paraja kiirusega ja väikeste juppide kaupa. Jutu keskmes olnud maja kirjeldused tekitasid silme ette väga hästi ka Eestis sadade ja tuhandete kaupa ehitatud nõukaaegseid paneelmaju ning kahjuks nii mõneski neist valitseb veel tänini jutus kirjeldatud õhkkond. Ja ega ma sellist loo lõppu ka päris ette ei näinud, seega üllatuse üle oli vaid hea meel. Hea avapauk kogumikule.

Vitali Abojan „Surmaja”

Oma magalalapsepõlves üles näidatud poisiliku huvi tõttu ronida keelatud ehitusobjektidele suutsin ma selle loo peategelastega väga hästi samastuda. Maailma postapokalüptiline kirjeldus mõjus rõhuvalt ning sarnaseid jooni oli tunda kodumaiste „Saladusliku tsaari” lugudega, kus (liht)rahval on keelatud kasutada arenenumat tehnikat, aga samas kõrval on seltskond, kellel on tänu kõrgtehnoloogiale lausa maagilised võimeid. Hea tempoga, aga samas suhteliselt sirgjooneline jutustus.

Tatjana Tomahh „Roosi süda”

Loo kulgemine on aeglane ja otsiv, samas oli aga kirjastiil väga elegantne ning igav otseselt juttu lugedes ei hakanud. Jutustuse keskmes olnud Roosi ei olnud minu jaoks tüüpiline peategelane: olles silmanägemise kaotanud ning hinges kogu maailma peale kibestunud, tundis ta ennast paariana ning elas oma kurba saatust teiste peal välja, kuigi oli samas ka hinnatud käsitööline. Antud loo taustajõududest ma päris lõpuni aru ei saanudki, oleks tahtnud müstiliste maailma vallutavate „iidsete” kohta veidi rohkem teada saada.

Aleksandr ja Ljudmila Belaš „Lõõmav juuni”

Selles palas oli kõike, mida ühelt seiklusjutust ihata: keerdkäike, märulit ning peategelanegi muutus loo kulgedes üha sümpaatsemaks. Alguses tundus süžee väga segane, kuna infofragmente tuli justkui seiklusmängus kokku korjata ja nende abil siis koos loo kangelase, uuriva ajakirjanikuga, tõe välja selgitada. Kui jutus eelnevalt leitud pusletükid lõpuks paika hakkasid loksuma, sai ka ulmemärul pöörded juurde ning teine pool loost oli minu arvates juba tõeliselt nauditav seiklus.

Maria Galina „Ja kõik puud aedades”

Kurnavalt hea õudukas. Juba esimesed lõigud loos tekitasid tohutu emotsionaalse laengu ja aitasid sisse elada vaevallis ja hääbuvasse maailma. Oli aru saada, et siin ei tehta niisama nalja, vaid võideldakse elu hinnaga ka kõige igapäevasemate vajaduste rahuldamise nimel. Juttu lugedes meenus mulle hiljuti loetud Marek Tihhonovi „Maailmalõpu päevik” – ka seal üritasid peategelased inimkonna väljasuremist edasi lükata ja võitlesid bioloogiliste võõrvormidega. Samas, käesoleva loo lahendus, olles isegi võib-olla liiga läbinähtav ja morbiidne, meeldis mulle tunduvalt rohkem.

Andrei Lazartšuk „Pimedusest”

Lugu algas paljulubavalt ning hästi olid üles seatud nii probleem kui ka tegelased, kes seda lahendama asuvad. Ja siis tuli üks totaalne segadus, mis mulle pigem narkouima meenutas, ning pärast seda justkui ei olnudki midagi. Suhteliselt lühike ja ka veidi poolik lugu. Minule vähemalt ei lähe korda selline iidne jõud, mis üritab tegelasi kontrollida ja meie maailma murda, aga mida samas hoitakse „lava” taga varjul ning lugejale mitte kordagi ei näidata, vaid ainult vihjatakse, et seal on midagi suurt ja hirmsat. Kuna kogu vihjamist on omakorda kirjeldatud justkui hullumeelse unenägu, siis oli loosse sisseelamine väga raske.

Andrei Stoljarov „Uks teiselt poolt”

No selle looga sain oma tahtmise suhteliselt kiiresti: enam ei olnud kauge oht ainult vihje, vaid saatis ka otseseid sõnumeid ning kurja jõud valmistusid kohe-kohe sissetungiks Maale.

Tänu sellele reaalsele kontaktile tundmatuga oli antud lugu juba tunduvalt parem, aga siiski oli tegu võrdlemisi segase kompotiga ning sarnaselt eelmise looga jäi minu jaoks ka siin konkreetsusest puudu.

Aleksandr Matjuhhin „Kauge meloodia”

Üks komplekssematest juttudest antud kogumikus, sisaldades nii romantikat, draamat, märulit kui ka psühholoogilist thrillerit. Juba esimestel lehekülgedel uputatakse lugeja slaavilikkusest nõretavasse melanhoolsusesse ja silme ette maalitakse rusuv sõjajärgne Nõukogude Liidu ühiskond. Kuigi tegelased ei pruugi olla kõige meelepärasemad, siis jutu konteksti sobitusid nad ideaalselt. Ning ka ulmet oli jutus külluslikult, meenutades mulle veidi filmiklassikat „Iseseisvuspäev”, aga ainult idee poolest: teostus oli antud lool tunduvalt elegantsem.

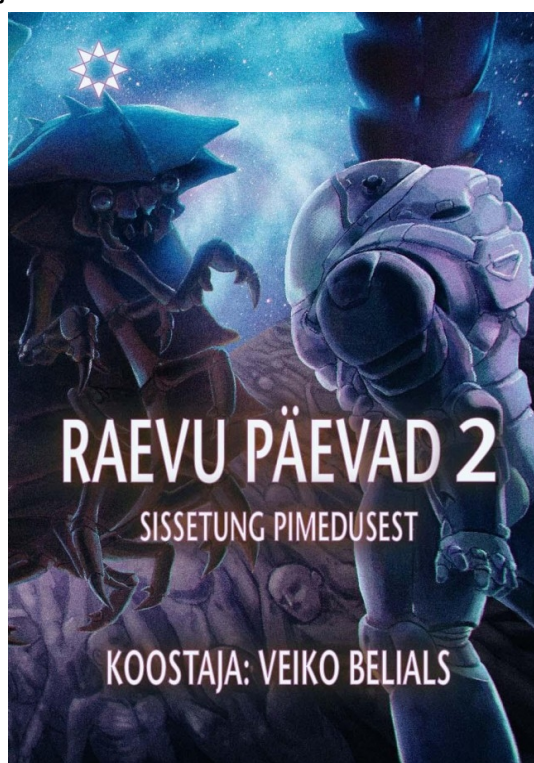
Maksim Tihhomirov „Ад infinitum ehk Näha tähti ja surra”

Mõnusa tempoga paraja musta huumoriga lugu kosmosest. Iga kord, kui tekkis tunne, et oled juba loo mõttest aru saanud, lisas autor jälle mõne pisikese pöörde ja jutustus sai taas uue dimensiooni juurde. Kiidan väga ka loo ideed, mis suutis teadusulmest suurepärase õuduka välja võluda – mina sarnast käsitlust eelnevalt kuskilt lugenud ei olnud.

Viktor Dubtšek „Mustad laevad”

Terminoloogilise ja tehnilise kirjelduse poolest väga detailne ning huvitav lühilugu, eriti meeldis mulle ksenolingvistikat puudutav osa. Tehnoloogia ja protsesside kirjeldus toodi lugejani paraja tempoga ning mitte ainult teadusliku fantastika lõpp-produkte, vaid ka nauditavaid lahenduskäike. Arvasin, et jutustuse finaali kujuneb melanhoolseks hääbumiseks, kuna see tundus asjade loomulik käik ja jutt ise oli *countdown*-stiilis koostatud meenutus. Aga autor suutis vinti veelgi peale keerata ja lõpetada nii jutu kui ka antud kogumiku tõeliselt hiilgava puändiga.

Kokkuvõtteks võib öelda, et erinevalt eelmisest „Raevu päevade” kogumikust on minu arvates antud tekstides juba tunduvalt rohkem sisu ning häid elamusi: tervelt pooled lugudest suutsid mind piisavalt kõigutada ja loole kaasa elama panna. Sisu ja kirjelduste poolest oli minu jaoks parim kogumiku viimane lugu „Mustad laevad”, põnevat märulit pakkus enim „Lõõmav juuni”, õõva tekitas „Ja kõik puud aedades”, paraja annuse musta huumorit pakkus „Ад infinitum ehk Näha tähti ja surra” ning „komplektlõuna” tõi lauale „Kauge meloodia”. Ega teisedki lood halvad ei olnud, lihtsalt jäi puudu mulle meeldivatest aspektidest – konkreetsusest, ladususest ja seikluslikkusest.

Raamatuarvustus: täitsa korralik „Maailmalõpu päevik“ (Jüri Kallas)

Kui ma selle raamatu loosiga võitsin, siis ma kohe mõtlesin, et ma kirjutan sellest. Osaliselt juba seetõttu, et kirjutamine on kena stiimul, mis sunnib asju lugemisjärjekorras ettepoole tõstma. Minus aga oli omajagu uudishimu, et kuidas kirjutab Marek Tihhonov pärast pikemat pausi ja kas ta on teistsugune kui Marek Simpson?

Kui ma kirjutamisidee endale mõttes kõrvataha panin, siis sellest hetkest püüdsin ma mitte lugeda ka teiste arvustusi ja arvamusi. Miks? Ma olen juba selline tegelane, kel võib tekkida tahtmine vaielda teiste arvustajatega. Jah, ma suudan asjad lahus hoida, aga alati ei taha ning kiusatuse vältimiseks...

Pisut oli hämmastav, et tundmatu autori vihik sedavõrd palju vastukaja on tekitanud. Arvustused ERR-s ja Postimehes, võrgust rääkimata. Või olgem realistid, et tegelikult see kõik ei hämmasta, sest koroonateema tõstab raamatu teistest ulmekatest kohe enam esile. Kuigi ma vastukajadest hoiduda püüdsin, sain ka mina sõprade-tuttavate lugemismuljetest osa – küll kiruti tüütut koroonateemat, küll õiendati igava esimese poole kallal, küll iriseti teise poole liigfantastilisuse kallal, küll ohiti mingitel muudel teemadel. Lühidalt: lugemiseelne foon oli kergelt skisoidne – justkui aktuaalne ja ootamatu ning samas tüütu ja ebaõnnestunud.

Uimane ja takerduv algus

Lühiromaani lugemist alustasin ma umbes kolm korda. Või peaks ütlema, et esimeste lehekülgede läbimine võttis rohkem aega, kui kogu ülejäänud köite lugemine? Mõneti oli see ehk isiklik, sest ma kohe üldse ei armasta päevakajalist ilukirjandust. Ei, ma suisa jälestan taolist! Ja lühiromaani „Maailmalõpu päevik“ algus oli just selline tüütu, olu- ja ajakirjanduslik. Koroonat, isolatsiooni jne. Ma tean seda kõike isegi ja seetõttu oli lugemine rohkem kui tüütu. Kui aus olla, siis ega ma ei saa kõike seda tüütust Marek Tihhonovi süüks panna – usun, et paarikümne aasta pärast oleks see kõik märksa suvalisem ja seeläbi ka huvitavam lugeda.

Ja siis veel kõik need kirjanduslike ja filmialaste maailmalõpulugude võrdlemised. Noh, et kuidas kõik küll mööda panid ja reaalsus on hoopis midagi muud. Looming on alati üldistus ja takkajärgitarkus pole täppisteadus. Muarust on selline võrdlemine pisut ülbe ja alatu ning kannab suuresti sõnumit, kuidas King ja teised on kõik suvad tüübid, aga vaat kus mina! Olgu, eks ma pisut liialda ja teen ka kirjanik Tihhonovile veidi liiga, sest taoline võrdlemine on postapoliikes lugudes peaaegu kaanon, aga tüütu ikka.

Ja siis jõudsin ma leheküljele 21 ja ma lugesin Loomade Lahkumise Päevast. Ja ma unustasin kogu eelneva tüütuse ning lugesin ja nautisin. Oli kirge, oli emotsiooni... ei, olgem täpsed – see oli nii võimas! Ja võigas!!!

Omajagu hüplik, aga roki siiski...

Lugemisjärgselt võibki väita, et lühiromaan on pisut hüplik, et huvitavamad lõigud vahelduvad tüütumatega. Teose edenedes on tüütumaid lõike lihtsalt vähem, sest lugeja satub olukordadesse, millest ta pole ajalehest või sotsiaalmeediast lugenud.

Ega ma väga palju ei tahagi sisu seletada, sest pealt sajaleheküljelise lühiromaani puhul oleks see ilmne lugemismõnu rikkumine. Ütlen vaid, et Marek Tihhonovi kirjutamislaadi iseloomustab selline pisut targutav, või suisa nämmutatav jutustamislaad, kuhu ta siis vahele üsna ootamatuid käike pikib. Tõesti ootamatuid ja tõeliselt uljaid. Pean silmas toimuva põhjendusi ja viisi, kui leidlikult ta laseb peategelasel ja seeläbi ka lugejal toimuvast ja suuremast plaanist osa saada.

Klassikaline maailmalõpulugu

Lühiromaani „Maailmalõpu päevik“ võib vabalt nimeatada klassikaliseks maailmalõpulooks,

sest vähegi lugenud inimesele jookseb lugedes silme eest läbi vähemasti oma paarkümmend teost, mis autoril kirjutades meeles on mõlkunud, millest ta šnitti on võtnud või millega ta polemiseerib. Ei, see pole etteheide! Marek Tihhonovi raamat on piisavalt originaalne, ajuti suisa leidlik. Ei jää ka muu maailma analoogsetele tekstidele alla, rääkimata sellest, et kohaliku tegevuskohaga teoseid pole eesti ulmes kunagi liiga palju.

Suuremas plaanis oli mul täitsa huvitav võrrelda praegust Tihhonovi kunagise Simpsoniga ning vaadata, kuidas autor oma seni pikima tekstiga hakkama saab? Polnud ju Simpson/Tihhonov midagi nii mahukat veel avaldanud. Küsimuse teisele poolele on päris lihtne vastata. Saab hakkama küll ja hästi saab, sest tekst on läbimõeldud, autoril kenasti kontrolli all ja kindlal käel kirja pandud.

Küsimus esimese poolega on ehk pisut keerulisem, aga mitte oluliselt. Meenutaks, et Marek Simpson alustas kunagi nihilistlik-tehnistsistlike ulmelugudega. Mingil hetkel hakkas ta loomingusse signema inimsõbralikke, suisa lüürilisi toone, mis siis varasema loominguga koos ja läbisegi eksisteeris, kuniks umbes-täpselt sajandivahetuse paiku tegi Marek Simpson kannapöörde ja hakkas kirjutama-avaldama kergelt moraliseerivaid ja tohutust maailmavalulst kantud ulmejutte. Võimalik, et eelöeldu on vaid takkajärgitarkus, aga selline järgnevus mul mälus on. „Maailmalõpu päevik“ sisaldab osiseid kõigest eelnevast, et kui loed ja oled kunagi Marek Simpsoni jutte lugenud, siis tuleb üht ja teist tuttavlikku ette küll. Samas, autor on ilmselt arenenud, küpsemaks muutunud.

Kui ma pean ütlema, kas „jah“ või „ei“, siis vastus on kindel „jah“! Soovitan lugeda küll. On puudusi, aga osaliselt pole need autori puudused, pigem lugeja probleemid. Peamiselt soovitan aga seetõttu, et tegu pole pelgalt päevakajalise teema seljas liugulaskmisega. Päevakajaline teema võis olla algtõuge, aga lühiromaan ise on ikkagi ulmelugu. Täitsa hea ulme!

Marek Tihhonov

Maailmalõpu päevik

Fantaasia

2020

128 lk

Orpheuse Raamatukogu, nr 48

Raamatuarvustus: Max Brooks „Devolution. A Firsthand Account of the Rainier Sasquatch Massacre” (Triin Loide)

Mul on juba aastaid harjumus, mis tuleb ja läheb: peamiselt stressiga tuleb ja stressi leevendudes läheb. Nimelt meeldib mulle salaja lugeda igasugust paranormaalset või krüptozooloogilist jama. Sasquatch? Mothman? Varjuinimesed? El Duende? Kõik läheb ja sobib.

No muidugi ei ole ma arvamisel, et seal kuskil mingi gramm tõtt oleks, minu jaoks on see kõik lihtsalt elav ja kogu aeg kasvav ning muutuv rahvapärismus. Hiiglaslikud kunstmuinasjutud, mis muudkui ajavad oma jätkeid. Niisiis, ühel õhtul olin ma burritona voodis keras ning olin just oma suureks rõõmuks avastanud /r/Bigfoot alafoorumi ning kerisin mõnuga neid postitusi ja meeme seal. Ühes lõimes mainis keegi kasutaja Max Brooksi raamatut “Devolution” ning piltlikult öeldes kriiksatas heli korraaks seisma. Max Brooks on uue raamatu kirjutanud?

Kellele ma seda veel ei ole jõudnud vadrata, siis olgu avalikult teada, et Max Brooksi “World War Z” pole mitte ainult üks mu lemmik ulmeraamat, vaid kuulub ilmselt mu kõigi aegade lemmikraamatute tippu. Raamjutustusega (pärast zombikatku lõpusirgele jõudmist rändab ÜRO ajaloolane ringi ja korjab inimeste mälestusi toimunust) kimpu seotud novellide kogumik (erinevas vanuses inimesed erinevatest riikidest, kes peatuvad mingil möödunud aastate aspektil) on erakordselt habras, hõrk ja filigraanne lugemine. Pime budistlik munk Jaapanis, kosmoselaeva lõksu jäänud astronautid, zombide eest põhja poole põgenenud ja ootamatult karmi talve kätte vangi langenud ning kannibalismi langenud ameeriklased, Lõuna-Aafrikas “ohverdame paljud, et mõned saaksid elada”-strateegia väljatöötaja ... Novelle on raamatus palju ja mõni neist on lihtsalt hea, paljud väga head. Kui ma aru sain, et uus romaan järgib osaliselt sama põhimõtet, siis hankisin teose endale kohe.

Internetis ringi tuulates tundub, et üldiselt hinnatakse “Devolutionit” viletsamalt kui “World War Z”-d ning see on arusaadav, sest viimane teos on praktiliselt omas žanris kui mitte ületamatu, siis väga kõrgel asuv latt. Teisalt tundub aga, et kuna see latt on tõesti kõrgel, siis ei suuda ka Brooks ise seda enam ületada ning kuna paratamatult “World War Z” fännid võrdlevad sama autori kaht teost omavahel, siis on “Devolutioni” needus see, et kes on “Z”-d lugenud, see on “Devolutioni” osas tõrges. Nii ka mina.

Sisu on iseenesest väga lihtne. Uuriva ajakirjaniku postkasti potsatab vihje selle kohta, et sasquatchid on ühe külakese maamunalt pühkinud ning võimud varjavad asja. Uuriv ajakirjanik mängib sama rolli, mis minajutustaja “Z”-s: tema ainus roll on olla vahend materjali enam-vähem usutavalt lugejani toimetamiseks. Kui kõrvale jätta ees- ja järelsõna, siis tal erilist häält ei ole.

Põhja-Ameerika Kaskaadides, Washingtoni osariigis asuv Rainieri vulkaan ärkab ellu ning purskab, põhjustades palju segadust, kannatusi ja kaost. Aga me ei tea tollest sündmusest eriti midagi, sest meie aken toimuvasse on lähedalasuvast Greenloop külast leitud käsitsi kirjutatud päevik, mis kirjeldab hoopis teist sündmust.

Greenloop on ultramoodne ökoküla, kus keskkonnasõbralikes nutimajades elavad parema sõna puudumisel jõukad liberaalidest hipsterid. Juhuse tahtel kolib sinna elama Kate Holland koos oma depressiivse poiss-sõbraga: Hollandi vend on omakorda oma poiss-sõbrast lahku läinud ja nende nutimaja seisab tühjana. Holland kannatab ärevuse, sündmõtete ja palju muu sellise käes ning osana oma raviskeemist ja teraapiast kirjutab ta päevikut. Esialgu on sissekanded üsna õnnest õhkavad: mäed on nii kaunid!

Idüll laguneb kiiresti, sest Rainier ärkab oma uinakust ning esialgu tundubki see peamine meie peategelasi ähvardav oht olema. Nimelt on Greenloop sedasorti ökoküla, kuhu toidu toovad kohale droonid, majad on klaasist, nende elanikud on igas mõttes aneemilised ja oskamatud linnahipsterid, kes küll soovivad elada nii, et nad on "kooskõlas loodusega", aga tegelikult on nad oma urbanistliku kultuuri küljes digitaalset nabavääti pidi täielikult kinni. Greenloop töötab ideaalses maailmas, kus netiühendusega on kõik hästi, aga Rainier koos tekkinud mudalaviinidega pühib minema ka ainsa maantee, mis külakest maailmaga ühendab. Netiühendus katkeb ning isegi kui ei katkeks, siis ei saaks toitu kohale toovaid droone kuidagi tellida, sest õhk on tuhane ja ümberringi valitseb kaos. Aga mitte keegi ei ole hipstereid päästma ka tulemas, sest praktiliselt mitte kellelgi pole aega märgata, et nad üldse olemas on: kuna nad jäävad Rainieri katastroofist piisavalt kaugele eemale, et mitte olla päästeteenistuste huviorbiidis, siis nad on nähtamatud. Mobiiltelefonid aga ei tööta ning kesk eikusagit asuva Greenloopi elanikud ei saa ka jala hakata kuskile minema.

Esialgu võetakse külas olukorda üsna rahulikult ning lugeja saab üksikute autoraadiotest pärit kildude abil kokku panna pildi, mis mujal osariigis toimub, aga mida sissekanne edasi, seda selgemaks saab, et kuigi enamikul neist on nädala-paari toiduvarud, siis tuleb üksinda hakkama saada ilmselt kuni pool aastat, kui mitte enam. Olukord on tegelikult väga tõsine.

Ja siis keerab Brooks vindi peale ning toob sisse ka teise, märksa veidrama ohu: veidrad karjed, tunne, et sind jälgitakse, kellegi-millegi eest põgenevad oravad ja jänessed, veider mädamunahais, seejärel esimesed vilksamisi nähtud puude vahel olevad varjud ... Kate Hollandi päevik vaheldub intervjuudega, mis on tehtud tema vennaga või piirkonnas töötanud päästjaga ning pusle paneb ennast ise kiiresti kokku. Rainieri katastroof on Kaskaadide ligipääsmatutest metsadest liikvele ajanud millegi, millel on kõht tühi ja mis on väga pahane, et teda häiritud on. Kõigepealt üks, siis juba mitu: terve sasquatchide väike hõim on toidu- ja uue elupaiga otsingul liikvele läinud ning häda korral on ju inimene ka liha, eks? Ilmselt ei pea seda eriliseks spoileriks pidama, et küla pühitakse lõpuks maamunalt (sõna otseses mõttes), see on isegi pealkirjas juba kirjas.

Konkreetselt loo enda kohta ei ole väga midagi halba öelda: piirid on lool väga konkreetsed, sellel on algus, areng, lõpp, Brooks oskab suurepäraselt kirjeldada nii inimeste mõtteid kui ka toimuvat hoogsat ja verist tegevust, lool on ka oma sisemine loogika. Inimesed on lõksus oma kodudes, sest vulkaan on nende eluliinid läbi lõiganud, sasquatchid on liikvel, sest seesama vulkaan on nende kodu hävitanud või neid hirmutanud.

Kui aga "World War Z" andis suuremale katastroofile erinevaid vaatenurki, siis lõviosa toimuvast on lugejale ligipääsetav Kate Hollandi päeviku kaudu (mida naine vapralt lõpuni kirjutab), Kate Holland on aga ... Ma ei ütle, et ta on ebameeldiv inimene, kaugel sellest, aga siiski ainult üks inimene. Esialgu väga närviline ja rumalavõitu, seejärel raskustes kiiresti "inimeseks" arenev ja ennast kokku võttev, aga mulle tundub, et sama lugu oleks paremini töötanud, kui meil oleks rohkem vaatenurki olnud. Lisaks sellele on päevikuvormis terve romaani täis kirjutamine üks tänamatu töö, sest kõik, kes ise kordki on proovinud päevikut või blogi kirjutada, need saavad aru, et tegu on lihtsalt minajutustusega, millele on suvaliselt kuupäevad juurde kleebitud. Niisama esimeses isikus jutustuste kohta küsime me harva, et milleks või kellele ta seda jutustab, aga kui meile on öeldud, et tegu on päevikuga ... See on väga tehniline küsimus, aga kui Kate Holland just mingi *savant* ei olnud, siis on päevikus liiga vähe refereerimist, lühendamist, ümberjutustust ja liiga palju dialoogi ja detaile.

Erinevate vaatenurkade paljusus tähendas "Z"-s ka seda, et kuigi Brooksi enda seisukohad maailma ja inimeste ja riikide ja süsteemide kohta joonistuvad neis tervikuna üsna hästi välja (zombikatk on tema jaoks vahend kritiseerida maailma, mis sellega halvasti hakkama saab), siis see vähemalt üritab mingit pluraalsust või mitmekesisust luua, "Devolution" peksab aga palle väga raske käega paari üksikusse auku. Põhilised jooned on inimene *versus* loodus, linn *versus* maaelu, elu *versus* surm, ebalooslik ja looslik, sügav ja pealiskaudne, kohanemisvõimeline ja kohanemisvõimetu. Eriti just see viimane, sest evolutsiooni peamine kuldreegel on see, et omi geene annab edasi mitte kõige tugevam, targem, kiirem või ilusam,

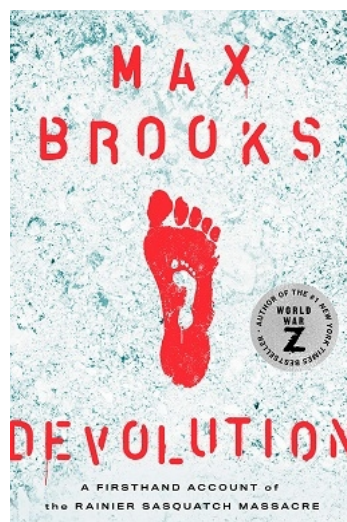
vaid kõige kohanemisvõimelisem. Kogu Greenloopi seltskonna peale on paar üksikut kohanemisvõimelist inimest. Ei tehnokratist miljonär ega tema *new age* joogaõpetajast naine, ei veganid ega humanitaarteadlased saa selle uue hirmsa, brutalse reaalsusega hakkama. Kõik need seigad raamatust on aga ... Nii ilmselgelt läbinähtavad, et mul tekib tahtmine Max Brooksile endale öelda, et *show, don't tell*. Õnneks enamasti ta ikka näitab, mitte ei ütle, aga mul hakkas lugedes kuklas helisema ärritunud kelluke, et: "Mulle üritatakse siin praegu mingit raskekäelist kriitikat kurgust alla suruda, mulle tehakse propagandat, mulle ei meeldi see."

Siinkohal polegi oluline see, kas ma selle kriitika või kommentaariga isiklikult nõustun või mitte, asjad ei ole lihtsalt üldiselt nii must-valged, on lugematu hulk pooltoone ja mulle tundub, et neid pooltoone oleks saanud kuidagi teistmoodi esitada. Näiteks on seal stseen, kus ilmselgelt näljane puuma valmistub ründama väikest tüdrukut, teda tormavad kaitsma meie peategelane Kate Holland ning raamatu pea ainus "reaalsusega kontaktis" olev serblasest kunstnik, puumat rünnatakse ja ta aetakse minema, seepeale on aga vegan-hipsterid pahased, et no miks ometi kiisut nii julmalt kohelda ... Ma ei tea, see tundub mulle usutamatu. Võimalik? Jah. Muidugi. Inimesed on hämmastavalt lollid kohati, meid ümbritsev pandeemia peaks seda tõsiselt alla kriipsutama, aga taolisi seikasid lihtsalt kuhjati üksteise otsa heldelt ja mul sai lõpuks kõrini. Aga Brooks tunnetab tegelikult neid pooltoone, väga hästi tunnetab, lõpuks närib üks hipster enne oma surma hammastega sasquatchil kõri läbi ...

Kokkuvõtteks. Lugu? Väga konkreetne, üsnagi hästi struktureeritud, teatud tehniliste puudujääkidega, aga väga aus ja piiritletud. Tehniline külg? Päevikukirjandus on ilmselgelt pea ainus viis, kuidas selline vaatenurk lugejani tuua, sest loo lõpus me täpselt ei tea, mis Kate Hollandist saab, ta kaob ära ja jätab oma päeviku keset konte ja sasquatchinahkasid maha (ta on ainus tõeline kohaneja, kes muutub kütitavast kütiks). "World War Z" oli selle võrra mitmekihilisem, et seal oli neid vaatenurki igast maailma otsast ja need olid väga erinevad. "Mida autor öelda tahtis?"-küsimus on natuke liiga hästi vastatav, see tekitab trotsi. Vägivaldal? Ohtralt. Raamatu peamine viga ongi, et ta justkui pole ikka see "Z".

Lõppeks pean nentima, et ma ei saa aru, miks Brooks pole eesti keelde tõlgitud. Heakene küll, "Devolution" on väga uus raamat, alles eelmisel aastal lasti välja, aga "World War Z"? Ükski kirjastaja, kellele ma selle ette sõõtnud olen, pole mõttest kinni haaranud. Ma ei taha uskuda, et mu maitse nüüd nii vilets on. Usutavasti naudiks eelkõige "Z"-d, aga ka "Devolutionit" suur hulk inimesi, sest tuleb tunnistada, et kui ma kord raamatu kätte võtnud olin, siis lugesin selle ühe jutiga läbi. Tõeline lehekeeraja, mida on hoolimata oma teatud puudujääkidest võimatu käest panna. Mis juhtub järgmisel päeval? Aga järgmisel?

Ja siis on kell kolm öösel.

Filmiarvustus: Space Sweepers (Riho Välk)

Netflix. Ikka ja jälle Netflix. Unustage kinolinad, mida pole nüüdseks üle aasta aja niikuinii normaalselt vaadata saanud. Unustage kõikvõimalikud füüsilised meediakandjad, [Netflix on andnud lubaduse, et sülitab iga nädal uue ja uhke filmi välja](#). Eks kvaliteet ole kõikuv ja küsitav, aga arvestades, et 2020. aasta lõpus oli Netflixil üle 200 miljoni tellija, siis on raha käes nagu putru ja püsiv vaatajaskond ka olemas. Rääkimata siis veel faktorist, et tihti jagatakse üht kontot 2-4 inimesega, konto võib olla sisselogitud perevõi ühiselamu telekasse, siis ei tea keegi täpselt, mitusada miljonit inimest Netflixit regulaarselt tarbib.

Aga millest räägib meile siis film Space Sweepers? Kohe alguses võib ära öelda, et midagi suurt ja aatelist see film vaatajani tuua ei taha. Üks ärakulunud troop ajab teist taga: Maa on hukkumas, kuid ainult ilusad ja edukad võivad Marsile kolida. Peategelased on rohmakad kosmoseseiklejad, kes taasavastavad filmi käigus õrnemaid tundeid. Korporatsioonid on vaikimisi jube kurjad ja pahad ning korporatsioonide juhid on esiteks vanad valged mehed, ülimalt rikkad, ülimalt kurjad ning muidugi helendavad pimedas. Ainus originaalne faktor kogu filmi peale oli, et väikese tüdruku tegelane suutis olla sümpaatne ja tore. Aga äkki on tegu Korea eripäraga, läänemaailma filmide puhul tundub reegliks olema, et vaatajad peavad lapstegelasi südamest vihkama.

Tegelastest pikemalt. Meile antakse ette kamp tolguseid, kes oma rontlaevaga elatist kokku kraabivad ja aina sügavamale võlgadesse upuvad. Ilmselt on igaühel neist oma diivlev taustalugu ja mõni isiklik häda, mida siis mõne teise iseloomuomaduse või oskusega kompenseerida. Peategelane kaotas 3 aastat tagasi oma tütre ja otsib teda nüüd orbiidilt (allpool selgitan pikemalt), kuid on vingepiloot. Pahaperseline kaptenitibi kipub alkoholiga liialdama. Tätoveeringute ja kurja olemisega mehaanik osutub parajaks pehmoks, et siis hiljem jälle vingelt pahaperse olla. Robot tahab rohkem inimlikuks saada. Nimed mulle meelde ei jäänud ja tegelased olid kõige arhetüüpsemad papist väljalõigatud maketid. Filmi teises pooles, kui kogu meeskond tagaotsitavaks kuulutatakse, ei ole aru saada, kas tagaotsimiskuulutuses

näidatud šokeerivad taustalood on väljamõeldud propaganda või hoopis kiiduavaldus mässajatele, sest normaalset ja mõistlikku tausta ei ole ega tule. Lisaks on ka ülipaha peapaha, kes väljendab oma ülimat pahalisust sellega, et vahepeal hakkavad mööda ta nahka suured sooned jooksuma, mis annavad talle müstilis-deemonlikku auras ümber. Ja muidugi on ta ka standardne filmi-Hitler, kes tahab oma *Volk*'ile õitsvat *Reich*'i luua, mille hinnaks on *Untermensch*'ide kõrvaldamine.

Mis toimub? Peategelased leiavad ühe rippida saanud laeva trümmist väikese tüdruku, kes osutub termotuumarelvaga robotiks, keda otsib taga kogu Päikesesüsteem. Tund aega üritatakse siis seda tüdruk-pommi maha müüa parimale pakkujale, sekkuvad ökoterroristid ja käib mingi kemplemine. Filmi teisel tunnil selgub, et tegelikult on kõik palju keerulisem, varasemalt heatahtliku koloonia-korporatsioonifassaadi taga on hitlerlik kurjus ja siis peab meie kaltsakate meeskond maailma päästma. *Originalissimo!*

Meil on kosmost, meil on madinat, meil on diipleivad tegelased, täiesti tavaline „teeme-pööbli jaoks-ulmekat-need-jäävad-alati-kasumisse- film” ju? Kahjuks mitte. Nüüd tuleb osa, kus annan sellele filmile halastamatult nuuti.

Kõige suurem häda on, et enam kui kahe tunni sisse ei suudeta tegelikult mitte midagi ära mahutada. Iga kord, kui tekib elementaarseid küsimusi, võid kindel olla, et neid ei selgitata. Kohe alguses näidatakse meile, kuidas peategelane otsib oma tütart taga. Filmi keskel näidatakse, et kosmosejaamas juhtus õnnetus, mille käigus plikatirts vaakumisse lendas. Tüübi ainsaks elamise ja töötamise motivatsiooniks on tasu (riigilõiv? eraettevõtte teenustasu?) kokkukraapimine, et nood (kes?) hakkaksid last otsima. Neil on see võimekus, aga nende motivatsioon sõltub makstud tasu suurusest. Mitu korda rõhutatakse filmi jooksul, et 3 aastaga kukub tüdruk orbiidilt alla. Kas ma olen midagi ära unustanud või pole vaakum selline koht, kus suurimaks ohuks umbes kümneaastasele plikale on, et ta võib sealt 3 aasta jooksul alla kukkuda? Mees, su laps on surnud, lepi sellega.

Peapaha? Väidetavalt 156-aastane mees näeb välja maksimaalselt 56-aastane, kuid vahepeal fassaad mureneb, kaelal ja näol hakkavad pungitama lillad ja mustad veresooned, hääl muutub deemonlikuks röginaks... Kas ta on robot? Android? Nanomasinatega tuunitud? Saatanaga pakti teinud ja hinge maha müünud? Vabandame, 2h 15m kestva filmi sisse sellised detailid ei mahu. Ta on pahapaha, ärge rohkem küsimusi esitage.

Kosmoselahinguid modelleeritakse enamasti erinevate, käepärasemate ja tuttavate süsteemide pealt. Esimese näitena meenuvad rasked ja aeglased lahingud, kus mitmekilomeetrised vägevad laevad tõmbavad end kosmilises mastaabis parras parda vastu ja kõmmutavad teineteist kahuritest nagu 17. sajandil. Meil on Teise maailmasõja „kiire, aga isikliku” hävituslennukite õhulahingute stiilis madinat. Mida kasutab Space Sweepers eeskujuna? Võta suvaline „Kiired ja Vihased” või mõni muu USA kiirtee-märulifilm. Peategelaste laeva ajab taga ligi 100 sõjadrooni, mis tõenäoliselt koosnevad 70% relvadest. Lahendus? Kaptenitibi ajab skafandri selga, võtab automaadi kätte, ronib laeva tagumisele rõdule ja hakkab tuld andma. Kogu asi nägi välja, nagu ajaks tsiklikamp kusagil kõrbes kastiautot taga ja siis üks tüüp rappub veoka kastis ja annab automaadist tina. See oli pikk, see oli vaevaline, see oli piinlik. Aga nad suutsid iseennast ületada, varsti hüppas robot luugist välja ja hakkas sõjadroonide pihta harpuuni loopima ning ühe turjalt teisele hüppama. Eeskujuks on vist võetud mõni eriti saast B-film, kus ägestunud kõrvalpeategelane peab minuti jooksul võimalikult palju haisid tapma, aga võttis jahile kaasa ainult viis padrunit.

„Ilgelt loll” tundub olevat kogu filmi peamine motiiv. Veel näiteid: abordaažimeeskonna relvastuseks tundub olevat 50cal kuulipildujast ehitatud automaat. Sellisega oleks ju kaks võimalust – soomustamata laevast jääks alles Šveitsi juust, piisava soomusega laevas oleks rikošetipidu. Gravitatsioon töötab täiesti juhuslikult siis. Kui vaja. Aga kiirendavas-pidurdavas kosmoseliftis on näiteks kaalutus. Atmosfääri õhutakistus lõhub ära väikesed ja voolujoonelised torpeedod, kuid sahtli kujulist laeva ei kõiguta. Sellist soga ei saa ju kogemata teha, keegi kuskil pidi maha istuma, küsima: „mis oleks loogiline?” ja siis teostama vastupidise.

Film lõppeb (spoiler! hah) sellega, et peategelane saab nanorobotite abil luua ühenduse oma kadunud tütreaga ning hüvasti jätta. Tuletan meelde, et tüdruku jäätunud laip on 3 aastat orbiidil tiirelnud. Kas peategelane räägib selle laibaga? Surmataguse hingega? Nanorobotite koostatud simulatsiooniga? Või rebestatakse aegruumi järjepidavust? Äkki on tüdruk ikkagi kuskil elus? Selgitusteks pole aega, vaata, nad kallistavad!

Kärtsu-mürtsu ja ilusaid vilkuvaid tulukesi kosmosesse jagub siiski. Näitlejatöö ei olnud ka halb.

4/10 loll film.

2020 videos: Õhtud eesti ulmega ja Estcon (Reaktor)

Katkust ja karantiinist hoolimata toimus 2020. aastal hulk ulmeõhtuid ja ka Estcon õnnestus edukalt ära pidada. Need üritused ja ettekanded, mida Reaktori võttegrupil õnnestus filmida, on nüüd kõik avalikult vaatamiseks üles pandud.

Õhtud eesti ulmega: Asimov 100. Jaanuaris esitleti juubeliantoloogiat "Isaac Asimov 100", milles eesti ulmekirjanikud seiklevad Asimovi maailmades. Kogumiku autoritega vestles koostaja Raul Sulbi.

<https://youtu.be/55NTZL3bz3s>

Õhtud eesti ulmega: Reaktor 100. Veebruaris toimus koosistumine Reaktori sajanda numbri väljaandmise tähistamiseks.

<https://youtu.be/GLpMJ8hUwrk>

Õhtud eesti ulmega: Saladuslik tsaar 6. Juunis 2020 toimus kirjanduse maja välialal Saladusliku Tsaari maailma kuuenda raamatu "Viimase vere poole" esitus.

<https://youtu.be/5O2qKsMsemc>

Õhtud eesti ulmega: Muinasjutt troikast. Juulis toimus Tartus kirjanduse maja kultuuriklubis Salong vendade Strugatskite raamatu "Muinasjutt troikast" esitus. Raul Sulbi rääkis ka sarja "Orpheuse raamatukogu" kontseptsioonist ja viimastest raamatutest.

<https://youtu.be/QXsWu1852UI>

Õhtud eesti ulmega: artiklite kogumiku "Fändomi sünd. Artikleid ulmekirjandusest" esitus. Augustis esitleti Eesti Ulmeühingu 25. juubelile ja sõna "ulme" 50. juubelile pühendatud artiklite kogumikku.

<https://youtu.be/rshf-TSq-al>

Õhtud eesti ulmega: Ray Bradbury 100 Septembris kõneles Raul Sulbi Ray Bradbury tähtsusest ulmes.

<https://youtu.be/UHB503cEslI>

Estcon 2020

Estcon 2020: Riivo Mägi teeb ülevaate Star Trekist.

https://youtu.be/_JjaJBRQAd8

Estcon 2020: Romaanivõistluse eel ja järel. Kokkuvõtteid teeb Kirjanike Liidu ja romaanivõistluse žürii liige Mairi Laurik. Jagatakse näpunäiteid järgmiseks võistluseks, küsimustest ei pääse ka romaanivõistlusel 2. koha saanud Joel Jans.

<https://youtu.be/sIG6GpCnk40>

Tekstiversiooni loe siit: <https://www.ulmeajakiri.ee/?artikkel-romaanivoistluse-eel-ja-jarel>

Estcon 2020: Vananemine Star Treki universumis. Kõneleb Sylvia Spruck Wrigley

<https://youtu.be/qp-OJ6cdyhE>

Eestikeelset tekstiversiooni loe siit: <https://www.ulmeajakiri.ee/?artikkel-vanus-ja-vananemine-ulmes>

Estcon 2020: Fermi paradoks ja Lucifer puhkusel LA-s. Siim Veskimees.

<https://youtu.be/w19lrQafh2o>

Tekstiversiooni loe siit: <https://www.ulmeajakiri.ee/?artikkel-fermi-paradoks-ja-lucifer-puhkusel-la-s-voimalikud-vastused-miks-meile-naib-et-oleme-uksi>

Estcon 2020: Eelarvamused ja ebausk kosmoses. Joel Jans

<https://youtu.be/WKomfSK9PK8>

Tekstiversiooni loe siit: <https://www.ulmeajakiri.ee/?artikkel-ebausk-kosmoses>

Estcon 2020: Külalise tund. Miikael Jekimov. Ulmeühingu jutuvõistluse võitajaga vestleb Joel Jans

<https://youtu.be/Jnuh0mSO8os>

(2019. aasta sügishooaja salvestused on kokku kogutud [siia](#).)

Ulmkonnakroonika 2/21

Ulmestaar: Mart Pechter

Esiteks võid 0-küsimuse vastusena midagi enda kohta öelda, paar lauset, et kes oled ning millega tegeled?

Olen sündinud Tartus ja seal veetnud ka enamuse oma elust, muuhulgas kõik kooli- ja ülikooliaastad.

Ülikoolis kohtusin ka oma tulevase abikaasaga. Kuna tegemist oli Tallinna tütarlapsena, siis järgnesin talle mõne aja pärast pealinna. Oleme nüüdseks rõõmsas abielus üle kümne aasta ja meil on kaks last.

Töölaseks olen kutseline siseaudiitor, samuti rohkem kui kümneaastase staažiga. Töökoht on mul Rahandusministeeriumis, kuid tore on see, et ülesannete tõttu saan ringi sõita peaaegu kõikides maakondades ning näha erinevaid organisatsioone ja tegevusi.

1. Mida praegu loed? Meeldib? Soovitat? Mida head vahepeal vaadanud-mänginud oled?

Hetkel töotan läbi peamiselt *SF Masterworksi* sarja – mõte, mis tekkis mul umbes kaks aastat tagasi. Avastasin, et hoolimata pikaajalisest huvist ulmekirjanduse vastu olid enam kui pooled sealsed autorid mulle täiesti tundmatud. Hakkasin siis lihtsalt eneseharimise mõttes neid raamatuid lugema – rahuliku kiirusega umbes raamat nädalas, samal ajal mõtteid ja hinnanguid üles kirjutades. Praeguse tempoga peaksin kahe aasta pärast sarja avaldamiskiirusele järele jõudma.

Hiljuti loetud raamatutest soovitan kolme, mis on tõenäoliselt vähem tuntud ja mida lugesin esmakordselt:

R. A. Lafferty – *The Best of R. A. Lafferty* (ainulaadselt omanäolised, naljakad, kurvad ja õudsed lühilood).

Richard Matheson – *The Shrinking Man* (väga lihtne idee viib väga sügavate teemadeni).

Cordwainer Smith – *The Rediscovery of Man* (lühilugude kaudu jutustatud veidra kosmosetuleviku kroonika).

Lisaks soovitan kolme, mis on tõenäoliselt igaühele tuntud ja mida just üle lugesin:

H. G. Wells – *The Time Machine* (ajarännulugude aegumatu klassika).

Arthur C. Clarke – *Childhood's End* (mitte tulnukate sissetung, vaid hoopis lugu põlvkondadest).

Ursula K. Le Guin – *The Dispossessed* (jutustus lõputust üksindusest ja anarho-sündikalisist).

2. Mis naelutab sind raamatu külge? Mis peletab eemale?

Mind köidab see, kui raamat võtab ette midagi ootamatut. Toon mõned näited vahelduseks mitte-ulmekirjandusest:

Goethe „Fausti” esimene osa on üsna tavaline, kuid teine osa on nagu sõit Ameerika mägedel. Vaheldumisi toimuvad arutlused poliitikast ja valitsemisest ning kirev paraad tegelastega Kreeka mütoloogiast.

Herman Melville'i „Moby Dicki” puhul on äge, kuidas enamus raamatust jutustab lugusid, millel on kapten Ahabi ja valge vaalaga vaid üldine seos. Uut peatükki alustades ei või kunagi olla kindel, mida sealt saada võib.

Agatha Christie „Roger Ackroydi mõrv” tundub pea tervikuna olevat tavaline Poirot' kriminaalromaan – kuni lugeja jõuab lõpuni ja saab teada, et temaga on tehtud meta-kirjanduslikku nalja. Mulle meeldib, et autor sai seetõttu isegi lugejatelt vihaseid kirju.

Italo Calvino „Kui rändaja talvisel ööl” on postmodernistliku mängu tipp. Kirjanik, lugeja, tegelased ja kirjandus ise on selle mängu sees ainult tükid – kuid kõike ümbritseb range struktuur, mis teosele selge vormi annab.

Kui mind üldse miski peletab, siis ainult küündimatus. Variatsioonid mingil teemal on tihti väga head (vaata näiteks Beethoveni „33 variatsiooni Diabelli valsi teemal”), aga asjad, mis mind eemale peletavad on mingid kehvade koopiade koopiade koopiad...

3. Kolm lemmikut (juttu, raamatut, žanri, autorit...) ulmes? Paari lausega-lõiguga neist lugejale. Ei pea piirduma ka ainult kolmega, vaid võib rohkem.

J. R. R. Tolkien. Siia maani ei oska keegi kirjutada eepilist fantaasiat paremini kui tema. Ta on nagu üks neist tõelistest laulikutest, kes kunagi anglosaksi vürstidele „Beowulfi” esitasid (soovitan muidu lugeda ka tema loengut „Beowulfi” teemal!).

Ray Bradbury. Tema stiil on uskumatult võluv, sellist kummalist ilu pole ma mujal ulmekirjanduses siia maani kohanud. Lisaks on hämmastav, kui vabalt ta liigub fantaasia, SF-i ja õuduse vahel – tema jaoks polekski nagu žanre olemas, on vaid kirjandus.

Ursula K. Le Guin. Ulmes ei ole vist teist sellist kirjanikku, kes räägiks nii sügavalt inimeseks olemisest – kuid kelle lood on samal ajal tõelised, mitte paljad dekoratsioonid. Ta teab, et kõike ei saa otse välja öelda, et sõnades öeldud Tao ei ole igavene Tao.

Terry Pratchett. Kui huumor on tõenäoliselt kõige keerulisem ja püüdmatum kõigest kunstidest, siis tema tabab seda võimatut märklauda uskumatu järjekindlusega. Tsiteeritavusel ei ole talle kindlasti vastast, ei ulmes ega väljaspool seda.

4. Kuidas sa üldse jõudsid ulmeni?

Ma polnud isegi veel päris koolilaps, kui vanemate riiulist Tolkieni „Kääbiku” leidsin. Ulmest ei teadnud ma siis midagi, aga selge oli see, et olin leidnud midagi kuldaväärt. Edasi lugesin küll kõike, mida kätte sain, kuid see tunne ei läinud kunagi päris meelest.

Järgmine verstaapost oli siis, kui ilmus Frank Herberti „Düün”. Selle raamatu võimsusega oligi minu väikesele teismelisarule kogu idee maha müüdud – ulme on olemas ja see on parim, mida kirjandus pakkuda suudab.

Viimane kinnitus saabus veel natuke aega hiljem, kui elasin mõnda aega Inglismaal ning kaevasin end läbi kõigest, mida Pratchett oli tolleks hetkeks kirjutada jõudnud. Sealt edasi ei olnud enam isegi võimalust ümber pöörata.

5. On sul lemmikloomi?

Kass nimega Kalimeris!

„Ma mõtlesin," ütles Ipslore kibedalt, „et kas siin maailmas on midagi, mis muudab elu elamisväärseks?"

Surm mõtles selle üle. „KASSID." ütles ta lõpuks. „KASSID ON TOREDAD."

-Terry Pratchett, „Ürgsorts"

Apollo lugejad-ostjad valisid Indrek Hargla romaani «Süvahavva: Viimane suvi» oma eelmise aasta lemmikuks.

Kirjastus „Raudhammas" annab teada, et raamatupoeketi Apollo iga-aastaselt rahvaküsitlusest valiti 2020. aasta kõige paremaks ilukirjanduslikuks teoseks Indrek Hargla romaan „Süvahavva. Viimane suvi". Teadaolevalt on see teine kord, kui sellise auhinna on saanud ulmeromaan. Esimesel korral oli selleks Indrek Hargla "Raudrästiku aeg".

„Süvahavva. Viimane suvi" on kolmas raamat ulmeliste etnopõnevikkude tsüklis ja kuuldavasti ei jää see viimaseks. Raamat ilmus läinud aasta novembris ja seda on müüdnud üle 1000 eksemplari.

Hargla ise ütles, et oma võidu pühendab ta loomulikult kirjanduseksperdile Tauno Vahterile.

Kirjanik Hargla, kes tähistas auhinda võiduga Eesti kirjastuste tootmisosakondade direktorite traditsioonilisel maratonil.

Ülalmainitud auhind kirjastuse „Raudhammas“ auhindade hoidla turvaruumis.

Stanisław Lemi «Robotite muinasjuttudest» inspireeritud näitus

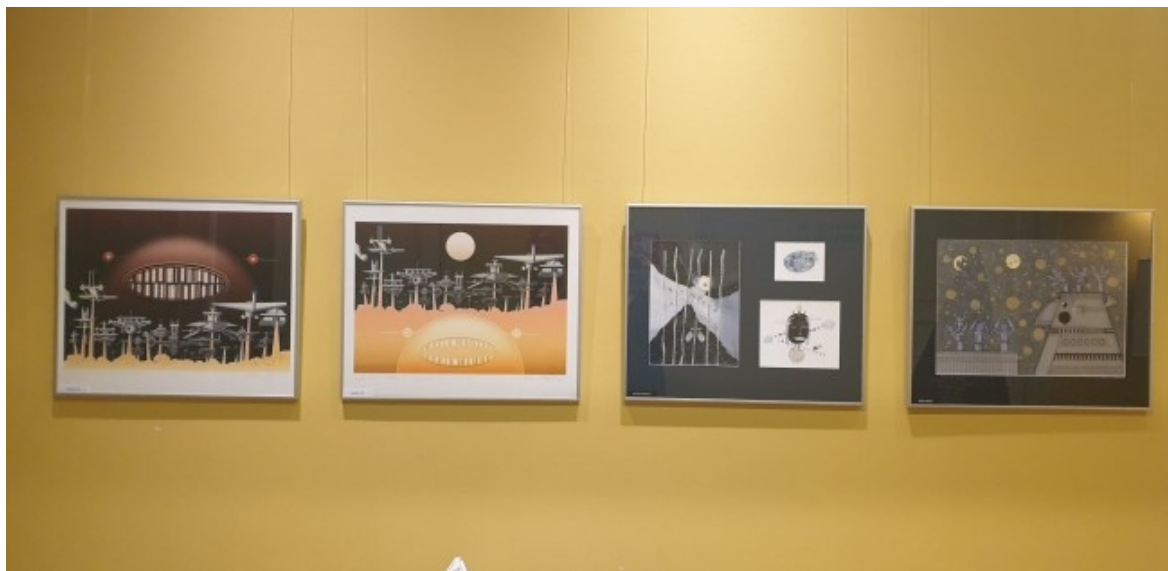

Stanisław Lemil on tänavu 100. sünniaastapäev. Sel puhul ilmus Adam Mickiewiczi Instituudi ning kirjastuse Päike ja Pilv koostöös esmakordselt eesti keeles tema raamat „Robotite muinasjutud“, mille tõlkis Hendrik Lindepuu. Poolakeelse originaali ilmunisest 1964. a on nüüdseks möödas 55 aastat.

Unikaalseks muudab raamatu see, et esmakordselt on Lemi teos värviliselt illustreeritud, aga see pole veel kõik: 16 loost 8 on illustreerinud Poola ja 8 Eesti kunstnikud.

Nendes lugudes tegutsevad kosmosehõimud: kasvult gigantsed, tegudelt müüdi mõõtu kangelased, loojad, võitlejad, lõhkujad, aga ka robotikuningad ja -printsessid, kuninglikud nõuandjad, triksterid, rüütlid (elektrirüütlid), lohed ja sõdalased. Samas on need jutud olemuslikult inimestest ja inimestele, urgitsedes meie peades ja südames.

Eesti Lastekirjanduse Keskuses on kuni 12. märtsini avatud „Robotite muinasjutudest” inspireeritud kolmemõõtmeline näitus.

www.paikejapilv.ee

HÕFFi avab publikuauhindadega pärjatud
õuduskomöödia

Tänavuse Haapsalu õudus- ja fantaasiafilmide festivali avab õuduskomöödia, milles astub esimest korda vaatajate ette Psycho Goreman – hirmsa nimega monstrum, kes on liiga tõsine, et teda tõsiselt võtta.

Kanada režissööri Steven Kostanski filmis „Psycho Goreman” kaevavad lapsed kogemata välja ja äratavad ellu tulnukast monstri, kes maeti Maale miljoneid aastaid tagasi pärast ebaõnnestunud katset hävitada universum. Nad panevad talle nimeks Psycho Goreman ja sunnivad samast leitud maagilise kalliskivi abil kuuletuma. Paraku levib uudis välgukiirusel üle terve universumi ja laste kodulinnas puhkeb galaktikatevaheline sõda.

„Mõnusalt absurdne intergalaktiline õudusulmekomöödia, mis uhkeldab oma põlve otsas tehtud analoogefektide verise leidlikkuse ja peaaegu campilike osatäitmistega,” kirjutas juhtivaid filmitööstuse väljaandeid Variety tänavu jaanuaris „Psycho Goremani” Põhja-Ameerika kinolevi alguse puhul.

HÖFFi juhi Helmut Jänese sõnul on „Psycho Goreman” ideaalne avafilm nii hea ja kurja võitlusest rääkivate muinasjuttude kui ka isepäiste, stuudiosüsteemist väljaspool valmivate B-filmide austajatele. „See on hullumeelne teos, mille autori süda kuulub varjamatult 1980-ndatele, nagu ka meie festivali oma,” ütles ta.

Juba mitmelt festivalilt publikuauhinna võitnud „Psycho Goreman” on Steven Kostanski viies pikk film. Tema tuntumad tööd on „Manborg” ja „Tühjusesse”, mida on näidanud vastavalt HÖFF ja PÖFF.

Korea märulifilmi parimaid traditsioone esindab tänavusel festivalil aga Hong Won-chani „Päästa meid kurjast”, milles palgamõrtsukas ajab oma röövitud tütre jälgi, kannul gängster, kelle sugulase ta kunagi tappis. Tegu on Lõuna-Korea eelmise aasta ühe kõige populaarsema filmiga, mida käis kinodes vaatamas 4,3 miljonit inimest. Efektset linateost on hinnanud ka Korea kriitikud.

„Korea märul oma parimas kastmes,” iseloomustab Hong Won-chani filmi Helmut Jänes.

Baltimaade suurim žanrifilmide festival leiab tänavu aset 30. aprillist 2. maini ja sellele saab taas kaasa elada üle terve Eesti, sest osa programmist jõuab ka veebikino ekraanile. Soodushinnaga passid on juba müügil. Piletimüük algab 9. aprillil.

Festival järgib kõiki Terviseameti ja valitsuse kehtestatud reegleid. Igale seansile lubatakse ainult poole saali jagu vaatajaid. Istekohad on hajutatud. Seansside vaheajal saale puhastatakse ja desinfitseeritakse. Maskid on kohustuslikud.

Haapsalu õudus- ja fantaasiafilmide festivali korraldavad Pimedate Ööde filmifestival, Haapsalu linn ja kultuurikeskus.

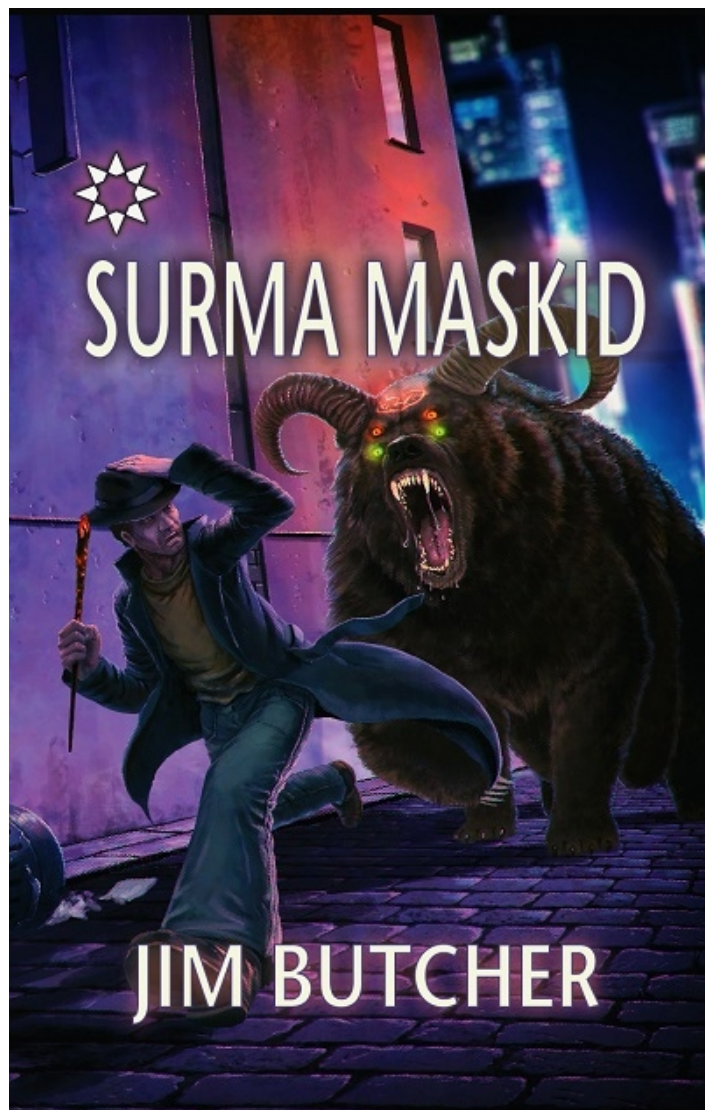
„PsychoGoremani” trailer: <https://www.youtube.com/watch?v=L4tizc0IAVQ>.

„Päästa meid kurjast” trailer: <https://www.youtube.com/watch?v=GoolRcTNd6I>.
Osta HÖFFi pass: <https://hoff.ee/artikkel/piletid/>.

P.S.: Märgatud Tartu Linnaraamatukogus

Uudiskirjandus 02/21

Surma maskid

Jim Butcher

Dresdeni toimikute sarja raamat

Harry Dresdeni sarja viies romaan algab telestuudioga. Aga võlurid ja tehnika ei käi kokku, nii et kui saatesse tuleb Punaste Vampiiride üks juhte – muide kuulutades, et midagi üleloomulikku, sealhulgas vampiire, pole olemas – kaob Harry kontrolliloomade ja tulemuseks on parasjagu tulevärki.

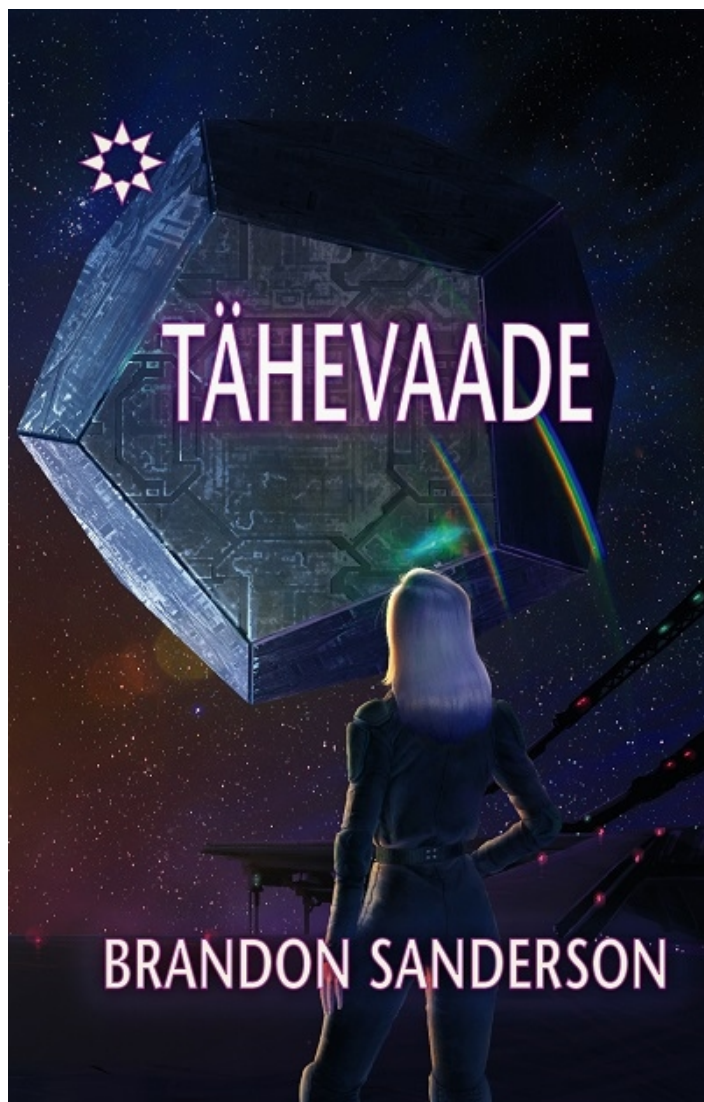
Harry peab vastu võtma väljakutse. Ja siis võtab ta vastu töö – kadunud on midagi äärmiselt väärtuslikku ja haruldast. Ja Susan on tagasi; ja nagu jutu käigus selgub, mitte ainult Harry pärast. Nii et lisaks oma elu eest võitlemisele duellil tuleb takistada pahased tapmast mõned miljonid inimesed.

Kirjastus Fantaasia & kirjastus Täheveski

Kaanepilt: Meelis Krošetskin

Tõlkinud: Iris-Barbara Jeletski

Toimetanud: Eva Luts

Tähevaade

Brandon Sanderson

„Taevasselennu” järg

Spensa on hea piloot ja krellid on kaugemale surutud, kuid inimkonna tulevik on lootusetu, kuni nad on Detritusel lõksus. Ja siis korraga ilmub võõras laev. Üsna inimesesarnane tulnukas saab maandumisel raskelt viga, kuid annab Spensale võimaluse, millest ta lihtsalt peab kinni haarama.

*

Delveri ilmumine moonutas reaalsust. Ühe silmapilgu jooksul polnud Brade'i laev enam minu ees, vaid kõrvale lükatud. Midagi tohutut surus meie maailma sisenedes meid tagasi, nagu sõidaksime laineharjal, mis väreleks läbi reaalsuse enda.

Mu laev kõikus, kui mind kõrvale lücati. Tumetus muutus nii kõikehõlmavaks, et see kattis mu vaatevälja. Mõtlesin hetkeks, et nägin delveri südant, seda sügavat varju. Absoluutset tumedust, mis paistis liiga puhtana, et tegelikult eksisteerida.

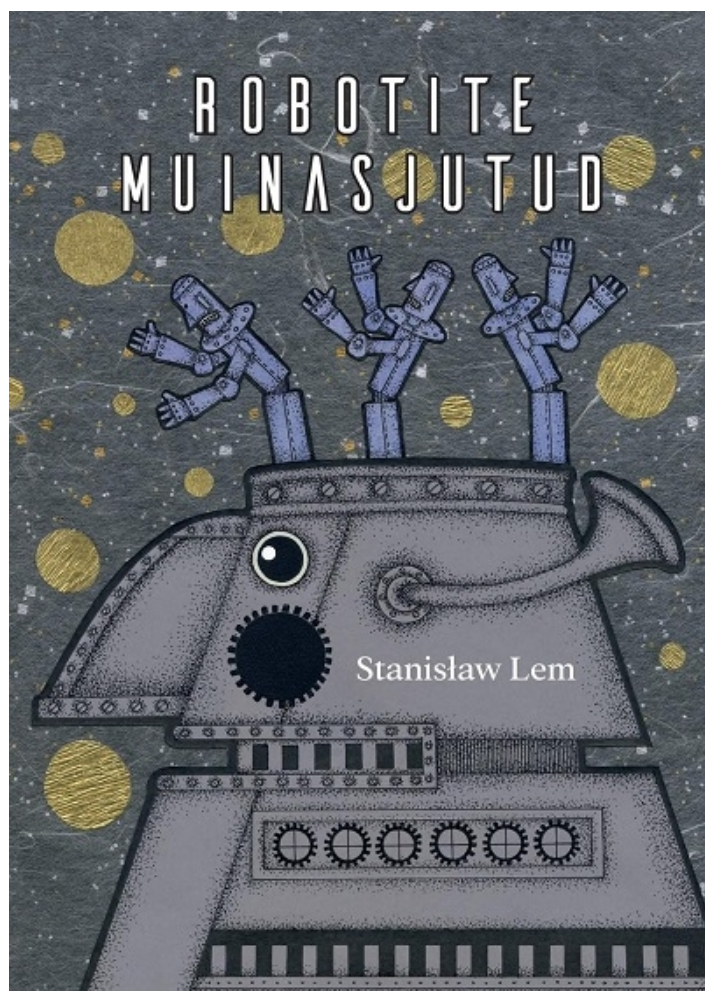
Ja siis ilmus labürint, mateeria, mis kogunes ümber olendi, nagu... nagu kondensatsioon koguneb väga külmale torule. See kasvas südamiku ümber, saates välja kohutavaid torne, mis sirutusid väikese planeedi suurusteks.

Kirjastus Fantaasia & kirjastus Täheveski

Tõlkinud: Eva Luts

Toimetanud: Leiger Luts ja Ats Miller

Kaanepilt: Meelis Krošetskin

Robotite muinasjutud

Stanislaw Lem

Stanislaw Lemi (1921–2006) „Robotite muinasjutud“ ilmuvad esmakordselt eesti keeles kuulsa Poola kirjaniku 100. sünniaastapäeva puhul.

See raamat on unikaalne – 16 loost 8 on illustreerinud eesti ja 8 poola kunstnikud. Neid muinasjutte võiksid vesta robotivanaemad robotilastele. Samas on need lood olemuslikult inimestest ja inimestele, ergutades meie kujutlusvõime ja pannes mõtlema inimloomuse keerukuse üle, meie suhete üle ümbritsevaga – kosmosesse välja.

Kirjastus Päike ja Pilv

Tõlkinud: Hendrik Lindepuu

272 lk

Luude tunnel

Victoria Schwab

Järg "Kummituste linnale".

Tüdruk, kes näeb kummitusi. Linn, mis on täis imesid, aga ka õudusi...

Cassidy (ja tema parim sõber kummitus Jacob muidugi ka) on Pariisis, kus Cassi vanemad filmivad oma telesaadet maailma kõige kummitusrohkematest linnadest. On muidugi tore süüa sarvesaiu ja näha Eiffeli torni oma silmaga, kuid Pariisi tänavate all, kõhedates katakombides hiilib kummituslik hädaoht.

Kui Cass äratav kogemata hirmutavalt tugeva vaimu, peab ta usaldama oma värskeid kummituseküti oskusi ning toetuma nii vanade kui ka uute sõprade abile, et lahendada ähvardav saladus. Aga aega hakkab väheks jääma ning kuri vaim muutub ainult tugevamaks.

Kirjastus Rahva Raamat

Tõlkinud Marge Paal

320 lk

Kordustrükk lastele ja noortele:

Peeter Paan

James M. Barrie

J. M. Barrie lastekirjanduse klassikaks saanud teos „Peeter Paan” on lugu poisist, kes kunagi suureks ei kasva, ja Darlingite lastest, kes koos temaga Eikunagimaale rändavad. Lugu saab alguse, kui Peeter Paan lendab oma varju otsides sisse Darlingite lastetoa aknast. Peagi satuvad Wendy ja tema kaks venda koos Peetriga uskumatutesse seiklustesse. Wendy hakkab „emaks” Kadunud poistele, nad kohtuvad vaprate punanahkadega ning võitlevad piraatide ja kapten Hookiga, kelle saatuse on tiksuva krokodilli käes. Raamat on oma võlumaailmaga lapsi ja täiskasvanuid juba üle saja aasta lummanud ning kindlasti ei kahane see võlu ka edaspidi.

Kirjastus Hea lugu

Tõlkija: Kristi Tarand

168lk

Weinberg arvab – 01/2021 jutud Reaktoris (Heinrich Weinberg)

Jaak Herbst – Kui väljas levis surmalehka

Zombid, oeh...

Ei, ilma naljata – see jutt koosneb üksnes klišeedest. Aga ükski asi ei saaks klišeeks, kui see vähemalt mingilgi määral toimiv poleks. Ja kes ütles, et fännifiktsioon ei saaks olla hästi tehtud?

Selle jutu plussid: õhkkond on autentselt välja tulnud, autor pole pingutanud seda kuhugi Ameerikamaale kirjutada, vaid asi juhtub siinsamas Kapa-Kohilas (linnake, Maxima pood, maja metsaserval) ja lõpplahendus on vaatamata välja kirjutamata jätmisele oi-oi kui valus. Et kui lugejalt niimoodi viimase paari lõiguga lootus ära võetakse, siis võib juhtuda, et mõni nõrgema närviga veel vihastab loo ja autori peale... Juba üksnes selle lõpu tõttu tasub lugemist.

Mingeid tõsiselt võetavaid tõrkeid mul lugedes ei tekkinud. Täitsa tubli tükk.

Maarja Kruusmets – Täiuslik tütar

Kui ulmejutu pealkiri on „Täiuslik tütar“, siis midagi head see küll ei tööta. Ma jõudsin lugedes mitu korda vihaseks saada, kuivõrd lollakad olid loo peategelastest abielupaar. Aga järele mõeldes – võib-olla selline utoopiat realiseeriv ühiskond toodabki lollakaid inimesi? Tänapäeva ümber näen ja kuulen inimestest, kelle seosed lihtsa ilmaeluga on hakanud kuhugi sinna suunamudimise, juutuubimise, iduettevõtluse, projektijuhtimise ja muude vallatuste sekka ära kaduma... Ja noh – inimesed vahest ongi lollakad.

Antud looga on aga sedasi, et totakad tegelased muudavad jutu ka totakaks. Täiesti subjektiivselt võttes on see mu jaoks vastik lugu. Ja kui ma lõppu jõuan, siis leian, et sobilik iseloomustus oleks *uncanny*. Aga – autor on endale võetud ülesande ära lahendanud ja tulemuseks on alguse, teemaarengu ja lõpplahendusega jutuke.

* * *

Kokkuvõtte siis selline ±. Ehk et zombijutt oli täitsa toimiv ja ma kahtlustan taaskord, et ma pole päris sihtrühm selle täiusliku tütre jutu mõistes.

Reaktori juttudest 01/21 (Tõnis Hallaste)

Ma sain esmaspäeval vaktsiinisüsti. Ma ei ütle seda õrritamiseks ega kekutamiseks. Raul Sulbi alles kirjutas, et ta ei saa aru, miks mingid inimesed ehivad FB-s oma profiilipilte märkega „Olen vaktsineeritud!” olukorras, kus tavainimestele on need kraanid kinni tõmmatud. Kuigi ma üldiselt polnud seda kommet ega selle mõttekust vaidlustanud, tundus tema kommentaari lugemise järel mullegi see asi ootamatult nina alla hõõruv. „Näed sa siis,” hakkasid ühtäkki kõik sellise profiilipildi omanikud mu silmis ütlema, „mina olen faking õpetaja, kuuled või, ja saan kõiki neid eriboonuseid lihtsalt oma erialavalikute eest! Sina, vaene väike transporditöoline või sutenöör või firmaomanik, oled mu kõrval privilegieerimatu kõnts!” *That being said*, mindki vaktsineeriti. Sest ma olen faking õpetaja. Sellekui ses jutukõrvases kommentaaris mõtlesin veidi kajastada kõrval- ja jääkmõjusid.

Ma hommikul ärkasin umbes 6:10 (tähendab, avasin silmad, võtsin telefoni, see näitas 6:10, aga ega ma siis kohe püsti tõtanud – ma ikka lamasklesin nii, nagu ootaks millegi parema saabumist ja tõusin alles siis, kui see lootus oli viimseni hääbunud) ja läksin kööki. Proovisin avada kitsast uksepilu ja sealt läbi pugeda, et kass läbi ei jõuaks joosta. Ta tuli aga ikkagi välja. Istusin pimedas, sirutasin käe ta poole ja ütlesin: „Nooh, Kõrsik, tule nüüd... Tule nüüd minu juurde, ma ei hammusta sul pead otsast. Ma lihtsalt tahan su magamistuppa viia. Ühes tükis.” Aga ega ta raisk tulnud.

Püüdsin mis ma püüdsin teda veenda, aga ei midagi, kui äkki kuulen köögist sõrmenipsutust – ja kass sammus ilma mingite pretensioonideta rõõmsasti magamistoa poole, vaatas mulle otsa ja ootas kannatlikult, et ma ukse kinni paneks. „Olgu, mu naine on köögis!” Lähen kööki, aga näen kaht asja, mis mind üllatasid. Esiteks, et mu naist ei olnud köögis. Teiseks – köögis oli selle asemel üks pöidlapiikkune mehike.

„Haa!” hüüdsin talle, ise hiljem mõeldes: „Haa?”

Ta hakkas naerma ja ütles: „Tere sullegi, külamees!”

„Kes!? Kes sa oled? Kust sa sisse said?”

„Mina või? Loll küsimus mu arust. Ma olen farfadet.”

„Mis farfadet? Mis on farfadet?”

Ta ohkas ja ütles: „Jälle ei teata... Sa oled kindlasti „Harry Potterit” lugenud?”

Tahtsin pead raputada – ta ütles seda nii süüdistaval toonil –, aga ühegi raamatu lugemist ei tohiks eitada (kuigi vahel võib ehk mõne raamatu mittelugemist varjata – eeldusel, et pärast ikkagi loed, et sa poleks mitte valetaja, vaid lihtsalt viivitusega aus), nii et ikkagi noogutasin ja ütlesin: „Olen jah lugenud „Harry Potterit”.”

„Muidugi oled. Farfadetist pole kuulnudki, aga selle asemel võid minust mõelda kui majahaldjast.”

„Ei, mis see ikkagi oli, farf...”

„Majahaldjas.”

„Ei, ma ütlen ikkagi nii, nagu sa oled. Farfalek.”

„Päriselt ka, ütle lihtsalt majahaldjas.”

„Ei, ärme tõlgi sind Harry Potteri mõisteks. Mis sa oled? Fartlek? Ei, see on midagi muud... See on mingi Rootsi jooksuasi. Farfalek ikkagi. Oled sa rootslane? Oled sa nagu troll?”

„MA EI OLE ROOTSLANE!” Ta põsed läksid roosaks – pesuehtsaks flamingoroosaks –, millest oli kahju, sest ta oli täiesti ilmselgelt vihane. „Ma olen Prantsuse koristav haldjas farfadet – far-fa-det – ja ma olen tulnud siia, et su kodu korras hoida!”

„Aa... Miks siis nii? Miks sa just minu majja tulid?”

„Said ju eile esimese vaktsiinisüsti.”

„Jaa? Mis see asjasse puutub?”

„Vaata, see on seotud Euroopa Liidu toetustega. Need, kes lähevad kohale saama esimest vaktsiinidoosi, saavad ühtlasi farfadetiteenuse kuni teise doosi andmiseni.”

„Miks?”

„Et poleks liiga palju neid, kes hoiaks kõrvale või ootaks hoopis Sputniku-doosi.”

„Aa... Nojah, olgu.”

„Enne pean ma sinult üle küsima, ega sa pole igbo?”

„Ee... Ei? Ei tea, et oleks?”

„Olgu, väga hea.” Ta tõmbas paberi põuest, teise kätte ilmus pastakas (tõesti ilmus – ma ei märganud selle võtmist) ja tõmbas midagi maha. „Ma arvasin peale vaadates juba, et ei ole. Aga ega sa ole jutt?”

„Jutt?”

„Ei, oota...” Ta vaatas paberit hoolikamalt ja ütles: „Ega sa pole igbo ega... juut hoopis? Bossi käekiri, hah. Aga jah, ega sa pole juut?”

„Aa. Ei, ei ole. Vähemalt enda teada.”

„Olgu, siis pole mingit probleemi,” ta pani selle põue tagasi, „siis ma võin edasi tegutseda.”

„Oota, ma ei tea, kas mulle meeldib mõte sellest, et mul on mingi rassistist majahaldjas korterit puhastamas, siin korda loomas...”

„Mis, mina! Ja rassist!? Ära ole naeruväärne! Siin pole rassismiga mingit pistmist! Kas jõuluvana on rassist, et ta juutide juures ei käi?”

„Ma ei tea, kas neid asju saab võrrelda... Ah, ma hakkan hommikusööki tegema.”

„Ei, jäta järele, ma teen ise.”

„Oi. No olgu. Ma arvasin, et sa tulid lihtsalt koristama, aga väga... väga hea. Täisteenindus!”

Farfadet pööras end minu poole ja vaatas mulle pahaselt otsa: „Ära palun ütle, et täisteenindus. Ära üldse mõtle sellest kui teenindusest. Ma pole mingi teenija. Olen uhke farfadet, kes täidab oma kohust Euroopa Liidu kodanikuna ning soovib lihtsalt teist Euroopa Liidu kodanikku veenda vaktsineerimise mõistlikkuses.”

„Olgu. Vabandust.” Ma vist sain aru, milles seisnes selle majahaldja prantslaslikkus.

„Väga hea. Kuidas te soovite oma muna?”

„Härjasilm.”

„Selge!”

Kuni ta muna valmistas, avasin telo ja lugesin rahulikult kuu esimest lugu. Jutu nimi on „Kui väljas levis surmalehka” ja autoriks Jaak Herbst. Nimi on mul juba varasemast meelde jäänud, see on Reaktori pesamuna (kes mu teada võiks ka kümne aasta pärast kirjutades olla teiste jutuautorite kõrval noorim), kelle paarist jutust sain isegi teatava annuse teadliku jutustamise rõõmu. Võib-olla ei peaks alustama juttu autori noorusest, ega see ju kirjutatud sõnadest tarvitse läbi kumada. Sellegipoolest, autor on piisavalt noor, et see mõjutab mu eelsuhtumist teksti, mis mul sellest varjata.

Pealkirja peale vaadates ootasin ma mingit kelmikat zombimärulit – ja päris algus annaks nagu alust selliseks muljeks. Epideemiajärgsed zombid, kellel lüüakse kirvega ajud välja – omamoodi naljakas ju. Ja kelmikaks teeb asja tõik, et peategelane nimetab Maxima poodi oma Pühaks Graaliks – kas pole toredalt groteskne taevalikult üleva ja konsumeristlikult maise põimumine? Et just Maxima. Kui oleks Prisma või Rimi, siis ehk veel, aga et just Maxima...

Ent lugu jätkub - ja võtab hoopis teistsuguse suuna, vähemalt emotsionaalses plaanis. Stseen kaubanduskeskuses sisaldab näiteks zombistunud last – täpsemini, seitsmeaastast, kelle nägemine paneb meie noore *geroi* korraks tarduma. Zombid pole üksnes eetilises mõttes „tasuta” sihtmärk, keda on samavõrd tore lõmastada kui GTA tervisejooksjaid, vaid ses loos on neist poolepealt saanud miski, millele kaasa tunda. (Aga siiski mitte „keegi, kellele kaasa tunda” – sest kahju ei tunta nende endi pärast, vaid selle pärast, mida nad kehastavad või mis neis kehastub.)

Lisaks patareidele kaubanduskeskusest on poisil veel vaja valuvaigisteid. Läheb siis ravimiparseldaja juurde, kes otsustab talle muuseas pakkuda peavarju – kuiva voodit ja sooja sööki. „Kas või tema pärast,” lisab ravimiparseldaja. Ent peategelane kannab vimma. Poiss ei otsi lihtsaid lahendusi, säärane maailm neid enam ei võimalda – ja kui neid pakutakse, tuleb neist keelduda, kas või ego pärast.

Seejärel läheb poiss oma koju. Ja seal näeb ta oma õde. Palavikuline, vaevatud ja eemal hoitud kõigest sellest jõledusest, mis see maailm muidu endast kujutab. Mispuhul tundub äkitselt ilmne, et see peab ju olema inspireeritud „Jaanimardikate hauast” (*Grave of the Fireflies*ist). Mul tulid meelde mu enda krokodillipisarad, mis ma valasin, kui vaatasin seda filmi kohe pärast (mingit täiesti tühist) tüli oma väikeõega. Siin näis poisil olevat filmi peategelasestki tuttavat trotsi, vajadust ise hakkama saada ja lõpuni iseseisev olla, isegi kui see võib viia õe (ja tema enese) surmani. Mingi suitsiidsuseni viiv kompromissitus, mille ebamõistlikuks pidamine markeerib mind muidugi heaoluühiskonna väikekodanliku parasiidina – aga mille hukkamõistmist nimetaksin ise siiski tervemõistuslikuks. Isegi kui selline tervemõistuslikkus poleks ilukirjanduslikust seisukohast kuigi põnev ega potentsiaaliküllane.

Mind üllatas pööre tõsiduse suunas. Asi pole nii, nagu olnuks teksti algus maru naeruväärne. Enne rääkisin „Maxima kui Püha Graal”-võrdlusest, mis terviklooga tutvumise järel näib pigem olevat maitsevääratust – mis tahes muu, vähem pühalik võrdlus kirjeldanuks paremini seda pragmaatilist kasu, mis poiss poest saab. Ent naeruväärsuse muljet tekitas minus algul zombimaailm, mis Metsavana või mõne teise autori juttude valguses on juba eos kuidagi totakas minu jaoks. Ja autori varasemad tekstid on ka olnud sellised totakad pigem. Teksti teine pool, ehk isegi tagumine kolmveerand, oli siiski tõsiselt kirjutatud ja on tunda, et autor püüab lugejas liigutada mingeid muid ajusagaraid või tundenäärmeid, mitte üksnes absurdsevõitu groteskihumori suhtes tundlikke ajurakukesi.

Ma ütleks, et katse ei ole halb. Hüva, inspiratsiooniallikat on tajuda (aga ma ei julge seda viimseni kindlalt väita, et ilma „Jaanimardikate hauata” poleks ka seda teksti – ma siiani värisen, kui mõtlen, kuidas ma tegin üht teksti maha kui ühe raamatu liigtruud mahaviksimist

või algromaani remiksimist, aga pärast tuli välja, et tolle jutu autor polnudki „mahaviksitud” teost lugenud. Sellest ajast on mul alati käepärast lagritsast müts, et äkki ma ruttan väitma, et ma söön oma mütsi ära, kui see autor pole ammutanud selle või tolle teose motiivistikku või muud. Issand, aga ma kaldun teemast kõrvale...). Ja võib-olla kohati see vestlus õe-venna vahel oli veidi melodramaatiline (ehk siis võib-olla vajutas liiga toorelt tegelaste või loo emotsioonile, tekitamata lugejas endas sedasama emotsiooni). Ent siiski mitte niivõrd, et oleks lausa tobedaks läinud.

Tõsimeelse, n-ö sirgelt jutustatud katastroofikirjelduse jaoks võiks siin olla veidi rohkem lahti kirjutatud näiteks tema teekonda või seda maailma, milles ta viibib – praegu „maitseb” see kõik kuidagi veidi lahjalt, see ei mõju millegipärast päris tervikelamusena, ehkki süžee etapid oleks nagu kõik olemas. Ma ausalt öeldes ise ka päris hästi ei tea, mis alaetapid siin puudu on või mida siia kindlalt lisama peaks – omaenda proosakatsetustes olen lihtsalt püüdnud mööda libiseda tervikliku ja korrektse jutustamise juurest, teinud lihtsalt midagi muud (elame postmodernismi ajastul, nüüd võib kõike, kõik on andestatav ja lubatav, kuni töötab). Ühesõnaga, mina ise pole lihtsalt võtnud vaevaks korrektset „sirget” jutustamist ära õppida, mida see tekst näib aga nõudvat. Selleks võiks ehk lugeda ja proovida katsetada süstemaatiliselt jäljendada mingeid autoreid, kellel see õnnestub ja kes seda teevad. Või ei, ehk mitte süstemaatiliselt jäljendada, ehk lihtsalt püüda jälgida, mis alaetapid autor kirjutanud on ja miks – analüüsida. Praegu ühesõnaga päris veenvalt ei tööta, aga mingi hea kirjanikuteekonna üht algetappi võiks see endast kujutada küll. Ja kurat teab – äkki autori eakaaslastele mõjuks tekst praegusel kujul enamgi veel kui mis tahes moodustis see tekst oleks, kui see oleks minu maitse järgi „veenvaks” kokku kirjutatud. Aga nende arvamus meile ei loe.

Tekst loetud, andis farfalek... Ei, mis ta nüüd oligi... farfadet. Igatahes, andis mulle mu praemuna. „*Guten Appetit!*” ütles ta stoiliselt.

See oli kahelt poolt praetud.

„Aa... ee, aitäh...”

„Pole tänuväär!” hüüdis ta rõõmsalt. Siis kuulis aga mu naise samme köögi poole. „Oi, aga ma pean minema!”

„Oot, mis mõttes?”

„Ta ei tohi teada, et ma olen olemas!”

„Ei, ma ei saa aru. Sa ju ütlesid, et oled Euroopa Liidu poolt saadetud, et inimesed julgeksid vaktsiini teha, aga keegi ei tohi sinust teada? See on ju ebaloogiline. Mis mõte on ergutusvahendist, millest keegi ei tohi teada?”

„Hei, mina ei tea, pöördu nende muredega Brüsseli bürokraatide poole! Mina olen lihtsalt lihtne Euroopa Liidu kodanik nagu sina, kes peab praegu minema, *capiche?*” Seejärel haihtus.

„*Capiche*” on üldse itaaliakeelne.

„Tere, kallis... Sa tegid siin korda?”

„Ei, see pol...” Aga ma ei saanud lauset lõpetatud. „See oli fff...” Tahtsin öelda „farfalek”, aga ei saanud. F-täht ajas kokutama. „See oli ff.....”

Naine ei kuulanud lõpuni – arvas, et ma niisama lollitan hommikul. Ta läks vannituppa hambaid pesema. Kuni ta seal oli, ütlesin vaikselt: „See oli farfadek. See oli farfadek. See. Oli.

Farfadek.” Hambad pestud, istus naine söögilaua taha ja ma ütlesin: „See oli fff...” Aga ma ei saanud öeldud.

„Olgu pealegi. Kuule, Fff, kas sa tegid kohvi ka?”

„Ei, ei teinud. Ainult muna.”

„Pole häda.” Ta võttis uimaselt muna pannilt, võttis viilu leiba ja muud söögikõrvast. „Miks sa muna niimoodi praadisid? Kollane ei jää niimoodi ju vedel.”

Kehitasin õlgu. „Ma ei tea.”

Kui naine oli ära söönud, hakkasin ma nõusid ära panema, kui väike mehike ilmus jälle mu ette. „Haa!” ütlesin jälle.

„Tere sullegi! Ma tulin ära koristama!”

„Ei, ma saan hakkama.”

„Sa ei saa aru! Ma pean ära koristama! Ma saan muidu karistada!”

„Ole nüüd maru rahulik, sa oled tubli olnud, aga ma saan hakkama, see on ainult kaks taldrikut ja...”

„EI, EI, EI, EI!” Ta trampis vihaselt ja oleks veel nutma hakanud. Ma tahtsin talle kaasa tunda, aga need paganama flamingoroosad põsed!

„Kuule, rahune maha! Säh, võta siis see taldrik!”

Ta võttis taldriku ja hingas sügavalt sisse ja välja. Ta vaatas enda käes olevat taldrikut. „Sa siis... enam ei võta seda taldrikut mu käest ära?”

„Ei, pese ise.”

„Nii et ma võin... edasi koristada ka?”

„Vahet pole, korista ka.”

Ta nägu läks laia naeru täis ja ta ütles: „Aitäh, sa ei kahetse seda!” Siis läks ta kraanikausi juurde ja pesi taldrikud ära. Mille järel ta võttis masinast ükshaaval nõusid, et neid kraanikausis pesta. Võeh...

No ei ole täiuslik teenija. Selle asemel, et temast mõelda, lähme korraks Maarja Kruusmetsa loo „Täiuslik tütar” juurde. Selles tuuakse isale ja emale väikses vitstest punutud korvikeses tütar. Niimoodi mooseslikult ilmub peategelastele Laurale ja Kasparile nende täiuslik laps, tütar Alexandra.

Järgnevalt kujutatakse mitut hetke alles kasvava Alexandra elus – rahulik mängimine teiste „täiuslike” laste kõrval, võrreldes nendega, keda pole geneetiliselt mõjutatud ja keda nimetatakse „metsikuteks”. Need on need, kellesse geenimuundamise karvane käsi pole veel puutunud. Esiteks näidatakse helgemaid hetki Alexandra noores elus – mõistlikku mängimist teiste lastega, korralikku ja puhast tordisöömist ja nii edasi (seda kõrvutatakse nende vanemate olukorraga, kes peavad oma pööraseid „metsikuid” kantseldama). Ent mida rohkem tekst edasi läheb, seda vähem roosiline olukord näib.

Üleminek on piisavalt sujuv, gradatsioon on tajutav – rahulikust idüllist saab kummastus lapse täielikust neutraalsusest kõigis küsimustes („Issi tahab A-d, emme B-d, mida sa sooviks?” „Ma soovin seda, mida teiegi.”), millest saab lõpuks abitus lapse suutmatuses näidata üles mingitki aktiivsust omaenese vajaduste rahuldamiseks. Võiks lausa öelda, et

Alexandral polegi oma vajadusi. Milliseks võib kujuneda ühe naise elu, kes ütleb kõigile asjadele „jaa” – kes ei suuda mõeldagi sellele, et võiks olla „ei-d”? Seda ebameeldivust ei väljendata, seda mõtet ei öelda välja otsesõnu. Küll aga otsustavad Laura ja Kaspar tühistada Alexandras tehtud muutuse – seda peaks saama kümnenda eluaastani, ta on alles üheksa ja poolene. Aga tutkit! Ja seda, miks mitte, loete juba tekstist endast!

Siin võiks ju küsida, et kuidas kujuneb omaenda soovide või ihadeta, omapoolsete impulsside või initsiatiivita lapsest üldse midagi. Laps võib keskmisest intelligentsem olla, aga keha vajab arenguks lapsepoolset jauramist – nii on vähemalt mulle tundunud. Seega võiks ohumärgid endast märku anda juba enne seitsmendat eluaastat. Võib-olla võinuks 10. aasta asemel olla mõni varasem tärmin, aga sobib ka see ümmargune aastanumber.

Geenmuundatud beebide teema võiks olla aina aktuaalsem ja aina käsitletum – CRISPR-tehnoloogia on sellest teinud midagi üsna tundlikku, inimeste geenmuundamine võiks olla jube väljavaade, kui mõelda laiemalt, poliitiliselt. Sel on oma potentsiaalne mõjutegur igas eluvaldkonnas. Ometi on seda suhteliselt vähe puudutatud. Lugeses tuli meelde üks hea näide sarjast *Outer Limits*, kus geenmuundamise protseduur võis 1/20 000 juhul anda küll geeniuuse, ent ta oleks peletislik. Terve osa rääkis ühest sellisest poiss-peletisest – ja tema naabermajas elavast üliarmsast noorpaarist, kes on last saamas ja püüavad jõuda otsusele, kas teha ära see protseduur. Kõige jubedam mõte, mida seal väljendati, oli tõdemus, et nad peavad lapsele selle protseduuri tegema, sest tulevik on GMO-lastel päralt – mees koondatakse ja kontorist ära minnes vaatab ta ümberringi ja näeb, et kõik kolleegid on geenmuundatud noored, kes suudavad kõike seda, mida temagi on suutnud, aga paremini, täpsemini ja kannatlikumalt. Parema riskida koletisega kui leppida luuseriga – mis ongi ehk geenmuundatud beebide motiivi hirmsaim enesestmõistetavus. See on koht, kus väikekodanlase mugavad valikud on muutunud eetiliselt ebamugavaks – aga meie igapäevaelus ongi sageli nii, et eetilisus ja mugavus on omavahel pöördvõrdelises suhtes. Kust tuleb seal mõistlikkuse piir...?

Võib-olla oli mul lihtsalt ebaaus versta-post, aga sellega võrreldes oli siinne tekst kuidagi veidi liiga lihtne näpuviibutus teemal „ole oma soovidega ettevaatlik!”. Tegemist oleks justkui džinnisooviga, millega on rappa mindud. Sealjuures oli lõpupuänt kuidagi veidi tobedavõitu – otsekui firma oleks tahtnud neid lohku tõmmata...? Ehk saaks jätkata seda lugu kohtussekaebamisega või tarbijakaitsesega, aga sellisena on väga ahendatult tegemist looga ühe noorpaari otsusest selle osas, mida oma lapsega peale hakata.

Võib-olla ajendas loo kirjutamist mure kõrvalt nähtud rahutu(te) lapse või laste pärast või on autor kirjutanud omaenda lapsekasvatuskogemuste pinnalt (vähemalt lugeses mõjub veidi nii, nagu noorte lapsevanemate foorumis võiks see tekitada teatavaid kahinaid), kahjuks ei andnud see hetkel mulle midagi geenmuundamise motiivi mõttes. See polnud ka halvasti kirjutatud – kirjatehniliselt oli see korralikult kirjutatud ju, laused mõjusid korrektseina. Kõik, mis taotleti, oli ka saavutatud – lihtsalt, taotlusi võinuks minu poolest ehk kohendada.

Kui farfadek.... Ei, farfadet ikkagi. Kui ta oli nõudepesumasina ära tühjendanud (pestes iga nõu kraanikausis eraldi), läks ta vannituppa. Seal oli pesumasin, millesse naine oli öösel riided pannud, et hommikul masin käima panna. Farfadet tegi masina lahti ja võttis sealt välja esimese soki. Seejärel võttis põuest välja küürimissvammi – ja hakkas nühkima.

„No kuule, ei, see ei lähe,” ütlesin talle. „Pane see sokk tagasi.”

„Ei, ma ei saa panna, ma pean teil korda tegema!”

„See on ju naeruväärne – sa raiskad tarbetult palju vett ja aega.”

„Jah, ma raiskan aega – aga seda vaid selleks, et sina seda aega ei peaks kulutama. Sa oled arst ja oled just vaktsineeritud ning sina pead saama rahulikult taastuda oma vaktsiinisüstist, kuni ma sinu eest sinu maja korras hoian.”

„Oota, mida? Milleks sa mind nimetasid?”

„Sa oled ju arst.”

„Ei, ma ei ole arst.”

„Mis mõttes, sa pole arst?”

„Ma ei ole arst. Kas arst elaks sellises korteris?”

„Mina ei tea, see on Eesti. Niipalju kui mina tean, see siin on luksus. Tippude tipp!”

„No ei ole. Ma ei ole arst.”

„Mis sa siis oled?”

„Ma olen õpetaja.”

„Aa. Oota...” Ta võttis põuest välja oma raamatu. „Jajah, ei ole igbo ega juut, aga samas ei ole sa arst. Nojah, siis ma pean ikkagi ära minema.”

„Olgu. Paned siis ikka soki tagasi masinasse?”

„Ei, selle võtan ma mälestuseks.” Ta irvitas ja ütles: „Isand andis Dobbyle soki...”

„Oota, mina pole sulle mingit sokki andnud!” jõudsin veel hüüda, aga teda ei huvitanud, ta haihtus. Tjah, see sokk jäigi tolle vana tõpra kätte. Oleks veel, et üks üleni mustadest sokkidest, milletaolisi on teisigi, neist oleks suva, aga ei, mitte see sokk. See oli Suva-sokk. Mustriga. Väärt kraam. Luksus, vähemalt neid ridu kirjutava õpetaja meelest.

Sokki ma tagasi ei saanudki, mis oligi ehk suurim vaktsiini kõrvalmõju või -näht, muid etteheiteid nagu polegi. Väike palavik oli ka.

Jutt: Lohe neelas alla päikse... (Manfred Kalmsten)

„... Lohe neelas alla päikse – Susi neelas alla kuu,“ kajas hütis kõlatu palvehääl.

Selle reaga lõpetanud, tõusis Helk püsti, heitis pilgu lõkkele ja astus selle juurde, et seda kohendada. Tema odavars tungis tukkide vahele ja sädemepahvak tõusis taas loitvele lõõnud leekide kohale. Ta ladus lõkkeasemele kivikupli, lisades sinna enne mõned puuoksad. See andis lootust, et ehk säde ei kustu seni, kuni ta ära on.

Helk ajas end sirgu ja marssis veel korra lõkkeasemele üle õla pilku heites hütist välja. Oli aeg taas minna Susiurgu, et otsida. Otsida midagigi, millest kasu võiks olla. Oli see siis methall uute tööriistade tegemiseks või küttematerjal, mida Susiurus kasvavad harvad puud pakkusid. Tuli ju juba ainuüksi küttekõlbulike puude leidmiseks teinekord päevade pikkuseid retki ette võtta, kuna puud, mille Helki isa oli hüti lähedusse istutanud, olid veel liiga noored, et neist oksigi murda, või olid juba peale istutamist ära kuivanud. Pealegi pidid need puud Helgi isa sõnul millalgi hakkama vilju kandma, ent Helk seda enam eriti ei uskunud.

„Maa on mürgitatud ja vihane,“ oli Helgi isa tihtipeale öelnud. Näiteks neil hetkil, mil niigi kesine põllusaak oodatust veel kesisemaks oli jäänud või kui mõni kaugelt leitud taim pärast maha istutamist ära oli kuivanud. Helk, kes oli oma elu jooksul piisavalt isa ebaõnnestumisi näinud, enam taimede peale ei lootnud. Ka mitte nende mõrude, mida isa-ema olid talviti söönud, et skoburd-haigust vältida. Helk oli üritanud neid ise korjata, korjatu aga peagi kõhuvalude saatel välja oksendanud. Enamik taimi, mis kasvasid, olid kas kasutud või inimsile mürgised, nii et jah, Helki usk taimedesse oli juba ammu tõsise löögi saanud.

Mida ta aga Susiurust leida lootis, oli pisike sädelev karbike tikkudega. Tikke oli tal alles veel ainult üks ja seda ta hoidis. Mitmeidki kordi oli ta pidanud süütekivide räksimisega lõket süütama, sest viimane tikk oli justkui...

See oli kindlustunne.

Ta oli elu jooksul üldse ainult kaks korda tikku kraabanud ning see oli olnud tegevus, mis sügava mulje jättis. Üks asi on sädemeid välja koksida, aga teine asi on näha, kuidas vaat et juuksekarvapaksusest tikukesest leek välja lööb. Olgu nii märg või tuuline kui tahes – tikuga saab lõkke alati põlema.

Nii ta siis kõndis, keelega oma logisevaid hambaid loksutades, piki oma poolsöötis põldu ümbritsevat vanailmaaegset kiviaeda, et kontrollida, ega kutsumata külalised aiast hoolimata saagi kallale pole pääsenud. Kord ammu oli juhtunud, et noor kõõkhõkvat oli sellest üsna madalast müürist üle hüpanud ja end saagist nii täis söönud, et Helgi isal ei olnud tema tapmisega mingeid raskusi. Täisõiginud kõõkhõkvat oli lihtsalt vaevaliselt eest ära komberdanud, kuni lõpuks odahaavadesse suri. Tema kolba oli isa riputanud hüti seinale ja seal oli see tänaseni. Ainult isa ei olnud enam. Ka ema mitte.

Niigi vaevu-vaevu kasvavast saagist ilmajäämisele järgnenud näljatõbi oli võtnud nad mõlemad ning Helk oli ellu jäänud vaid tänu heale õnnele. Ta mäletas veel, kuidas ta noore ja nälginuna mööda põllulappi ringi roomas ja kätega vihmalägasesse mutta kaevus, lootuses sealt midagi söödavat leida, enne kui nälg ta sellegi jaoks liiga nõrgaks teeb. Ta mäletas, kuidas ta jõe ääres surevale metskoerale peale oli sattunud, tollest oma vöö abil eluvaimu välja

kägistanud ja vintskest lihast natukenegi kosununa oma elu esimese iseseisva jahikäigu ette võtnud. Jah, tema oli elus, ent polnud enam isa-ema, kes õhtuti lõkke ääres oma esivanematelt kuulnud vanailmalugusid oleksid pajatanud.

Helk väristas end teda äkitselt tabanud igatsuselainest ja heitis pilgu räämashallis pilvkattes taevale. Kusagil seal taga, lohe koopas, oli päike. Miski, mis oli kunagi... oli kunagi.

See oli koht, kus Helki mõistus tavaliselt alla andis. Ta võis kuulata ja neelata lugusid lendavatest inimsidest, aga päike, mis pidi olema kui ümmargune leegipõimik, oli tema jaoks liig. Olevat see ju kõike soojendanud, ent kuidas sai miski, mis on nii kuum, et tervet vanailma soojendas, lohel kõhus püsida. Oli ju lohe selle koopasse viimiseks alla neelanud.

Ei, see pidi olema teistsugune. Või oli lohega midagi valesti. Taaskord sellele küsimusele mõttes käega löönud, toetas ta oda õlale ja hakkas taamal kõrguvate Susiuru Hammaste poole liikuma. Ta oli seal hakanud käima alles hiljaaegu. Tema isa oli vaid korra elus Susiurgu astunud ja seal elutsevate rotthade tõttu paar oma vasaku käe sõrmedest kaotanud. See oli olnud peale seda, kui kõõkhõkvat nende saagi hävitas. Peale naasmist oli ta aga Helgile öelnud, et sellest kohast tuleb ainult halba ja neil pole sinna asja.

Pärast isa surma oli Helk märganud, kuidas tema jahikäigud aina enam ja enam Susiuru poole suundusid. Miski justkui tõmbas teda nende hiidkõrgete auguliste kivisammaste poole, mida nimetati ma-jadeks ning mida Vanailmas olevat hüttidena kasutatud. Sellest oli ka vähemalt pool jama, oli Helk veendunud, sest kuidas sai lõke soojendada nii kõrge laega hütti? Mõnedki ma-jad olid mitme-mitme Helgi kõrgused.

„Või siiski päike,“ mõtles Helk. Ma-jadel ju katuseid polnud, olid ainult püstised seinad. Helk leidis taas end kuskilt oma mõtete segapudrust, millest ta järeldas vaid, et midagi päikeses oli olnud nii püha ja võimsat, et polnud ime, et kuri lohe seda endale tahtis. Võib-olla sellepärast lohe ei neelanudki seda päriseks alla, vaid oksendas välja, kui oli enda koopasse jõudnud. Nagu isa-ema olid oksendanud peale rotthade liha söömist. Nüüd siis seisab päikene lohekoopa nurgas ja soojendab koobast ja lohet, kes seda valvates koopa suu ees magab.

„Jah! Soojendab lohekoobast, aga mitte Helki!“ röögatas Helk ja raputas oma oda taeva suunas, peaaegu et lootes, et lohe tema sõjakisa kuuldes nähtavale ilmub. Et Helk saaks ta ära tappa ja päike koopast välja veereda ja uuesti tema, Helki, peale paista. Kuid lohet ei tulnud ka sel korral mitte ja Helk tundis jällegi valusat pettumust, et lohe selline argpüks oli.

Nii marssis ta siis edasi, aina mõeldes, kuidas ta lohe läbi torkab, päikesel välja veereda laseb ja siis ka susi üles otsib, ehkki kuust ta eriti puudust ei tundnud. See polevat ju sooja andnud, vaid ainult ööd valgustanud, aga seda saab ju ka teha päike, mõtles Helk. Tema peas oli veendumus, et kui kuud poleks, oleks päike ka öösel, kuna ei peaks kellelegi ruumi tegema ja kõik oleks parem.

„Jah, susi tapan ma ära, aga kuud maast üles ei kaeva. Või ehk ainult siis, kui väga vaja on,“ otsustas Helk.

Sellest mõttest tiivustust saanud, astus ta aina kiiremini ja peagi ümbritsesid teda juba esimesed kivikuhjatised, mis Susiuru mõttelist piirala märgistasid. Tasahaaval muutusid ta sammud aga aina ettevaatlikumaks ja ettevaatlikumaks. Viimane, mida ta tahtis, oli rotthade karja peale sattuda. Neist esimesi, väiksemaid, oli näha siin-seal ringi vilksatamas. Ta teadis, et rotthad valitsesid susi äraolekul Susiurgu, kuid senini polnud ta päevaajal mõne nende suurema karja otsa sattunud, nagu isaga oli juhtunud. Kuid Helk teadis, et isa oli teinud vea.

Ta oli läinud Susiurgu ilma tuleta. Tuld rotthad kartsid, seda oli Helk teada saanud juba oma esimesel retkel, kui ühe ma-ja alusesse koopasse sisenemiseks tõrviku oli süüdanud.

Uudishimu ja lootus, et ehk ongi tegu selle õige susikoopaga, oli ta sinna ajanud ning vaid tõrvik oli teda päästnud. Rotthade kari oli laiali jooksnud niipea, kui ta hirmunult ja ähmis olles neid oda asemel tõrvikuga torgata oli üritanud. Meenutus kabuhirmus igasse suunda põgenevatest põlevate silmadega rotthadest andis talle igal juhul julgust ja nii ta siis kõndis ma-jade vahel edasi.

Esimeste ma-jade alla haigutavatesse koobastesse ta oma jalga ei tõstnud, kuna oli need juba läbi otsinud. Oli see ju kes teab mitmes kord, mil ta Susiurust aardeid otsima oli tulnud.

Viimastel aegadel oli ta siin käinud pea igal vabamal päeval. Ta polnud suurem asi põllupidaja, kuna oli juba näinud, kui palju aega see võtab ja kui kasinat saaki põld annab. Pealegi oli tal täisõginud khõkhõkvati juhtum valusalt meeles. Oli ju kogu hilisem nälg põhjustatud sellest, et isa-ema polnud igapäevased jahilkäijad ja peatse põllusaagi khõkhõkvati kõhtu kadumine andis neile ränga hoobi.

Seetõttu seisiski enamik tema põllumaast söötis ja Helk kasutas suurema osa ajast, et jahti pidada. Nii küttematerjalile, kuna ainult sõnnikust jäi väheks, kui ka lihaleloomadele.

Mitte khõkhõkvatitele, kuna nende tapmine oli raske ja nende liha oli liiga palju, et Helk seda kõike enne roiskumist ära süüa suudaks. Helgi varases nooruses oli neil olnud ka aahi, aga see oli talvetormis kokku kukkunud ning aahit parandada ei osanud ei isa ega ema. Rääkimata temast endast. Nii ta jahtiski hüt lähedase jõe äärde jooma tulnud loomi. Peamiselt langesid tema saagiks soomuselised alighrotid, kuna need olid aeglased ja ühed vähesed, kes päevaaegses hallis hämaruses jooma tulid.

Kuid praegu, ühelt kivilahmakalt teisele hüpeldes, taipas ta, et peagi peab hakkama öid Susiurus veetma. Vähemalt juhul, kui ta tahab kaugemale selle sügavustesse tungida. Ent selleni oli veel aega. Vahepeal peatus ta, et puhuda kaasavõetud tulekotti, et hõõgtükil eluvaim sees püsiks, ja liikus edasi.

Peagi jõudis ta oma sihtmärgini. Selleks oli suur ühe seinaga ma-ja. Selle seinale, kusagile Helgi käeulatuse kõrgusele, olid kraabitud mingid märgid, mis Helgi tähelepanu olid tõmmanud. Ta oli mõistatanud, mis need on, ja leidnud, et tegemist on jäljega kellestki temasugusest. Kellestki, kes oli Susiurus käinud ja teetähisteks seina ära kraapinud.

See keegi pidi olema loll, oli Helk sellest järeldanud. Mis mõte oli kraapida seina terve rida märgikesi, kui selleks oleks saanud ka sütt kasutada.

Ent võib-olla ei olnud tundmatul nahast tulekotti kaasas, oli Helk veel mõelnud, kui ta võidukalt oma süljega niisutatud näpu tulekotti pistis, sellega ettevaatlikult hõõgtükki puudutas ning siis söega ma-ja seinale suure musta risti vedas.

Mitte, et tal seda vaja oleks olnud. Teadis ta ju tagasiteed niigi ja ma-ja ise oli ümbritsevatest piisavalt erinev, et niisamagi meelde jääda, ent ta tegi seda peamiselt selleks, et tundmatule kraapijale oma üleolekut näidata. Juhuks, kui too peaks kunagi naasma.

Rahulolevalt silmitses ta oma eelmisel korral jäetud risti ja urahtas võidukalt, kui nägi, et see endiselt alles on. Ta ei olnud ju loll, nagu see teine. Rist oli ma-jast esile ulatuva eendi all üsna hästi kaitstud pideva vihma eest, mis kogu maailma halliks oli värvinud.

Veel korra pilgu oma ristile heitnud, liikus ta edasi. Ka selle maja all oli urg, milleni viis kividest tee. Helk võttis vööli rippuva oksa, mille oli paar päeva tagasi leitud puu küljest saagiks saanud. Puu jäi maha võtmata, kuna jahile tulnud Helk polnud kivist kirvest kaasa võtnud ning methallotsaga kirves kõlbas ainult loomade tapuks ja nende liha tükeldamiseks. Aga ta oli murdnud terve sületäie oksi ja ilma lihasaagita koju tagasi pöördunud. Oksad olid head. Nii

tulealgatuseks kui ka Susiurus tõrvikuna kasutamiseks. Nii et ta oli saagiga rahul. Enamik neist olid juba kuivanud ka, nii et Helgil polnud vaja neid isegi tulel kuivatama hakata. Sai nad lihtsalt hüti nurka panna ja rahumeeli sinna jätta. Kuivi oksa oli piisavalt, et päevake vastu pidada ja Susiurgugi kaasa võtta.

Oksa otsa kinnitatud rasvaga määratud nahatüki tulekotist võetud puutükikesega hõõguma ajanud, puhus ta sellele peale, viskas tulekoti üle õla ning nii – oda löögivalmilt ühes käes ja teisega oma hädist tõrvikut põlvede kõrgusel hoides, asus ta ma-jaalusesse laskuma.

Kuid juba paari sammu järel jäi ta kangestunult seisma. Tema terav jahimehekuulmine oli eristanud mingit heli. Midagi, mida ta otseselt tähele polnud pannud, aga... mida ta oli n a g u kuulnud. See ei olnud rotthade krabin või tema enda sammude kaja, ei, see oli olnud h ä ä l.

Kellegi hääl.

Hääl, mis kuulus kellelegi.

Kellelegi, kes oli nagu Helk või tema ema või tema isa.

Helk polnud elus rohkem inimsi näinud, ent ta teadis, et need on olemas. Kusagil. Ta isa oli sellest rääkinud ning alati pehmeks ja kohevaks töödeldud nahku kogunud, juhuks, kui nad tulevad ja nendega asju saab vahetada. Vähemalt nii oli ta seda Helgile selgitanud. Helk ise oli aga juba noorena suhtunud kahtlusega sellesse, et elus mõnda inimsit kohtab.

Ei, ta muidugi teadis, kuidas ja mille tõttu ta siia ilma oli sündinud, ent ta polnud osanud puudust tunda ei oma lastest ega ka mitte paaritumisest. Ta oli näinud, kuidas isa koeri omavahel paaritas, et uued koerad võimalikult tugevad oleks, kuid nälja ajal pistsid nad kõik koerad nahka. Neid oli olnud palju ja Helk tundis neist puudust.

Ka sel päeval, mil ema-isa olid kütet otsima läinud ja kõõhõkvat saagi hävitas, oli ainus koju jäänud koer maruliselt haukunud ja lausa lõrisenud, ent tuld valvanud pisike Helk polnud tulnud isegi selle peale, et teda lahti lasta. Ta oli lihtsalt jõllitanud, kuidas kõõhõkvat pealseid maadliki tallates kiirelt mööda põldu liikus ja maa seest saaki välja kaapis. Helk aga polnud osanud muud teha, kui kividega loopida ja karjuda. Vihane kõõhõkvat oli ohtlik ja Helk oli olnud juba piisavalt vana, et teada, et tema nõrga käega antud odahoop ajab looma ainult marutama. Ja see lõpeks halvasti.

Igal juhul oli ta juba ammu otsustanud, et kui inimsit või mitut nägema juhtub, siis mõned isa meisterlikult pargitud nahad on tal ju veel alles ning koera või kaks, emase ja isase, saaks nende eest vast ikka.

Ja nüüd lajatas talle ajju teadmine, et kuulnud hääl oli kuulunud mõnele teisele Helkile. Mõnele teisele, kes on nagu tema, ning ta tundis, kuidas uut laadi tundmus temas maad võtab. Selleks tundmuseks oli uut laadi hirm. See oli midagi muud kui metskoerte eest põgenemine või rotthade karja peale sattumine. Ta kartis uut moodi. Ta tundis, kuidas ta üle keha värisema hakkas, kuidas jalad nõrgaks muutusid, ning ta surus tõrviku vastu kivilasu surnuks ja kükitas maha. Ainult tema otsmikule langeva juuksetuka alt välkuv silmapaar jäi üle põranda piiri piiluma .

Nüüd kuulis ta seda uuesti. See oli hõige. Samasugune nagu isa hõiked, millega too oli Helki kutsunud. Nõtkelt ja tasahaaval liikus ta mõlemat kätt oda ümber klammerdades nagu kass majaseina poole ja mõte nahku koera vastu vahetada oli tema peast haihtunud. Kõik, mis temas valitses, olid hirm ja enesealalhoiuinstinkt. Ta tahtis põgeneda. Eemale sellest hõikest. Aga....

Võib-olla hõigati teda, Helki, mõtles ta.

„Ehk oli inimne mind näinud?“ kerkis tema pähe küsimus ja ühtäkki meenus talle isa jutt kauplemisest. Et ära kunagi näita, kui palju sul midagi on. Ja ära kunagi kohe palju paku. Alusta vähesest ja viletsamast ja nii edasi.

Ja ehkki ta oli just äsja plaaninud vargsi kaduda, pöördus ta ümber ja liikus püsti jäänud majaseina juurde. Miski temas talitses teda end näitamast, ent kõigepealt ta pidigi ju kontrollima, ega see hõige talle polnud määratud. Ta piilus ettevaatlikult läbi ukseava ja nägi teda. Inimsit.

See oli mees, kes seisis ma-ja ette jääval lagendikul, seljaga Helki poole.

Helki ta ilmselgelt ei kutsunud, aga miks ta siis hõikus?

Oli neid veel, inimseid, jooksid mõtted Helki peas ja temas tärkas tasahaaval uudishimu. Vargsi heitis ta kõhuli kunagise põranda jäänustele ja jälgis toimuvat.

Ei läinud kaua, kui ilmus nähtavale terve rodu teisi temasarnaseid. Kõik nad olid kõhnad, relvastatud odade, nuiade ja kirvestega ning kandsid seljas suuri kompe. Eriti aga tõmbasid Helgi tähelepanu endale naised. Ta polnud elades ühtegi teist naist peale oma ema näinud ja nüüd tundis ta, kuidas temas tõstis pead miski, mille olemasolust tal varem aimugi polnud, ent mida ta teadmatult justkui alla oli surunud.

Eriti tugevaks muutus see tundmus siis, kui ta nägi tulekarva juustega naist, kes kandis hiiglaslikku kompsu ja kelle kaela ümber oli seotud rihm, mille teine ots oli tema ees kõndiva mehe odast vabas käes.

Oheliku otsa kinnitatud inimesi oli kaks tükki veel, kuid nemad olid mehed. Ühel, pealtnäha vanimal neist, kes vaevaliselt edasi sammus, oli samasugune punane juuksepahmas kui naisel.

Helk otsustas end neile mitte näidata, vähemalt mitte enne, kui on... kui on... mida?

Ta ei teadnud, aga arvas, et midagi peab tulijate käitumises märku andma, mis masti inimsitega tegu on. Koeri ei paistnud neil nagunii olevat, nii et polnud kiiret. Võõras hõim seadis end lagendikule sisse ning Helk nägi, kuidas naine ja noorem vangistatud meestest Helkist võib-olla paarikümne sammu kaugusele aeti, käsist-jalust kinni seoti ja sinna pikali tõugati. Kinniseotud vanamees jäeti lõkkeaseme juurde oma kompsu juurde seisma ning enne, kui Helk midagigi taibata jõudis, astus üks hiiglasekasvu võõras vanamehele ligi ja lükkas ta maoli maha. Tema kivikirves tõusis, vanamehe suust kostus hirmukarje ning kui kirves langes, pritsis õhku verd ja ajutükke.

Kohe ilmus teab-kust välja lastekari ja kokku varisenud keha mattus hetkeks nende alla, ent sõdalane ajas nad ühe röögatusega laiali. Vanamehe keha aga lohistati kusagile kaugemale, Helgi pilgu eest eemale, ja Helk surus end veelgi rohkem maadligi ning kaalus veel korra, kas poleks targem lahkuda.

Kuid ei, miski hoidis teda paigal.

Tulijad, kellest enamuse moodustasid mehed, sekka mõne lapse ja naisega, püstitasid telgid ja tegid üles lõkke ning peagi liitus nendega salk, mille eesotsas astuval naisel oli käes mingi pisilooma korjus. Lõkke äärde jõudnud, asetaski naine oma ülikasina saagi vanamehe tapnud mehe jalge ette, kes seepeale kohutava häälega mõirgama hakkas. Tulija liigutustest võis aimata, et ta end õigustada üritab, kuid suur mees ajas end püsti ja jalahoop tulija kõhtu löi tolle sinnasamasse kägarasse maha.

Lööja haaras vöölt kirve ja peagi lohistati järjekordne laip kuhugi telkide taha.

Seda, et tulijaid vaevaski nälg, oli Helk juba taibanud. Samuti taipas ta, miks suur mees, kes

arvatavasti pealik oli, viimase tulija oli tapnud, ent miks tappa vanameest, kes veel kanda jõudis, jäi talle arusaamatuks. Peagi, kui lõkkele asetati varda otsa aetud lihakäntsakad, sai see talle aga selgeks. Tulijad sõid omasuguseid.

See teadmine tekitas Helgis hirmu. Juba oli ta uuesti valmis taanduma, kui märkas, kuidas meeste seast üks tõusis ja kinniseotud naisele lähenes. Ta keeras naise jõhkralt kõhuli ja lükkas tema keha katva vammuse üles.

Korraks nägi Helk naise valendavat tagumikku, kuid siis varjas selle naise peale langev mehekogu. Mehe alakeha liikus üles-alla nagu koertel, keda paaritati, kuid Helk taipas, et siin on midagi valesti. Ta oli ju teadlik sellest, et ka tema isa-ema olid omavahel sama teinud ja et sel teel ta siia ilma oli ka sündinud, aga... Midagi oli valesti.

Naine lamas mehe all vaikides, ainult tema pilk libises üle jäätmaa, kuni Helk taipas, et see on peatunud temal. Ta tõmbas küll pea uuesti maadligi, ent kui ta uuesti silmad tõstis, oli naise silmapaar endiselt talle suunatud. Vahemaa tõttu polnud sellest pilgust võimalik midagi välja lugeda, kuid Helgile tundus, et selles võis olla talle mõeldud etteheide. Helk oli nüüd kindel, et naine on teda märganud, ja taipas järsku, et on otsustanud naise lahti päästa.

Senini polnud ta naiste üle suurt mõtisklenud. Nüüd aga kangastusid ta silme ees pildid sellest, kuidas ta naisega hütti ja magamisaset jagab. Nagu isa-ema olid seda teinud. Ja miski, mis temas senini alla oli surutud, tõusis kui torm.

Ta tahtis seda naist. Järsku. Ta tundis, et tahab teda üle kõige, üle kõige, mis tal oli, ja kohe nii palju, et isegi marutav kõhkhõkvat teda takistada poleks suutnud. Rääkimata siis sellest nälgunud kambast, kes vahepeal oma kesise toidulauaga ühele poole oli saanud ja nüüd lõkke ääres kõssitas. Igale juhul võttis Helk nõuks jääda varitsema ja sobiva hetke saabudes naine lahti päästa. Mehe päästmise üle ta oma pead ei vaevanud. Milleks talle see mees – koeri, mida vahetada, tal ju polnud, ja üldse polnud tal ju sest mehest sooja ega külma. Naisest seevastu...

Ta jälgis, kuidas vange valvav vahimees välja vahetati ja lõkke äärest tulnud jässakas mees samuti naise seljale maandus. Jälle kordus sama stseen ja Helk otsustas, et on aeg.

Ta hakkas tasahaaval lähemale roomama, kasutades selleks igat nõgu ja kivilasu, mis talle selleks abiks võis olla. Peamiselt jahti pidades veedetud aastad olid teinud temast osava ja leidliku jahimehe. Ta suutis end pressida igale poole, kus vähegi varju võis leida, ja ehkki ta oli sunnitud väikese kaare sisse tegema, oli ta peagi läbinud kolmandiku vahemaast. Vahimees oli endiselt naise peal ametis ja Helk mõtles juba oda ühte ja kirvest teise kätte surudes teha üks kiire sööst, ent...

Tema vahepeal tehtud poolringi tõttu varjasid nii endiselt asjatav vahimees kui ka maapind ja ma-jajäänused tema pilgu eest lõkke ääres toimuva, kuid sealt tõusev kära jõudis Helgi kõrvu ja sundis teda end vastu maad suruma. Vahimees lõpetas kiirelt, tõusis püsti ja seisis nüüd seljaga Helgi poole. Helk taipas, et temagi on huvitatud lõkke ääres toimuvast ja lootis salamisi, et vahimees oma posti jätab. Kuid too seisis endiselt paigal. Küll aga hakkas ta järsku täiest kõrist karjuma. Ka lõkke äärest kostuv kisa muutus aina valjemaks ning Helk sööstis kiirelt ühe kivilasu taha, nii et tema ja vahimehe vahele jäid nüüd ainult mõned sammud. Ta viskas oda rihmapidi üle õla ja haaras mõlema käega methallkirve varrest. Ta teadis, et tal on aega ainult üheks löögiks ja see peab olema tappev. Ta peopesad tõmbusid higiseks. Ta kõhkles veel korraks, ent nüüd oli naise pilk Helgi jälle üles leidnud. Helk ei teadnud, kas see oli julgustav noogutus, mille naine Helgi poole teele saatis, kuid sellest vaevumärgatavast

liigutusest piisas talle täielikult. Ta kargas püsti vahemaa, mis teda karjuvast ja ühelt jalalt teisele hüplevast mehest eraldas.

Tema kirves tõusis ja löök, mis oleks purustanud ka kõige tugevama kolba, rajahtas pahaaimamatule vahimehele vastu pealage. Mees vajus korisesdes kokku. Justkui paisu tagant jooksis tema lõhestatud kolbast välja verd, mis sirutas end osavalt kivikeste vahel voolates vahimehe laiba kõrvale kükitanud Helgi käimanahkadeni.

Helk heitis kiire pilgu lõkke suunas ja ruttu sai talle selgeks, milles asi. Trobikond lapsi oli hõivatud khõkhõkvati maharaiutud pea jalaga togimisega ning salkkond mehi ja naisi tegeles liha tükeldamisega. Kohe aga katkestas üleüldise kära pealiku röögatus. Helk lausa tardus hetkeks ja laskus siis kärmelt vahimehe laiba taha kõhuli, surudes end nii maadligi kui vähegi võimalik. Ent kiire pilk lõkkeäärsele tegi selgeks, et röögatus polnud põhjustatud tema tegevusest. Vahimehe surma polnud veel märgatud. Ei, pealik jagas hoopis korraldusi, mille järgi Helk umbkaude mõistis, et liha on kusagil veel. Ta teadis, et sel ainsal tuhatuule ja lumevaesel aastaajal liiguvad khõkhõkvatid enamasti paaris, ja järeldas, et pealik tahab uut kütisalka välja saata. Kas siis khõkhõkvatit tapma või tapetud loomade liha ära tooma, sest ehkki mõned sõnad olid sarnased sellele keelele, mida Helk ja tema isa-emagi olid rääkinud, olid need kuuldavale toodud kuidagi võõralt, nii et Helk ei saanud oma äsja omandatud teadmises kuigi kindel olla. Tasahilju roomas ta hoopis naise juurde ja hakkas vöölt võetud lõiketeraga naise köidikuid lahti nüsima. Naine ei heitnud Helgile pilkugi, ei, ta vaatas üksipilgul lõkke poole, kuni korra Helgile hoiatavalt „Peatu!“ sisistas.

Helk vaatas lõkke poole ning nägi, kuidas selle ja tema vahel seisis üks luider ja ilmselgelt pikast näljast kurnatud naine, kes suure kivini jõudes selle ette kükitas ja oma ihuvajaduse rahuldada. Helk surus uuesti sõrmed kirvevarre ümber ja valmistus veel üheks surmatoovaks sööstuks.

Ta ei teadnud isegi, mis tapakirg teda vallanud oli, aga tundis taas, et on praegu võimeline kasvõi tervele sellele jõugule otsa peale tegema. Antaks ainult juhust ja võimalust.

Ent naine märkas teda. Tema pilk langes surnud vahimehele ja siis Helgile, kes end juba kohalt oli virutanud ning nüüd naise poole sööstis. Ent vastu ootusi ei hakanud sasipäine naine appi hüüdma, vaid haaras vöölt kivikirve, ise samal ajal Helgile vastu sööstes. Nad pörkusid, kukkusid, ja nende teineteise pihta sihitud löögid vihisesid tühja. Naine, kel oli silmnähtavalt rohkem kogemusi, kogus end esimesena ning heitnud käest kasutu kirve, hakkas ta ühe käega Helgi roiete vahele hoopes jagama ja surus teise käe näpud Helgile ninasõõrmeisse. Helk, kelle vähesed võitlusoskused olid pärit isalt, kes talle üht-teist oli õpetanud, ei taibanud esimese hooga muud, kui mõlema käega naise randme külge klammerduda ning samas oma pead ninas leegitsevast ja otse ajudesse löövast valust eemale painutada.

Tõenäoliselt oleks Helgi hiljaalanud sõdalasetee sealsamas kiire lõpu leidnud, kui mitte vangistatud naine, kelle jalad Helk lahti oli päästa jõudnud, poleks Helgile appi tulnud. Ta oli end lähemale nihverdanud ja jagas nüüd jalahoopes vastu võõra naise pead. Helk tundis, kuidas valus surve tema ninasõõrmetest kaob. Kiirelt klammerdas ta oma käed vaenlase kõri ümber ja tolle pead niimoodi paigal hoides virutas talle peaga vastu nina. Ja uuesti. Ja veel kord. Nüüd üritas naine appi karjuda, ent tema suust tuli kuuldavale vaid arusaamatut röginat, mis lõkke juurest kostvasse lärmi ära uppus.

Väsimatult tagus Helk pead vastu vastase püdelaks massiks muutuvat silmnägu, keeras siis end tolele peale ja hakkas lõtvunud tombuks muutunud naise pead vastu kivi taguma. Kui viimane surmakramp oli vastase läbistanud ja naine Helgi käte vahel hinge heitnud, haaras Helk uuesti lõiketera ning vabastas ka vangistatud naise käed, tal samal ajal randmest

haarates ja ta püsti sikutades. Naine aga vabastas jõulise tõmbega oma randme ja hakkas oma jalgu masseerima, samal ajal käega kinniseotud mehe poole osutades ning vaikselt, ent käskivalt lausudes:

„Vend, vend!“.

Helk oli seda sõna kuulnud, aga ei mäletanud selle tähendust.

„Ilmselt on tegemist tema nimega,“ mõtles ta ja tundis teatavat vastikust mõtte ees Vend vabaks päästa, kuna arvas, et too on naisele sama, mis isa oli emale. Aga ta oli tulnud siia eelkõige või pigem ainult naist vabaks päästma, et teda endale hütti viia.

Naine aga ei jätnud ja lõpuks haaras ta endiselt kimbatuses vaevleva Helgi käest lõiketera ning, Venna kohale kummardunud, hakkas ta ka teda vabastama. Helk heitis pilgu lõkke suunas ja nägi, et sinna olid jäänud vaid lapsed ja käputäis mehi-naisi, kes kõik usinalt liha tükeldasid või lõkkel küpsetasid.

Välja arvatud üks.

Üks, kes lähenes neile sealtsamast, kus Helk oli oma varitsemist alustanud, nii et hetkeks tabas teda rõõmutunne, et tal oli jätkunud söakust asukohta vahetada. Kuid see rõõm haihtus kohe, kui ta taipas, et mees teda märkas. Helk jõudis küll juba püsti karata, ent vaenlane oli juba ilmselgelt aru saanud, mis seal toimumas oli, ja kukkus ühelt jalalt teisele tammudes karjuma, samal ajal käega Helgi poole osutades. Helk heitis pilgu naisele, kes oli Venna lahti päästmisega hakkama saanud ja nüüd tolle jalgu mudis.

„Jookse!“ röögatas ta naisele ja viskas endiselt karjuvat meest kirvega. Kirves tabas toda täpselt vastu otsmikku, nii et mees Helgini kuuldava mörahtuse saatel kokku vajus.

Lõkke äärest, kus seni poldud veel ilmselt aru saadud, mis toimus, kostus aga järsku taevani kõrguv sõjakisa ning kogu kamp, eesotsas hiiglasekasvu pealikuga, tormas kätte haaratud kirveid, nuiasid ja odasid vibutades Helgi suunas.

Helk haaras uuesti naisel randmest ja nüüd lasi see end järele sikutada, samal ajal siiski Venda püsti aidates, ning kuna Helgile tuttav tee Susiurust välja oli nende poole tormavatest vaenlastest sulustatud, jooksid nad kolmekesi esimeses ettejuhtivas suunas otsekui hambatüügastena taeva poole kõrguvate varemete vahele.

Nende poole lendasid odad ja kivid, kuid vahemaa tõttu vihisesid need põgenikke tabamata tühjusse, et kusagil nukralt maha kolksatada. Neid asuti jälitama. Ilmselgelt oli kahe lihалоома põgenemine asi, mida pealik ei saanud oma mainele lubada, ja peagi taipas üle õla pilke heitnud Helk, et neile jõutakse järgi. Naine suutis temaga sammu pidada, aga Vend, kelle jalad ilmselt ikka veel kanged olid, jäi aina rohkem ja rohkem maha.

Peagi lendasid nende poole järjekordsed odad ja Helk, kelles hirm oli võimule pääsenud, heitis aina tihedamalt kartlikke pilke selja taha. Nagu sellest oleks veel vähe, otsustas naine samuti oma tempot aeglustada ning Venna kõrvale jõudes haaras tal käsivarrest ja üritas teda sel teel kiiremini liikuma panna.

Korraks tabas Helk end mõttelt, et ta võiks mõlemad maha jätta, ent...

Ei!

Ei mingil juhul.

Tal polnud vähimaidki sooje tundeid selle hädise Venna vastu, kuid naise oli ta otsustanud igal juhul endaga kaasa võtta. Oli ju ta tema pärast sellesse olukorda sattunud. Oli juba ka põgus kujutelm koos naisega hütis veedetud ajast teda nii põhjalikult üles kütnud, et nüüd ei

saanud ta enam olukorrale vaatamata seda kujutlust oma peast välja.

Uuesti üle öla vaadates nägi ta, kuidas kaks väledamat vastast end juba ülejäänutest ettepoole olid rebinud, nii et naisest ja Vennast lahutasid neid veel vaid mõned sammud..

Helk pöördus ja sööstis, odateravik ette suunatud, otse esimese läheneja suunas. Selleks oli sitke kollaste patsidesse punutud juustega mehehakatis. Pealtäha vaevalt Helgi vanune.

Suunanud kogu oma jõu kätte, virutas ta odaga vaenlase kõhu suunas. Vastane, kes pidurdada ei jõudnud, jooksis otse oda otsa, mis nagu varras läbi lihatüki tungis. Õhku pritsivate verepritsmete sajus tõmbas Helk kiirelt oma relva kokkuvajuvast mehest välja, aga ainult selleks, et see kohe teise läheneja poole suunata. See aga oli seisma jäänud ja haaranud maast kivi, viskas ta selle Helgi poole. Helk põikas kõrvale ning nähes, et naine ja Vend on juba korraliku edumaa saavutanud, virutas ta vastase suunas oma tulekoti, mis paraku ei tabanud, ja sööstis oma kaaslastele järele.

Siis aga tabas miski teda kuklasse ja korraks lõi ta vankuma. Ta tundis, kuidas veri mööda tema kukalt allapoole voolab, ja pöördus välgikiirelt ümber. Enne, kui vastane end koguda jõudis, oli Helk tal kallal. Torge rindkerre, siis odavarre löök vastu pead, ja jätnud maas koriseva vastase elusädeme lõplikult kustutamata, tormas Helk uuesti põgenikele järele. Oli ka viimane hetk, sest ülejäänud olid Helgile järele jõudmas. Aga naist ja Venda ta enam jooksmas ei näinud ning Helk tundis valusa pettumuslainena, et teda on alt veetud. Naise jaoks oli ilmselgelt see kasutu ja hädine Vend palju olulisem kui Helk, kes tema päästmise nimel oma elunatukese mängu oli pannud. Vandudes, et otsib nad üles ja maksab kätte, tormas Helk varemete vahel ja...

Tuttav mõiratus sundis teda kangestuma. Ta oli jõudnud lagendikule, mille keskel kasvas mitu puud, ja seal seisis naine ja Vend ning nende ees tammus elava lihamäena üks isane kõõkhõkvat kogu oma vägevuses. Looma sarved olid suunatud põgenikele ja Helk taipas, et veel hetk ja kõõkhõkvat tormab neile peale.

Hoolimata teda äsja vallanud mõtetest tõstis ta oda ja jooksalt kogu oma jõudu mängu pannes virutas selle kõõkhõkvati suunas. Kõõkhõkvat röögatas valust, tema verd täis valgunud silmad pöördusid valutekitaja suunas ja Helk, haarates naisel käsivarrest, tiris ta endaga kaasa, otse kõõkhõkvati poole. Ja kõõkhõkvat virutas. Helk tundis, kuidas kõõkhõkvati sarvepaar tema poole sööstab, kuidas hoop teda vaat et pikali tahab virutada, ent imekombel õnnestus tal peale mõnda ebakindlat sammu siiski püsti jääda ning peagi olid nad koos naisega juba kõõkhõkvatist möödas ja tormasid edasi. Ainult valukisaks moonduv hädakarje nende seljatagant andis märku, et Vend polnud kõõkhõkvatist mööda pääsenud. Tundus, et naine tahtnuks selle peale taas seistada, kuid seda ette näinud Helk rabas tal randmest ja tiris teda tugevalt enda poole, nii et naisel ei jäänud muud üle kui kukkuda või kaasa joosta.

Kõõkhõkvat, Venna surnukeha jalge alla trampinud, pööras Helgi õnneks kogu oma tähelepanu varemete vahelt välja ilmunud ja tema suunas tormavate võõraste poole, nii et Helgil ja ta kaaslasel õnnestus lõpuks ometi end jälitajatest lahti rebida ja varemete vahele kaduda.

Kui nad mõnda aega veel jooksnud olid, tundis Helk aina kasvavat valu küljes, ja kuna verd nirises endiselt mööda ta jalga allapoole, otsustas ta peatuse teha, et oma vigastused üle vaadata.

Ta istus maha ja kooris vammuse seljast. Paremas küljes oli pikk sarvehoobist jäänud sisselõige, mis vähemalt esmapilgul ei tundunud kuigi ohtlik olevat, ehkki midagi seal haavasügavuses nagu... Helk viskas sellise mõtte peast.

Sest poleks mingit kasu, leidis ta, ja võtnud vöõlt lõiketera, lõikas ta tükikese oma vammusest ja surus selle haavale peale. Nüüd tuli loota, et viha haava ei löö.

Isa juttude kaudu oli Helk kursis, et on olemas ka taimi, mille mahla haavale määrada või mida kuivatada, et haav nendega katta, ent kui neid taimi mujalgi eriti ei kasvanud, siis kust pidi Helk neid siit Susiurust leidma? Ta teadis, et tal on hütis paar kotikest kuivatatud rohuga, mida isa oli oma põllutööst vabadel hetkedel ümberkaude korjamas käinud ja mida olevat just haavaviha vältimiseks vaja haavadele puistata, aga hütt oli kaugel ja Helgil polnud esiotsa vähimatki aimu, kus suunas ta selleni jõudmiseks üldse liikuma peaks hakkama. Olid nad ju varemete vahele põhjalikult põigelnud ja igasugune suunataju oli tal juba ammu kadunud.

Aga esialgu pidid nad puhkama, leidis Helk, ja heitis maha, andes naisele märku sama teha.

„Helk,“ ütles ta ikka veel kergelt lõõtsutades naisele, koputas endale rusikaga vastu rinda ja jäi vastust ootama.

Naine piidles teda kahtlustavalt, aga mõne aja pärast istus ta Helgi vastas maha ja lausus:

„Lekki“.

Tutvustamisega ühele pole saanud, nad vaikisid. Helki oli täitnud mingi seletamatu ebamugavustunne, mis mõtteid maha surus, laskmata neil sõnadeks vormuda.

Lekki oli see, kes pikaleveninud vaikuse katkestas:

„Su inimese, lähedal?“

Helk ei saanud esiotsa aru, mida Lekki sellega mõtleb, ent kui naine oli enda küsimust korranud, tabas teda mõistmine.

„Helk iseüks,“ vastas ta Lekkile ja nüüd ei paistnud naine aru saavat, mida ta selle all mõtleb. Seda taibanud Helk aga lausus selgituseks:

„Lekki ja Helk, nüüd kaks,“ ja tõstis kaks näppu üles.

Sellepeale vadistas Lekki pika jutu maha, ent Helk sai sellest ainult nii palju aru, et Lekki ei ole mõttest Helgi juurde jääda just vaimustatud ja räägib midagi inimsidest.

Helk teadis, et ka tema isa-ema nooruses oli inimesi rohkem olnud, kuid nad olid langenud mingi kõhuhaiguse ohvriks või minema rännanud. Seetõttu ei olnud Helk kogu oma elu jooksul näinud rohkem inimesi kui oma ema ja isa, võõras inimsööjate hõim ja toosama Lekki, kes nüüd uuesti midagi rääkima oli hakanud. Helk kuulas tähelepanelikult, aga osad Lekki räägitud sõnadest olid talle tundmatud ja osad, mis olid tuttavamad, kõlasid tema suust kuidagi valesti. Näiteks ütles ta „inimese“, aga mitte „inimsid“ ja Helk sai aru vaid niipalju, et Lekki ei taha temaga jääda ja kutsub teda vist kaasa teiste inimsite juurde.

Ta raputas pead ja lausus aeglaselt:

„Lekki ja Helk nüüd üks.“

Lekki piidles teda uuesti ja kas tema rohekas-hallides silmades ei sähvatanud mitte tuluks. Helk ei saanud aru ja Lekki vaikis natuke aega.

Helki hakkas see teema tüütama. Pealegi oli ta hämmingus. Ta oli naise ju päästnud kui mitte söögiks, siis lihtsalt lihaks olemisest ja tema pakutu polnud ometi midagi, mida poleks tasunud vastu võtta. Helk oli ju tubli kütt ja pealegi oli tal hütt, mis ilma eest varju pakkus, ning tulease, mis praeguseks küll arvatavasti kustumas oli, aga siiski...

Lekki aga hakkas uuesti käeliigutuste abil rääkima ning nüüd mõistis Helk, et ta on täiesti nõus Helgi naiseks olema, kuna Helk on väle ja tugev ja veel midagi, millest Helk aru ei

saanud, aga et neil tuleb siiski minna ja tema inimsid üles otsida. See mõte oli Helgi jaoks uus. Ta oli ennegi mõlgutanud mõtteid teistest inimsidest, kuid senini oli ta peamiselt mõelnud sellest, et tahab neilt endale koeri. Mitte kunagi polnud talle pähe tulnud, et peaks kuskile minema, et nad ise üles otsida.

Seetõttu tekitas see mõte temas trotsi ja ta otsustas natuke kavaldada.

Ta noogutas, ent seletas, et kõigepealt lähevad nad ikkagi tema hütti, sest seal on toitu, ja Lekki, kes ilmselgelt nälginud oli, paistis selle plaaniga nõustuvat.

Helk lõpetas väsitavaks muutunud vestluse kaks korda noogutades ja tõusis uuesti püsti. Tema õnneks paistis kätte üks hiigelsuure ma-ja sein, mille järgi ta õige suuna enam-vähem paika pani, ja koos hakkasid nad ettevaatlikult liikuma, üritades samas võimalikult varju jääda, kuna Helgil oli alles vaid lühike lõiktera ja Lekki oli üldse relvastamata.

Kui nad varemete varju hoides möödusid kohast, kus khõkhõkvat oli Venna tapnud, märkasid nad võõrast hõimu uuesti. Need seisid tapetud khõkhõkvati ümber ja tegelesid usinasti sellest paremate lihatükkide raiumisega ning asusid siis lihakoormate all ägades tagasiteele. Neid tasahilju jälitades suutsid nad ka õige tee leida.

Helk kahjatses, et tema hea oda nüüd vaenlaste omaks oli saanud, ent veel rohkem tundis ta puudust oma tulekotist. Oleks olnud tarvilik haava kõrvetada, kuna see hakkas Helgile aina rohkem ja rohkem muret valmistama. Verejooks ei peatunud, verd immitses endiselt, ning ehkki Lekki oli korraks sidemena kasutatud nahatükikese pealt ära võtnud ja seda silmitsenud, polnud temagi osanud peale peavangutamise midagi peale hakata.

Nii ta siis liikus aina vaevalisemalt ja vaevalisemalt edasi Susiuru mõttelise piiri poole. Kui nad lõpuks viimase varememüüri seljataha olid jätnud, tundis Helk end tuttaval pinnal olevat.

Paraku aga andis tema keha alla. Ta tundis, kuidas aina raskemaks muutunud pea teda otsekui vastu maad surub, ja pigem varisedes kui istudes vajus ta maha. Lekki istus tema kõrvale ja andis käeliigutustega märku, et Helk talle uuesti haava näitaks, ent Helk raputas eitavalt pead. Ta ei tahtnud seda enne häirida, kui on lõkkeasemeni jõudnud. Vandudes tulist kurja, üritas ta end uuesti püsti saada, aga see ei õnnestunud.

Küljes tuikas. Pea käis ringi. Ja jalad tundusid olevat otsekui kivist.

Naine haaras tast kinni ja ühise jõupingutusega õnnestus neil Helk uuesti jalule saada, ent Helgile oli selge, et haavaga on midagi valesti. Et... Et...

„Susiurgu kõik!“ röögatas ta varemete suunas ja ehmus iseenda häält kuuldes. Midagi jõuetut ja rauget oli sellesse siginenud. Midagi võõrast ja ebameeldivat ning kole teadmine hakkas vaikselt tema mõtetes võimust võtma.

Ent ta keskendus, keskendus hütile. Keskendus sellele, kuidas ta tule üles teeb ja haava kõrvetab, haavale rohtusid määrib. Nõnda iseennast julgustades õnnestuski tal Lekki najale toetudes edasi komberdada, nii et peagi jõudsid nad põllumaad ümbritseva kiviaiani.

Viimased vaevalised sammud hütini kutsusid Helgis aga esile õudustunde ja kohale jõudes sai ilmne tõsiasi selgeks.

Hütiti oli rüüstatud. Kõik nahad ja vähegi väärtuslikud asjad olid ära viidud ja tuleasegi laiali pekstud. Jõud jättis Helgi maha, ta varises sinnasamasse hütli lävele ja tundis vaid läbi udu, kuidas Lekki teda aseme poole lohistab. Mõne katse järel õnnestus Lekkil ka ühest hütinurka löödud tukist säde välja meelitada ja ehkki kutsumata külalised olid ka enamiku küttematerjalist kaasa võtnud, suutis Lekki siiski pisikese lõkke üles saada. Ta võttis Helgi vöölt lõiketera ja hoidis seda leekide kohal, kuni selle tera kuumaks läks.

Võtnud maas vedelevate khõkhõkvati puruks löödud kolbatükkide seast vedeleva oksajupi, pistis ta selle Helgile nina alla, andes käeliigutustega märku, et mees peab selle endale

hammaste vahele suruma. Helk toimis nagu näidatud.

Aeglaselt kooris Lekki nahatüki Helgi haavalt. Seda vaid hetkejagu silmitsenud, tõusis Lekki püsti ja Helk märkas, kuidas mustjas veri endiselt avatud haavast välja mulksatas. Ta ei teadnud, mida see tähendab, ent ta teadis, mida Lekki oli plaaninud teha ja millest ta ilmselgelt loobunud oli.

Hirm ja valus teadmine täitsid jälle tema meeled. Ta sülitas suust välja oksajupi, mida ta senini kuulekalt hammaste vahel oli hoidnud, ja kätt Lekki poole sirutades anus ta:

„Aita mind... Aita mind...”

Midagi rohkemat talle pähe ei tulnud ja polnud ka vajadust ilukõnede jaoks.

Lekki tuli uuesti Helgi juurde ja asetaski lõiketera Helgi kõrile, vaadates samal ajal küsivalt Helgile otsa.

„Ei,” kähises Helk. Ta kartis.

Kartis surma, mis teda peatselt tabamas oli, ent veel enam kartis ta surma lõiketera läbi, mida Lekki endiselt tema kõril hoidis.

„Aita mind...” kähises ta hoopis, tundes, kuidas jõuetuselaine ta enda võimusesse mässib.

Vihaselt käega rahmates tõusis Lekki taas püsti ja hakkas hütis vedeleva koli seas sorima. Helgile ta enam tähelepanu ei pööranud.

Helk aga ajas end küünarnukkidele ja ehkki jõuetuselaine teda vastu magamisaset üritas suruda, jälgis ta aina selgema mõistmisega Lekki toiminguid.

Lekki korjas siit-sealt ühte ja teist, tuli siis uuesti Helgi juurde ja tera ähvardavalt tema poole suunates andis mehele märku vammusenahad seljast ära ajada. Helk tegi, nagu kästud, kuid mitte enam hirmust. Üha tõusev rammestus tõi endaga kaasa ükskõiksuse ja senitundmata roidumuse.

Vaevaga ajas ta nahad seljast ja jäi alasti asemele lebama.

Lekki rabas korralikult kokku õmmeldud nahkvammuse, laotas selle põrandale ja hakkas sellele hütis leiduvat kribu-krabu ja lõkkematerjali väheseid jääke kuhjama. Sellega valmis saanud, voltis ta vammuse kokku ja astus Helgile pilkugi heitmata hütist välja.

Helk ajas end kogu jõudu kokku võttes asemele istukile ja katsus püsti tõusta. See ei õnnestunud ja jõudmata käsi ette panna, maandus ta maoli hütipõrandal. Mingi luutükk tungis talle valusasti rindu, ent see ei huvitanud teda enam. Vaevaliselt roomas ta ukse suunas. Ta oleks tahtnud, et Lekki uuesti noa tema kõrile asetab – küll ta nüüd vastaks teistmoodi.

Aga Lekki oli lahkunud. Jõudnud hüti ukseni, leidis ta maast oma metallist tikutoosi, mis ilmselt Lekki kompsust välja oli kukkunud, ja nägi Lekki künka taha kaduvat kogu. Kuid tal polnud enam vähimatki jaksu, et teda tagasi hõigata. Pealegi, miski muu äratas ta tähelepanu.

Midagi tungis talle pimestavalt silma ja pilku alla pöörates märkas ta maas eredat valguslaiku. Ta tõstis uuesti pilgu, ent Lekki oli kadunud ja selle asemel paistis künka kohalt läbi tuhkhalli pilvemassi säravkollane helk. Taas täitusid Helgi silmad veega ja taas langetas ta pilgu. Kui ta uuesti silmad avas, nägi ta, et valguslaik on veelgi lähemale liikunud. Aeglaselt, värisevaid käsi vaevaga oma tahtele allutades, võttis ta maast tikutoosi, avas selle ja tikk kukkus maapinnale. Lasknud tikutoosil samuti maha langeda, nägi ta vaeva, et tikk näppude vahele saada. Kui see oli õnnestunud, sirutas ta selle otse valguslaiku ja samal hetkel, kui valguskiir tema väljasirutatud tikule langes, tabas teda teadmine.

„Helk, päästis päikese,” korises ta vaevukuuldavalt.

Jutt: Ninakas ajamasin (Maarja Kruusmets)

Elutoa põrand oli täis kiiruga pakendi ümbert kistud kilejuppe, sealsamas vedelesid ka pakend ise ning tavapärane lühike manuaal, kuidas seadme eest õigesti hoolitseda. Mathias istus diivanil ning imetles uhiuut, limiteeritud esmaväljaandesse kuuluvat ajamasinat oma peos. See oli üllatavalt väike, vaid kogukama käekella mõõtmetega, ning välja lülitatuna sarnanes kõige tavalisemale nutikellale. Ehk oligi disaini eesmärk olnud selles, et see omaniku randmelt otsekohe millegi erilisena silma ei torkaks. Mathias oli saanud seadmele käpa peale panna vaid tänu sellele, et tema isa oli suurosanik masina tootnud firmas. Niipea see masstootmisesse veel ei pidanud jõudma.

Noormees asetas asjanduse käele ning kinnitas selle nahkrihmaga. See tundus seal kerge ja mugav, sobides tema randmega nagu valatult. Siis tõmbas ta sügavalt hinge ning vajutas südame põksudes väikest nuppu kella paremal pool. Ta oli seda hetke juba aastaid oodanud.

Masin surises korra ning ekraanile ilmus kiri: „Tere, uus omanik! Mina olen Onyx 2.0, sinu ajamasina tehisintellekt, lühidalt TI. Palun tutvu enne esimest ajarändu minu kasutamistingimuste ja reisireeglitega.” Täpselt sama teksti kordas natuke kiunuva alatooniga naishääl, mis igaks juhuks veel lisas: „Ja ära siis unusta neid reegleid ka reisi ajal järgida!”

Mathias keris teksti allapoole ning hakkas tingimusi lugema. Väikese ekraani tõttu oli kiri tilluke nagu kärbsenurk ja juba esimese punkti lõpuni jõudes virvendas tal silme ees. Klausli sisu iseenesest oli lihtne – masinat ei tohi kasutada alla 18-aastased isikud. Ka järgmine punkt sarnanes kümnetele teistele kasutamistingimustele, mida ta elu jooksul lugenud või siis lugemata jätnud oli. Tal oli raske uskuda, et selles tüüpdokumendis midagi olulist leida oleks võinud, veelgi raskem oleks olnud seda peenikest kirja tillukeselt ekraanilt veel lehekülje jagu lugeda. Nii libistas ta sõrmega üle ekraani, kuni jõudis linnukest ootava kastikeseni, kuhu ta niisama lihtsalt oma nõusoleku andis. Seejärel sisestas ta oma nime ja sünnikuupäeva, ülejäänud vajalik info tuli seadmesse läbi Wi-Fi-võrgu.

Selle peale ärkas TI jälle ellu ja ütles: „Tubli, kallid! Vaata nüüd, et reisiks viisakalt riidesse paned ning kõhu täis sööd.” Mathias mühatas. Talle hakkas see inin juba närvidele käima. Kas tõesti ei saanud seda kuidagi kinni keerata?

Ta toksis pisut ekraanil, kuni leidis masina seaded. TI-d päris välja lülitada polnud võimalik, kuid valida oli nelja režiimi vahel: vanakooli ülemteener, parim semu, hoolitsev poiss-sõber, näägutav naine. Vaikimisi oli valitud viimane režiim. „Selle TI programmeerijal pidi ikka naljatuju olema,” sõnas ta iseendale. „No katsetame siis, kuidas see ülemteener hakkama saab, mingit kaagutavat kanaema ma küll endale reisiseltsiliseks ei taha.”

Ta kopsas korra ekraanil, misjärel kostus madal aupaklik mehehääl: „Tere päevast, härra! Süsteem on kasutamiseks valmis seatud. Jään ootama teie käske.”

Mõnda aega ei osanud Mathias midagi öelda või teha. Seadme ekraan näitas nüüd tavalist kellaaega ja kuupäeva nagu mistahes nutikell. Kas teda oli tõepoolest ninapidi veetud ning talle ajamasina asemel hoopis midagi muud pähe määratud?

„Hei, Onyx,” küsis ta, „kuidas selle asjaga nüüd ajas ringi liikuda saab?”

„Kui lubate, härra Mathias, siis see pole sugugi keeruline,” kostis randmelt. „Lihtsalt nimetage mulle aeg ja koht, kuhu te minna soovite, ning mina toimetan kõik teie eest ära.”

Mees lükkas kiiresti jalga klassikalised tennised ning tõmbas selga musta nahktagi. Ta ei soovinud oma külaskäiguga minevikku liialt silma hakata. „Nii, valmis!” ütles ta reipalt. „Onyx, vii mind tagasi 2058. aasta 14. juunisse minu enda magamistuppa.”

„Nagu soovite, härra. Soovitan sõidu ajaks silmad sulgeda, et tuul silma ei puhuks. Ka rännuga kaasnevat iiveldustunnet aitab see vähendada. Hüppeks valmis olla – kolm, kaks, üks.”

Mathias sulges kiiruga silmad ning tundis hetk hiljem tugevat tõmmet, justkui kohalt võtvas lennukis. Sõidutuul sasis tema juukseid ning keerutas tema maosisu. Mõni sekund hiljem oli see kõik aga möödas. Väheke aega hoidis ta veel oma silmi kinni, oodates, et iiveldus kaoks. Iseenesest polnudki see kõige hullem, sellega harjub kindlasti varsti ära.

Ta avas ettevaatlikult silmad ning avastas, et viibib tõesti enda lapsepõlveaegses magamistoas, kuid kujutluses nähtud päikesepaiste asemel tervitas teda hämarus. Pilk kellale paljastas, et ta oli saabunud keskööl. Polnud just kõige parem lahendus, kuid kui ta juba siin oli, tahtis ta korda saata, milleks oli tulnud.

Ta astus madala narivoodi juurde, milles tema kuueaastane noorem versioon rahulikult magas. Vaikselt pani ta ühe käe tugevasti poisikese suule ning kõdistas teisega teda kurgu alt, kust teadis toda kõige tundlikum olevat. Poiss hakkas varsti siputama ning avas mõne aja pärast unised silmad.

„Shh, Mathias, ära karda!” sosistas noormees iseendale julgustavalt. „Tulin sulle vaid ühte väga olulist asja ütlema.” Laps vahtis teda hirmunult, kuid püsis paigal. „Ütle emmele, et sa kindlasti ei taha sinna kooli minna, mille nad on sinu jaoks välja valinud. Nuta ja karju, kui nad sind muidu ei kuula, aga sa pead kuhugi teise kooli minema. Kas said aru?” Poisike noogutas, nii nagu tema suule surutud käsi seda lubas.

Mathias eemaldas pihu tema suult ettevaatlikult, lootuses endaga veel pisut sõbralikult juttu vesta. Samal hetkel hüüatas poiss läbilõikavalt: „Emme!” ja enne, kui noormees kuidagi reageerida jõudis, lendas üks lahti ning tema enda kallid ema jooksis tuppa. Nähes toas sissetungijat, haaras naine esimese ettejuhtuva asja, milleks juhtus olema voodi kõrval kummutil seisev öölamp, ja andis Mathiasele sellega hea obaduse vastu pead. Mees langes põrandale, kuid jõudis veel enne kustumist sosistada: „Onyx, vii mind koju!”

Teadvusele tuli ta päris korraliku peavaluga sellesama segaduse keskel, mille ta lahkudes endast elutuppa maha oli jätnud. Ta ajas end püsti ning loivas vannitoa rohukapist valuvaigistit tooma. Tema peegelpilt oli omandanud ilusa ovaalse sinika parema põse ja oimukoha piirkonnas. Noh, vähemalt olid kõik hambad alles, asi seegi. Ta komberdas tagasi elutuppa ning vajus diivanile. Kui möll tema peas hakkas taanduma, pöördus ta jälle oma ajamasina poole.

„Hei, Onyx, miks sa mu keskööks kohale toimetasid? See rikkus kõik mu plaanid ära!”

„Kui lubate, härra, siis te soovisite kohale jõuda 14. juunil 2058, sinna ma teid täpselt toimetasingi. Ka sel vanal hallil ajal peeti uue päeva alguseks seda, kui kell öösel kaksteist lõi.”

„Vanal hallil ajal? Millest sa räägid? Ega ma mingi fossiil ole! Aga nojah, eks ma siis ise olin loll, oleksin pidanud oma soovi väljendamises täpsem olema,” vastas Mathias ohates. Tema silme ette kerkis mälestus tollest ööst, mil ta väikse poisina oma voodis ärganud oli, võõra mehe käsi tugevasti näole surutud. Tema ema oli pärast külalise kiiret saladuslikku kadumist teda veennud, et tegemist oli olnud õudusunenäoga, ning ta enda kaisus jälle magama kussutanud. Hommikuks oli öine seiklus taandunudki millekski unenäoliseks ning teise kooli minekust ei olnud ta vanematega juttu teinud. Nii oli ta ikkagi olnud sunnitud käima koolis, kus

teda aastaid kiusati ning tõrjuti. See plaan oli läinud vett vedama. Võib-olla oli ta olnud lihtsalt liiga noor. Edaspidi tuleb sihtida end pisut hilisemale ajale.

Paari nädala pärast oli sinikas lõpuks paranenud ning Mathias piisavalt julgust kogunud, et uuele katsele minna. Ta otsustas seekord seadmele teise režiimi valida, lootuses, et äkki on sellest pisut enam kasu kui aupaklikust vanaldasest ülemteenrist.

„Hei, mees!” kostus reibas hää tema randmelt. „Kuhu me siis täna sõidame? Mõnd tüdrukut lantima, eks?”

Onyxi ootamatu familiaarsus oli harjumatu. „Eee... ei,” kostis Mathias kohmetult. „Vii mind palun 23. septembrisse aastal 2066 kella kuueks õhtul Estonia teatri ette.” Seekord ei kavatsenud ta lasta pisiastjadel midagi untsu keerata.

„Aga läksime siis!” hõikas Onyx reipalt ning hetke pärast tundis noormees juba tuttavat rebimistunnet.

Saabudes tervitas Mathiast kerge sügisene uduvihm. Õnneks polnud veel liialt külmaks läinud, sest ta pidi vihma käes seisma pea veerand tundi, enne kui nägi enda neljateistaastast versiooni teatriuksest väljumas. Aastaid oli ta käinud igal teisipäeval ja neljapäeval poistekoori proovis, nii teadis ta kindlalt, kuhu end otsima tulla. Nagu muuseas sättis ta end kõndima nooruki järele. Ta oli otsustanud seekord otsesema lähenemise kasuks, kuid pidi ootama siiski sobivat hetke, et mitte liiga suurt stseeni korraldada.

Noor Mathias kõndis lähedalasuvasse ostukeskusesse, kõrvaklapid peas, ümbrust tähele panemata, nii oli tema tulevikuvariandil kerge tal sabas püsida. Kui nooruk poes lõpuks lifti astus, pressis ka vanem Mathias end kiiresti sulguvate uste vahelt läbi. Tal polnud palju aega. Kiiresti kätt sirutades haaras ta kõrvaklapid poisil peast.

„Kuula nüüd hoolega, mida ma sulle ütlen. Unusta muusikukarjäär ja vali kvantfüüsika eriala, seal toimuvad lähiaastatel suured läbimurded ning sul on võimalus saada rikkaks ja kuulsaks!” pahvatas ta enne, kui tema vastas seisev noormees isegi pahandada jõudis. „Usu mind, ma olen sinu tulevikuversioon, ma tean, mida ma räägin!”

Nüüd suutis ka poiss lõpuks reageerida. „Jah, muidugi! Lolliks oled läinud või, vana?” lausus ta põlastavalt ning lükkas Mathiast, nii et too just avanenud liftiuste vahelt inimeste sekka lendas ja pikali kukkus. Enne, kui ta püsti sai, olid ukсед jälle sulgunud ning lift viis noormehe teadmata kõrgusele kaasa. Mathias mõistis, et ka selleks korraks on võimalus kaotatud, sest juba tõttas tema poole paar keskuse turvameest. Ta andis Onyxile kiire käsu end koju viia.

„No ära põe, semu!” võttis Onyx vabatahtlikult sõna, kui Mathias jälle päikesepaistelises ja koduses magamistoas seisis. „Mis sest siis on, et sa muusik oled ja sandikopikaid teenid? Vähemasti sa ju armastad oma tööd. Ja sul on ju issi ostetud imeilus korter, hädaga aitab ta ka arveid maksta, mis su elul nii viga on? Kas tõesti tahaksid muusikast mingi tobeda kvantfüüsika pärast loobuda – istuda laua taga, nina ekraanis? Nii ei suudaks sa endale isegi väljamõeldud naist leida, päris tüdrukust rääkimata!”

„Ah, ole vait!” torkas Mathias ja toppis seadme padja alla.

„Olgu, kolm on kohtu seadus,” julgustas Mathias iseennast, kui uueks käiguks valmistus. „Küll läheb siis seekord õnneks.” Ta toksis niikaua ajamasina ekraani, kuni leidis seade „hoolitsev poiss-sõber.”

„No tere, mu kaunis särasilm!” Onyxi mesimagus hää lõi judinad noormehe seljale. See oli peaaegu liig isegi tema jaoks, kelle taluvuslävi muidu päris kõrge oli.

„Unusta oma komplimendid,” torises ta, „nendega sa kaugele ei jõua. Vii mind parem 31. detsembrisse aastal 2072 kella kümneks õhtul hotelli Olümpia ülemisse restorani. Ja poeta mind kuhugi nurka, et mu saabumine nii silmatorkav poleks!”

„Kuidas aga soovid, mul elu arm!” õhkas Onyx ja alustas stardiloendust. Silmapilgu pärast seisis Mathias õhtus, mida ta nii hästi mäletas. Paari tunni pärast pidi ta tegema abieluettepaneku silmipimestavalt kaunile Viktoriale, kelle kehavõlud olid ta nii endasse mässinud, et ta oli kurdiks jäänud nii oma pere kui sõprade hoiatustele. Siiski hoidis ta kinni lootusest, et kui tema ise nüüd oma nooremale minale vastu astub ning teda oma plaanist loobuma veenab, võib ta ära hoida palju paksu pahandust.

Ta jälgis iseennast ja Viktoriat romantilises õhustikus einestamas, kuni neiu end vabandas ning tualettruumi poole kadus. See oli hetk, mida ta oli oodanud! Ta tõttas laua juurde ning võttis istet toolil, mis oli tüdruku kehast veel soe. Seekord ei läinud Mathias-nooremal kuigi kaua aega mõistmaks, kes tema vastas istub. Noormehe suu vajus lahti ning ta alustas: „Aga kuidas...”

Mathias-vanem katkestas teda kärsitult: „Ja-jah, mina olen sina ja sina oled mina. Ma olen sinust ainult pea kümme aastat vanem ja tuln sulle ütlema, et sa Viktoria maha jätaksid.”

Tema noorem versioon tõmbus silmnähtavalt kaitsepositsiooni. „Aga miks ometi? Ta on ju täiuslik ja me armastame üksteist! Sa peaksid seda ju teadma!” Ja ta tõmbas välja kihlasõrmuse, mille ta oli oma elusäästude eest tüdrukule ostnud.

„Jah, ma tean,” vastas Mathias-vanem rahustaval toonil. Ta ei tahtnud, et ka see asi lõrri läheks. „Meie armastame teda küll, aga tema laseb meie juurest jalga meie parima sõbra juurde, kohe, kui on meid meie viimasestki rahanatukesest tühjaks imenud. Me põeme seda asja veel mitu aastat takkajärele. Tead, me peaksime tõesti rohkem meie vanemaid kuulama.”

Nooruk tema vastas surus lõualuud otsustavalt kokku. „Ju sa keerasid siis ise midagi vussi! Kas sa hoolitsesid ikka tema vajaduste eest ka? Aitäh, et tulid mulle seda ütlema! Nüüd ma tean, et pean veel enam tema nimel pingutama, et keegi teda minult üle lüüa ei saaks. Aga tee nüüd vehkat, ta on kohe tagasi!”

Kuid ta unustas, et rääkis iseendaga, kelles leidis täpselt sama palju jonnakust ning trotsi. „Ei lähe läbi,” tõstis Mathias vanem juba pisut häält. „Need kaks eelmist korda, kui ma üritasin sulle aru pähe panna, sa mind ka ei kuulanud, nüüd ma enam nii lihtsalt alla ei anna!” Ta tõusis ning haaras jõuliselt oma noorema versiooni käsivarrest. „Tule minuga ja päästa end sellest saatusest!”

Ta oli peaaegu andmas Onyxile käsku, et ta neid tagasi tulevikku viiks, küll ta seal oleks nuputanud, mida edasi teha, kuid teine rapsas oma käe ühe järsu löögiga haardest vabaks. „Ei mõtlegi!” hüüdis too. „Tee, et sa siit kaod koos oma valedega!”

Nooruki äkiline liigutus pani Mathiase komistama otsa neist parajasti mööduvale ettekandjaneiu, nii et too kandikul olnud latte ning koogitüki endale peale ajas. Ümbritsevate inimeste suust kostus üksmeelne ahhh!, kui neiu tagaruumi pluusi vahetama kiirustas.

Just siis, kõige ebasobivamal hetkel, arvas Onyx heaks oma mõtteid väljendada. „No näed, kullake, mis juhtub siis, kui sa ettevaatlik pole!” kostis manitsev mesihääl Mathiase särgivarruka alt. „Sinu apsaka tõttu jääb see armas noor naine nüüd maha oma bussist ega kohtugi seal esmakordselt oma elu armastusega, nii et Eesti tulevane president jääb sündimata. Ja saa aru, ma räägin seda ju armastusest sinu vastu!”

Mathias-noorem vahtis, suu ammuli, oma vanemat versiooni, kes oli just märganud Viktoriat

neile lähenevat. „Pekki küll,” urises too ning andis Onyxile lühikese käskluse: „Kuju!”

Tagasi elutoas, vajus Mathias väsinult tugitooli. Miks küll ei läinud need asjad kunagi plaanipäraselt? Ta mäletas ikkagi, kuidas Viktoria kõigist tema üliinimlikest pingutustest hoolimata tema parima sõbra juurde kepsutas ning teda haavu lakkuma jättis, võõrandades ta mitmeks aastaks kõigist naisterahvastest peale sugulaste.

„No küllap on ka sul mulle midagi öelda,” lausus ta, kui ajamasina tagasi näägutava naise režiimile seadis. Kostma hakkas üsnagi läbilõikav hää.

„Aga kujuta ette, on jah!” kisas see nii, et Mathiase kõrvad plõksti tegid. „Ma oleks võinud ju seda teada, et sa kasutustingimusi ja ajarännureegleid läbi ei loe! Sa oled ju mees, te ei loe kunagi kasutusjuhendit enne, kui hädas olete. Ja oleksid siis võinud kõigepealt minu käest küsida, aga ei – ikka oli sulle mingi võõra mehe arvamus ja abi tähtsam kui minu oma! Aga kus su semud nüüd on, mis? Ikka tuled niuksudes minu juurde tagasi! Kui sa oleksid vaevaks võtnud kasvõi silmadega kiiresti reeglitest üle käia, oleksid teadnud, et sa ei saa minna tagasi enda minevikku muutma, muidu võid sa luua paradoksi, mis takistab sul üldse jõudmast sellesse hetke, kus ajamasinat kasutada. Seetõttu ei lubanud ajarännu loodusseadused sul seda teha ning kõik sinu üritused jooksid täiesti loomulikult liiva. Ainult et viimase korraga panid sa küll puusse ja rikkusid lisaks veel Eesti tuleviku ära. Ja kes seda segadust siis peab klaarima hakkama? Ikka mina, ainult et mõne hoolikama ja arukama kasutaja kaasabil!” Hetkeks pausi pidanud, lisas ta südametäiega lõpetuseks veel:

„Lollakas!”, enne kui seade üldse välja lülitis.

Mathias jäi veel hetkeks hämmastunult tugitooli istuma. Siis ta tõusis otsustavalt. Kui vesi ajamasinat endaga kaasa viies rahuldusttekitava pahinaga potist alla keerles, tundis Mathias üle tüki aja taas rahu endas kerkivat. „Palju edu sellega!” lausus ta Onyxile hüvastijätuks ning läks välja kevadõhtusse jalutama.

Tõlkejutt: Jube Vanamees (H. P. Lovecraft)

Jubeda Vanamehe külastamine oli Angelo Ricci ja Joe Czaneki ja Manuel Silva plaan. See vanamees elab ihuüksinda ühes väga vanas majas Water Street'il mere ääres ning räägitakse, et ta on äärmiselt rikas ja äärmiselt väeti, ideaalne olukord sellise elukutsega meeste jaoks nagu härrad Ricci, Czanek ja Silva, sest nende elukutse on samaväärne vargusega.

Kingsport'i elanikud arvasid ning ka rääkisid Jubedast Vanamehest palju asju, mis teda üldiselt selliste härrasmeeste, nagu hr. Ricci ja tema kolleegid, silme alt varjul hoiavad, hoolimata pea kahtlematust tõsiasjast, et ta peidab oma kopitanud ja auväärses elupaigas hindamatu suurusega varandust. Ta on, tõepoolest, üks väga kummaline isiksus, kes usutavasti oli oma nooruspõlves Ida-India purjelaeva kapten. Nii vana, et keegi ei mäleta seda, kui ta noor oli ja nii sõnaaher, et tema tõelist nime teavad vaid vähesed. Pahklike puude seas aias, oma vana ja hooletusse jäetud maja ees on tal suurte kivide kollektsioon, kummaliselt grupeeritud ja värvitud, nii et need meenutavad mõne häguse idamaise templi ebajumalaid. See kollektsioon peletab eemale enamiku poisijõmpsikaid, kellele meeldib Jubedat Vanameest tema pikkade valgete juuste ja habeme pärast mõnitada või lõhkuda tema eluaseme väikeste klaasidega aknaid õelate raketidega, kuid seal on ka teisi asju, mis hirmutavad vanemaid ja uudishimulikemaid inimesi, kes vahel maja juurde hiilivad, et tolmustest aknaklaasidest sisse piiluda. Need inimesed räägivad, et esimesel korrusel ühes tühjas toas laua peal on palju veidraid pudeleid, igas pudelis pendli moodi nõõri otsa riputatud pliitükike. Ja nad jutustavad, et Jube Vanamees räägib nende pudelitega, kutsudes neid selliste nimedega nagu Jack, Arminägu, Pikk Tom, Hispaania Joe, Peters ja Tüürimees Ellis, ning iga kord, kui ta pudeliga räägib, hakkab pliipendel kindlat moodi võnkuma, nagu see vastaks talle.

Need, kes on vaadanud pikka, kõhetut Jubedat Vanameest neid omapäraseid vestlusi pidamas, teda uuesti vaatama ei lähe. Aga Angelo Ricci ja Joe Czanek ja Manuel Silva ei olnud Kingsport'i verd, nad olid seda uut ja ebaühtlast sissesõitnu verd, mis asub väljaspool Uus-Inglismaa elu ja traditsioonide nõiaringi ning nad nägid Jubedas Vanamehes vaid tudisevat, samahästi kui abitud hallhabet, kes oma sõlmilise jalutuskepi abita kõndidagi ei saanud ja kelle käed haletsusväärselt värisesid. Neil oli omamoodi isegi kahju sellest üksikust ebapopulaarsest vanainimesest, keda kõik vältisid ja kelle peale kõik koerad kui üks mees haukusid. Aga äri on äri ja varas, kes on hingega asja juures, näeb ahvatlust ja väljakutset sellises väga vanas ja väga viletsas mehes, kellel pole pangakontot ja kes maksab oma väheste vajaminevate asjade eest külapoes hispaania kulla ja kaks sajandit tagasi vermitud hõbedaga.

Härrad Ricci, Czanek ja Silva valisid oma külaskäigu ajaks 11. aprilli öö. Hr. Ricci ja hr. Silva pidid vaest härrasmeest intervjuuerima, kuniks hr. Czanek ootab neid ja nende, arvatavasti metallist koormat, kaetud autoga Ship Street'il, nende võõrustaja maid ümbritsevas müüris oleva värava juures. Sooviga hoiduda ebavajalikust seletamisest ootamatu politseiinvasiooni korral valmistati ette plaan vaikseks ja tagasihoidlikuks lahkumiseks.

Nagu kokku lepitud, alustasid kolm seiklejat erinevatest kohtadest, et pärastpoole ära hoida igasuguseid pahatahtlikke kahtlustusi. Härrased Ricci ja Silva kohtusid Water Street'il vanamehe eesvärava juures ja kuigi neile ei meeldinud, kuidas kuu paistis läbi pahklike puude okste värvitud kivide peale, oli neil tähtsamaid asju, mille peale mõelda, kui pelgalt tühipaljas ebausk. Nad kartsid, et Jubeda Vanamehe kullast ja hõbedast rääkima panemine võib olla

ebameeldiv töö, sest vanad laevakaptenid on märkimisväärselt kangekaelsed. Siiski oli tema väga vana ja väga vilets ning külalisi oli kaks. Härrad Ricci ja Silva olid väga vilunud tõrksate inimeste sõnaohtraks muutmise kunstis ning nõrga ja erakordselt auväärse mehe karjeid on lihtne summutada. Niisiis liikusid nad ainsa valgustatud akna juurde ja kuulsid Jubedat Vanameest lapselikult oma pudelites pendlitega rääkimas. Siis panid nad maskid pähe ja koputasid viisakalt ilmastikust määrdunud tammepuust uksele.

Ootamine tundus hr. Czanek'ile väga pikk, kui ta niheles rahutult autos Jubeda Vanamehe tagavärava juures Ship Street'il. Ta oli tavalisest õrnema südamega ja talle ei meeldinud kohutavad karjed, mida ta kokkulepitud ajal antiiksest majast kuulnud oli. Kas ta polnud mitte kolleegidele öelnud, et nad haletsusväärse laevakapteniga võimalikult õrnalt ümber käiksid? Närviliselt vaatas ta kitsast tammeväravat kõrges luuderohuga kaetud kivimüüris. Uuris pidevalt käekella ja murdis viivituse üle pead. Kas vanamees oli enne oma varanduse peidukoha avaldamist surnud ja põhjalik läbiotsimine vajalikuks saanud? Härra Czanek'ile ei meeldinud nii kaua pimedas sellises kohas oodata. Viimaks kuulis ta pehmeid samme jalgteel teisel pool väravat, kuulis vaikset kohmerdamist roostes riivi kallal ja nägi, kuidas raske uks sissepoole vajus. Ja ainsa tänavalambi kahvatus kumas pingutas ta silmi, et näha, mida tema kolleegid sellest võikast majast, mis kangastus nii lähedal selja taga, välja olid toonud. Aga kui ta vaatas, ei näinud ta üldsegi mitte seda, mida ta oli oodanud: seal ei seisnud mitte tema kolleegid, vaid hoopis Jube Vanamees nõjatus vaikselt oma sõlmelisele jalutuskepile ja naeratas võikalt. Härra Czanek polnud mehe silmade värvi kunagi tähele pannud, nüüd märkas ta, et need olid kollased.

Väikestes linnades tekitavad väiksed asjad märkimisväärselt põnevust, selle pärast rääkisidki Kingsport'i elanikud terve kevade ja suve kolmest tuvastama laibast, jubedatest, nagu paljude meremehemõõkadega lõhki lõigatud ja õudust tekitavalt moondunud, justkui oleksid paljud kurjad saapakannad neil otsas trampinud, mille tõusulaine rannale oli uhtunud. Mõned inimesed rääkisid isegi nii tühistest asjadest nagu Ship Street'ilt leitud mahajäetud auto või teatud eriti ebainimlikud karjed, kindlasti mõne hulkuva looma või rändava linna poolt kuuldavale toodud, mida unetud kodanikud öösel kuulnud olid. Aga Jubedat Vanameest tühjad külajutud ei huvitanud. Ta oli loomult kinnine ning kui inimene on vana ja nõder, on tema kinnisus kahekordne. Pealegi, nii vana meremees on kindlasti oma hägustel nooruspäevadel palju põnevamaid asju näinud.

Tõlkinud Kaisu Ann Karukäpp